vh. 85,87

ARCHA

D
LU

XVIII. ROČNÍK, SVAZEK 2

Emil Zegadlowicz, přel. Otto F. Babler, *Přiď Království Tvé* 85
Otto F. Babler, *Emil Zegadlowicz* . 87
Bohuš Kafka, *Zpěv tiha* 88
Jaroslav Hruban, *Poslední symfonie Richarda Nordraaka* 89
Iwo Bauše, *V tuchách absolutna* . . 109
Iwo Bauše, *Tvrdá pokora* 110
F. S. Horák, *Počátky novověké mystiky španělské* 111
Vilém Bitnar, *Splněný sen Antonína Podlahy* 119
Zdeněk Spilka, *Dubrovník* 128
Z latiny přeložil A. N. S. Šuminov, *Hymnus k obřadu Vzkříšení* . . . 129
Hans Carrosa, přel. Bohuš Kafka, *Cesta domů* 129
Otto F. Babler, *Mohamedánská legenda o Jobovi* 130
František Bohuslav Děrda, *Slunce nad Jordánem* 135
Vladimír Kučera, *Za Josefem Chalupou* 136
Z latiny přeložil A. N. S. Šuminov, *Hymnus na Nanebevstoupení Páně* 136
B. Slavík, *Zrada vzdělanců* 137
Zdeněk Spilka, *Hlas domova* . . . 140
Bořivoj Benetka, *Odkaz Aloise Jiráska* 141
Mikuláš Gumilov, přeložil Zdeněk Spilka, *U mne nežijí květy* . . . 144
Giov. Viatore di Croce, přel. B. Zub, *Pod křížem* 145
Josef Čermák, *Kdo je mým bratrem* 146
Alois Stan. Novák, *V Kolosseu* . . 147
Janina Brzostowska, přel. Otto F. Babler, *Žaloba* 153
Hynek Ch. Růžička, *Naše cesta* . . 154
Or-Ot, přel. Bed. Beneš, *Jidáš* . . 155
Jos. M. Svoboda, *Sochařka Helena Železná-Scholzová* 156
F. B. Děrda, *Hudba* 157
Edith Hr. Salburgová, přeložil J. M. Svoboda, *Poutníci* 158

OKNA

Socha svatého Jana Nepomuckého v Sosnové u Opavy 159
Naši „moderní" básníci a náboženství 159
Ze slovenské literatury 161
Z nové poučné literatury 163
Z nové krásné literatury 165
Poznámky a zprávy 171

OBRÁZKOVÉ PŘÍLOHY

Helena Železná-Scholzová, *Poutníci*, Fr. Raida, *Slezská krajina*, Jan Štursa, *Ant. Podlaha*, Jan Jiří Lehnert, *Socha sv. Jana Nepomuckého v Sosnové ve Slezsku.*

NOVÉ PUBLIKACE

Z nakladatelského družstva „Čin" v Praze: Týdeník „Čin", roč. I., číslo 1.–27. Předplatné na rok 50 Kč, jednotlivá čísla po 1 Kč. Redakční kruh: Fr. Fajfr, Jos. Kopta, Boh. Koutník, M. Majerová. – Nový týdenník je velmi čile redigován, směrem ovšem pokrokovým, všímá si v hojným krátkých článcích i drobných poznámkách nejen veřejného života, ale zvláště literatury, čehož bohužel u jiných podobných týdeníků nebývá: přináší tu vedle básnických ukázek a posudků pravidelně v každém čísle 4 strany bibliografie nových knih, pořádané odborně Boh. Koutníkem.

Literární příspěvky a redakční výtisky buďtež zasílány na adresu: *Emanuel Masák, katecheta a redaktor „Archy", Brno-Židenice.*
Administrace a expedice „Archy" je v Olomouci, Wilsonovo nám. č. 16.

Ba

HELENA ŽELEZNÁ-SCHOLZOVÁ - POUTNÍCI

EMIL ZEGADLOWICZ – přel. OTTO F. BABLER

PŘIJĎ KRÁLOVSTVÍ TVÉ!

Každý mi drahý,
kdo v tak chudém duchu
vnitřním hlasům přává sluchu
jak usměvavé děcko —
drahý mi i u cesty kámen
zraňující nohy –
drahý mi i bodlák zraňující dlaně –
drahá mi i příze,
na níž ve chvíli hrůzy
je konec lidské nouzi i tíze –
drahý nemluvněte úsměv –
slepcovo zření –
drahé hudby hluchých
nepostřehnutelné chvění,
podobné melodii snů,
jež hraje po den celý,
jak by s mariánské věže zpěvy zněly –
– – po celý den – –
– –
zázrak a divy – –

*

Však nade všechno
se v lásce velké
kořím Tobě, Kriste trpělivý,
jenž střežeš polských mezí i stezek –
když rozpjat nad cestou i nad širým světem
– na půdě nebe – za věčností čirou –
odpouštíš všem – a bratrem jsi všem dětem,
jasnou lásku rozdáváš stejnou mírou –
nebažíš po ničem – než po tom – aby hladný
měl chleba dost, aby smutný člověk žádný
nezůstal slunkem nepotěšen –
aby pouze
bylo na světě méně útisku a nouze –
by každý při tom, co zlého musí snést vždy znova,
měl dobrý pokrm z mouky i z Božího slova –
by – když přijde chvíle poslední hodiny –
každému byla jak první: bez slz a bez viny –

*

Přivírám oči – vidím – – na rozcestích
uprostřed lip a kalin –

obětní ten kříž –
žehnající
polím i travám
i lidské bídě,
vážkám i včelám,
pochodu vojsk,
křtinám
i svatbám, pohřbům podobným,
v majestátu žití,
působícího neustále –
– – a tam je mi blaze pokorným nadšením
jak zelené louce vůní květů –
– – nade mnou motýli a ptáci
včely a čmeláci –
– – pode mnou půda rodící
tajemnou prací kořenů
a zrnek klíčících –
– tak! –
– – rameny objímá stezky
(vydeptané srn a zajíců během)
kříž ten Boží
rozpjatý nad vším světem
na půdě nebe ve věčné modři –

*

A to můj zisk je celý
– to všechno – co podstatou žití –
a za tím v ponuré četbě
dějiny volají na mne: memento;
a vinutou cestou mne vedou
k oněm horám pohraničním,
jevícím smrt a zkázu,
nevyprošťujícím se nikdy
z tíživého břemene
neštěstí a porážek –
– – a proto po tisícáté
radostí osluněnou
oceňuji v pokoře ducha
překonání zla a smrti
LÁSKOU –

(Z knihy „W obliczu gór i kulis", Poznań 1927.)

OTTO F. BABLER

EMIL ZEGADLOWICZ

POSELSTVÍ KŘESŤANSKÉ, předávané v poesii polské od básníka k básníkovi – vitae lampadae traditae – ozývá se dnes nejmohutněji, nejjasněji z úst básníka Emila Zegadlowicze. „Už v mládí vídal jsem Krista, chodícího po horách beskydských," napsal sám v autobiografických črtách, stojících v čele knihy „W obliczu gór i kulis", a slíděním po stopách Kristových, pátráním po všech příznacích Jeho blízkosti je celé dílo tohoto básníka.

Po prvních dobách tápavých pokusů, které jsou závěrečně dokumentovány sbírkou básní „Imagines" z roku 1918, vcházel Emil Zegadlowicz branami neznámého dne do nových světů. Jako se r. 1921, opustiv úřednické místo ve kterémsi varšavském ministerstvu, z dusna města a kanceláří navrátil k vískám a lesům svých rodných Beskyd, tak také z ovzduší prvních balad, vzniklých ještě na půdě literárního ekspresionismu, přešel k mohutným stavbám cyklů „Powsinogi beskidzkie", „Wielka Nowina" a „Rezurekcje". S nesmírnou, památky svatého Františka hodnou láskou obrací se tu básník ke svému kraji („beskydský lese – tys prahem ku věčnosti"), ke všemu tvorstvu („miluji květy, zvířata a především veverky"), k těm ubohým dětem beskydského lidu („děti moje beskydské, bledá nebožátka – vy jste jako tajemství nejsvětější tichy – zrno Bohem zaseté na ty zemské líchy") a ke všem těm chudým dělníkům, pocestným řemeslníkům toho kraje („vy jste sůl země, bratři powsinozi – jak ovoce, jak květ jste srdci mému drazí"). V této přírodě, mezi těmito dětmi a tímto prostým lidem nalezá básník vhodné prostředí pro celé biblické dění, pro zrození a novou pozemskou pout Ježíše Krista. Poselství „Veliké Noviny" hlásá nám toto narození, k němuž byla přivolána i zbožná babka Horalčická – zase nejchudší ze všech chudých – a tento život vrcholí ve zvěsti o blahoslavenstvích a zmrtvýchvstání srdce lidského, o jaké prosí chorál: „Přijď Království Tvé!" Cestou do tohoto Království však je *Láska*, ukazatelem cesty Kristus.

Od balad „Powsinohů" a „Veliké Noviny" vede cesta k dramatickým mysteriím. Jako byl zázrak v Kani Galilejské předmětem jedné z nejkrásnějších básní knihy „Divizny", tak stojí také v ústředí baladového mysteria „Navštívení", v němž opět oni powsinohové jsou jakýmisi hlasateli blížícího se zázraku, příchodu Krista. Baladová mysteria Zegadlowiczova, formálně blízká dramatickým básním Goetha, Mickiewicze, Krasińského, Rydela a Wyspiańského, jsou úsilovným a ne neúspěšným pokusem o nové znáboženštění divadla, jaké snad tanulo na mysli samému Mickiewiczovi.

Na okraji velkých děl – sbírky „Dziewanny" (1927), obsahující asi sto balad, vzniklých mezi lety 1919 a 1926, dramat „Noc svatého Jana Evangelisty" (1923), „Nawiedzeni" (1923), „Lampka oliwna" (1924), „Glaz graniczny" (1924), „Alcesta" (1925), „Betsaba" (1926), překladů

obou dílů Goethova „Fausta" (1925 a 1926) – vniklo množství drobných básní lyrických, shrnutých do svazku „Dóm jalowcowy", které jsou v poměru k baladám to, co Bachovy klavírní Invence v poměru k jeho varhanovým Fugám: duch a ráz tentýž, jen rozměr, rozpětí a zvuková intensita jiná.

U básníka, který jako Emil Zegadlowicz v mnohých ze svých veršů a v autobiografických črtách knihy „W obliczu gór i kulis" (1927) dovedl tak tlumeně a přece úchvatně hovořiti o vlastní práci a o sobě, ani nepodiví, že podnikl velikou kroniku vlastního života, v níž pod jménem cizího hrdiny líčí sebe sama a svou cestu životem. Je to románová skladba „Život Mikolaje Srebrempisaného", a dosud vyšly tiskem tři první díly: „Godzina przed Jutrznią" (1927), „Z pod mlyńskich kamieni" (1928) a „Cień nad falami" (1929). Jsou tu ve volné formě vyprávěny děje dětského věku, malé i velké zážitky, hry, první četba, psaní, první láska, první tušení smrti („před každým oknem stojí a čeká...") – vše to podáno živě a bezprostředně, jak velí jediné komposiční pravidlo: „Život, ze dne v den rostoucí dle věčného zákona, vládnoucího zemí i vesmírem."

Jako dříve do knihy „Dům jalovcový", tak shrnul Emil Zegadlowicz svou pozdější drobnou lyriku do sbírky „Dęby pod pelnią" (1929). V čele této knihy stojí věnování básníku Otokaru Březinovi – s poznámkou, že během tisku díla Otokar Březina zemřel. Spojením obou těchto jmen, jména českého básníka, jenž skončil svou pozemskou pout, uzavřev již o čtvrt století dříve své psané dílo, a jména polského básníka, jehož mocná ruka stále ještě klade knihu ke knize za dovršením své vpravdě kyklopské práce, představuje se nám celé období slovanské poesie, období, jehož vůdčí duchové s novým úsilím přispívali k dovršení lidského poslání na světě, k uskutečnění říše Boží na zemi.

*

O. F. Babler

BOHUŠ KAFKA

ZPĚV TICHA

Teskný večer jako těžký sen
ovíjí tmou dívčí šat,
teskný večer kopím proboden
do tváře ti dýchne ocelový chlad.

Dávno dozněl rachot skal,
hvězdná lyra zpěvem ticha
ladí struny v šíř i dál
k příbytkům, kde teplo dýchá.

Šeptejte v kruhu modlitbu,
bronz krbu v starostné líci,
království ticha a snů.

Šeptejte zbožně modlitbu,
nejtišší ukolébavku matčinu,
na struně srdce znící.

JAROSLAV HRUBAN

POSLEDNÍ SYMFONIE RICHARDA NORDRAAKA

Til min Franziska Vilt.

S TLUKOUCÍM SRDCEM, jež bušilo na bránu osudu, stanul Richard Nordraak před pokojem svého učitele, mistra Gada. Po neúnavném a horlivém studiu, které bez přestávky jediného dne trvalo plná dvě leta, odhodlal se Nordraak napsati první svoji skladbu. Nevěděl, jaký program by měl zahaliti v tajemnou mluvu tónů; obzor volal tak tajemnými dálkami a lodička, v níž se vydával na moře tajemství, které po prvé jej uchvacovalo, byla tak vratká... Ale vlahý dech, jenž znamená první vanutí oněch posvěcených chvil, kdy jinošská duše se stává eckehartovským „sunder warumbe", zaléval srdce vlnou tak bouřlivě výbojnou, že první symfonieta se zrodila záhy, vytryskši jako geysír z hlubin nezbadaných a jedva tušených...

Nordraak byl přesvědčen, že mysteriosní hlasy, které mu ukazovaly nad tento svět, zachytil mluvou svých kantilén a bohatstvím všech svých prostředků harmonie a modulace. Nyní však, chtěje dílo odevzdati k posouzení, měl intuiční jistotu, která ničeho však nezmohla v oboru myšlení pojmového, že nepřináší nic nového, nic, čeho by nebyly plny edice světové hudby, a on přece tak toužil po nimbu slávy, jenž z člověka činí bytost, která se opájí čistými étery nadsvětných radostí. Vedle usilovného studia hudby četl mladý Nordraak ve svých volných chvílích těžkou tresť myšlení královeckého filosofa, a jeho velkou touhou bylo ponořiti se v onu čirou, neempirickou, apriorní duši lidskou, jemnou a vznešenou. Avšak dobře nyní viděl, že sláva přichází se zjevením nových hodnot a on příliš miloval kouzlo svých drahých mistrů, než aby byl vytvořil dílo nové velikosti. Leč není nic lepšího ve zmatcích autokritiky, která tak často, až příliš často klame, pomyslil si, než uchýliti se k autoritě uznávané: dodal si mysli na konec: „A můj mistr Gade je jí plnou měrou. Mohu tedy směle říci, vím, co učiním," a odhodlaně zaklepal na dveře mistrova pokoje tak dobře mu známého.

Byl přijat vlídně, jako vždy. Mistr přijal jej s typickým, vyrovnaným úsměvem starce, který zanechává dobré dílo, jež bylo svěřeno jeho schopnostem. Jen jednoho si povšiml mladý Nordraak, čeho dříve nebyl postřehl. O, v jaké to dálky dnes patřily zraky mistrovy, co viděl před sebou, co tvořil zas? Hleděl znovu v ponuré zjevy „Krále duchů" a viděl vyrůstati z tónů znějících z dalekých, tajemných, nebeských sfér radostné, jásající vidiny v pestrých kobercích lučin zahalených modrým dechem nebes „Poselství jara"? – Hádal mladý Nordraak, ale nedohádal se toho dne. Snad proto postřehl záblesk netušených dosud světů v očích svého mistra, že i v něm měl brzy vzplanouti tento lesk, jenž měl mu přinésti slávu, po níž toužil mladickým rozletem a zároveň smrt, aby vysvobodila křehkou duši z pout země a otevřela poklady ležící za stíny lidských běd?

„Mistře," zašeptal Nordraak, zarděv se horečně úsilím, s nímž si dodával odvahy, „musil jsem napsati, co vám přináším. Vágní, neurčitý pud mne žene, skládal jsem proto, že jsem to skládati musil; opojení, v němž jsem pracoval, dává mi sníti o slávě a bodá mne zároveň sterými dýkami pochyb. Ó, prosím vás, vy jste mne vedl, vy mne učíte dosud, řekněte mi, poučte mne, posuďte, zda nemařím radostného času mládí uzavíraje se v samotě a oddávaje se svým přeludům?" Všechna horečka napětí soustředila se v tu chvíli v očích žákových, když vypověděl, těžce oddychuje, vše, co říci chtěl.

Mistr přijal podávanou mu skladbu. Úsměv nezmizel mu s tváře. Vzpřímil se a jeho vysoká postava zdála se růsti kamsi do výšin vynášena jsouc slávou jména, které nesla. Ruce se napjaly dolů, a oči s vysoka popatřily na mladickou skladbu.

„Ihned symfonie?" řekl s mírným úsměvem, který v uznání velkého odhodlání překonává nedůvěru. Jinoch se zapýřil, jeho oči se zaleskly dvojím horečným vzplanutím, jedno plálo velkými sny, tak velkými, že nemožno, aby kdy pronikly v mimosnovou skutečnost, druhé zaplanulo bolestným očekáváním zklamání.

„Milý hochu," pokračoval vlídně Gade, jemuž neušly rozpaky jinochovy, „toť ještě není žádnou vinou ani neštěstím. A nejméně u tebe," dodal významně. „V nejbližší volné chvíli prostuduji tvoji práci, a že tobě řeknu svůj soud zcela upřímně, o tom nepochybuješ. Znáš mne dosti dlouho."

Nordraak byl by nejraději zlíbal mistrovu ruku. Věděl alespoň jedno: cesta bude mu vykázána. Nemusí bloudit, nemusí se zmítat: pokouší-li se marně, může zavčas opustiti cestu, po které se dal; je-li cesta jeho správná, ó, jak bude dobře věděti, co všechno činiti, aby se jí dal přímo v běh k svému cíli.

*

Po čtrnácti dnech s týmž tlukoucím srdcem a týmž planoucím zrakem čekal Nordraak, aby byl přijat svým učitelem. Očekával posudek o svém prvním velkém díle, které složil od té doby, kdy propustil jej mistr ze své školy, kde náležel k jeho nejmilejším, nejnadanějším a nejslibnějším žákům. Ale bylo mu nejinak než jako by očekával rozsudek o celém svém životě, jako by měla býti souzena celá ta krátká doba jeho žití, které pro něho počínalo vlastně teprve prvními tajemnými hnutími jinošství a zároveň s ní i zbytek života, který – tak se mu zdálo – nastával za krátko po té, kdy člověk vystupuje z věku tužeb a snů. Nemohl se zbýti jedné myšlenky, život se mu jevil nádhernou, jásavou jarní krajinou, plnou azurových lesků čirého, zářivého nebe, jež, dříve než přejde v sytou plnost léta a v plodonosné bohatství jeseně, jest náhle přeťata temně zlověstnou clonou neproniknutelného mraku.

Změť jeho myšlenek neměla začátku ani konce. Rázem v ni padl jas, jas řezavý a ledový, přinášející rozhodnutí, hrůzný jas, i kdyby za ním mělo ihned se rozesmáti zlaté slunko šťastných dnů. Mistr Gade otevřel

dveře a volal dovnitř svého žáka. Jeho sfingická tvář nedávala ani stínu tušení toho, jak posoudil dílo, na němž viselo jinošské srdce všemi vlákny své existence.

Stanuv před mistrem, pocítil Nordraak, že jeho myšlení se zastavilo. Veliké ticho mysli na okamžik zcela vyprázdnilo duši. Slabý úsměv, úsměv shovívání? zakmitl se kolem úst mistra Gada. Položil ruku na rameno svého žáka, naklonil se k němu a pohleděv mu do očí, mírným pohledem blahovolného stáří, řekl hlasem pevným, v němž každé slovo bylo dobře uváženo: „Milé dítě, nejdříve ti řeknu, co musíš v sobě překonati: sklon k hravosti s motivy, které se ti zalíbily, ale které neříkají, co v tobě jest, a já spatřuji v tvém díle prvky, které se zrodily v dnešní době, ale které mají svoji barvu, která dává záblesky geniality. Očekávej velký otřes duševní; on uvolní jazyk tvojí duše tak, aby mluvil rodnou řečí budoucích generací."

A vzav se stolu partituru díla, řekl: „Označil jsem ti, o čem jsem tobě mluvil; zkoumej sám, tvá námaha nebude marna." A pohladiv po líci svého žáka, propustil jej laskavě.

*

Nordraak nevěděl, zda jest zklamán či zda slova učitelova dodala mu více odvahy než očekával. Geniálnost dřímá v jeho duši, tak řekl mu učitel, ale zda se podaří jí proraziti si cestu tolikerými vrstvami překážek? A jaký otřes duševní měl mistr na mysli? Nevěděl, jak si jej má představovati, nedovedl jinak nežli se domnívati, že otřes takový znamená strašlivé neštěstí, které dolehne na člověka a zničí ho úplně. A v tomto zničení, které znamená naprostý rozvrat, že by mohlo vykvésti umělecké dílo?

*

Zima se schylovala ke konci. Fanfáry světla, které mísily azur v šedivou atmosféru země, zvěstovaly vesnu všemi poupaty utajených, podvědomých a tušených nadějí. Nebylo snad duše, v níž by se nebyla pohnula odvěká touha po nekonečném rozpětí; čím více v duších umělců, kteří tak sténají po tom, aby vše nekonečné, jež nás obklopuje na každém kroku, sevřeli v poddajnou formu, z níž by i duším slabšího rozletu vzešlo poznání o božské velikosti duchových krás.

V těchto dnech, kdy jaro volalo k probuzení, k velikosti a slávě, dostalo se rodině Nordraakově pozvání do Stralsundu. Dávný přítel Richardova otce vrátil se po dlouholetém pobytu v jižním Německu do svého rodného města, kde mínil již dočkati konce svých dnů. Měl jediného syna, se kterým Richard si hrával v nejútlejším mládí, v době, kdy asi na dvě leta za obchodem přišel otec Pavlův do Kodaně. Dcera, kterou nyní rovněž si přivážel domů, narodila se mu v Mnichově. Návrat starého přítele byl u Nordraaků událostí. Vzpomínky se vyrojily, Richard vzpomínal, jako by patřil v bělavé obláčky, v nichž se rozplývá vše a znovu nabývá své podoby, viděl ducha svých nejútlejších let, když společně si vykračovali procházkou, Pavel oděn ve svůj sváteční same-

tový kabátek s tuhým, bělostně naškrobeným širokým ležatým límcem. Časté byly zvláště jejich procházky po Östersogade a Nörresögade, rádi zacházeli přes Gammeltorv až do Nygade. Pamatoval se dobře Richard ještě na zvláštní upoutávající výraz v očích Pavlových; v nichž bylo tolik poutavé, nepopsatelné něžnosti. Richard těšil se upřímně na Stralsund, již také proto, že se vrátí v dětská léta zrovna tehdy, kdy se mu zdálo, že jeho mládí – ač sotva bylo začalo – se již uzavírá.

Starobylá, těžká, avšak výmluvná a vzpínavými touhami vzrušená gotika stralsundská stála v ohni západu, když loď od Rujany vjížděla do přístavu. Vlahé kouzlo jasu zmocnilo se všeho, všeho bez výhrady, letělo vysoko nad zapálenými oblaky, vonělo ze země i z moře, pronikalo všude, zaplnilo všechno, ba i sta šátků a šátečků, jimiž v přístavu kynulo se na uvítanou a naopak také s lodi do přístavu, byla plna jara, onoho nevyslovitelného vlání znovuzrození, nadějí a radostí, které vyjádřiti se pokoušelo tisíce umělců, kteří, puzeni touto touhou, vytvořili nesmrtelná díla, otvírali poklady hlubokého smyslu života, avšak oné živelnosti, jíž vzkříšená nás zahrnuje a znovuzrozená sama nás proměňuje příroda, nikdy dosud nedosáhli.

Když loď přistála, ruch v přístavě rychle utuchal. Nordraakovi snadno se shledali se svými přáteli. Za směsice otázek a odpovědí, jimiž se vybíjelo dlouholeté odloučení rodin tak úzce spřátelených, došli k nedalekému domu Ostevallovu. Především děti byly středem rozhovoru! Jak povyrostly za ta leta, jak se změnily! A jak by se nebyly změnily! Děti se mění s lety, zatím co dospělí tak sotva s jejich desítkami.

Ostevallovi měli dvě děti a rovněž tak Nordraakovi. Starší děti byli hošíci, mladší děvčátka, ba, již nebyla; kam se poděly ony doby, kdy oběma rodinám téměř současně se počaly batoliti jejich milé dívenky. Pavel Ostevalle byl stejně stár jako Richard; v prvních svých školních letech byli spolužáky. Ale pak se jejich životní dráhy, mladické jejich osudy úplně rozešly. Ostevallovi odstěhovali se do Německa, kde pobývali na rozmanitých místech: mladý Pavel, jenž nikdy nejevil sklonu k obchodním tradicím své starobylé rodiny, nýbrž od útlého věku téměř brousil svůj vtip na spletitých otázkách drobných – i dětských – sporů, skutečně posléze se věnoval dráze právnické a dokonal svá studia na universitě lipské a vrátiv se domů, chystal se zrovna, že nastoupí místo u některého zemského soudu jako praktikant soudcovský. –

Ani Richard neměl těžkého rozhodování. Od dětství obklopen hudebním prostředím, vzdělávaje se pilně u nejlepších učitelů, zatoužil v letech dospívání prudce po prohloubení svého hudebního vzdělání. Úpornou snahou ponořil se ve studium dějin hudby a komposiční teorie a netrvalo dlouho, jal se pokoušeti se ve skladbě. Pod tlakem neobyčejně mohutných dojmů operních, jejichž řada byla zahájena představením „Čarostřelce", kterého spatřil po prvé na drážďanské scéně, živě si připomínaje onen den, 18. června 1821, kdy po prvé dílo přešlo přes jeviště. Míse sny o své budoucí slávě s představami osobnosti geniálního skladatele, vzpomínal na poznámku, již Weber zapsal do svého „Deníku": Večer jako první opera v novém divadle: „Čarostře-

lec". Byl přijat s nejneuvěřitelnějším nadšením ... Básně a věnce byly házeny. Soli Deo gloria. –

A tehdy v Richardovi také uzrálo rozhodnutí: nehledati jiné slávy a velikosti nežli ve skladbě monumentálních děl hudebních, která z nejtajemnějších tišin lidské hlubiny vycházejíce ponořovaly se zčišťujícím jasem opět do nejtajnějších tůní nepokojných lidských duší. A tak nyní s vášnivým zápalem oddal se studiu komposice, onoho zkušebního kamene všech hudebních geniů, maje učiteli svými Gada i Hartmanna. Chystal se k rozletu velkému a vítěznému. A teď, v sladký jarní podvečer, který se zachvíval vůněmi moře i stepi nad Stralsundem, promítal svou radostnou víru, že dospěje k metám nejvyšší slávy.

Avšak ještě něco jiného podněcovalo rozlet radostné sebedůvěry ve velkou slávu tvůrčího genia. Čím to, že tak náhle, až v hlubiny duše, která se nyní ani nepoznávala v blaženosti jedva chápané, zazářily krásné, pronikavé a přece tak mírné, nevinné zraky Valerie Ostevallovy? Richard se zachvěl po prvé, když v přístavišti na uvítanou ruku mu podala, kdy stanuli proti sobě jako dva lidé, kteří po prvé se spatřují, neboť obrazy jejich navzájem vyprchaly úplně od dětských dob; nyní, když kráčeli společně městem, šel, neuvědomuje si ani jak, neustále po jejím boku a blaženost, která ho oblévala, byla divem, jenž byl sladkým tajemstvím a příslibem závratného štěstí. Až po večeři, když živý hovor se rozproudil nepřetržitým tokem, když zpozoroval na sobě sám, jindy zamyšlený a tak málomluvný, že vždy má co říci a že mluví o předmětu hovoru mnohem vroucněji, mnohem vážněji, že vše pojímá mnohem hlouběji nežli by byl jindy učinil, když konečně úkradkem zachytil také jen kradmý pohled a úsměv obou otců, kteří na sebe rázem významně popatřili, když byli delší dobu se zájmem a zálibou hleděli na své děti, až to všechno teprve připomnělo Richardovi, že tomuto podivuhodnému jaru, které vzcházelo v jeho duši krásnější a slavnější než jeho nádhera nad jarním večerem stralsundským, se v lidské mluvě říká – první láska.

Když přišel čas nočního odpočinku, jediná již jen touha a jediné přání planulo v mladé hrudi Richardově: býti oddaným, pokorným služebníkem oné čárné panovnice, jejíž oči byly rájem dotud nepoznaným. Když se rozcházela společnost, použil Richard rušnosti chvíle a rty žhoucími rozčilením, touhou a nezměrností své oddané lásky dotkl se ručinky Valeriiny, která hebce a vřele, tak se mu zdálo, spočinula v ruce jeho. – Jeho usínání bylo tak blažené jako smrt spravedlivých. V nedostupné, nedotčené čistotě vznášel se před ním Valinky zjev tak zářivý, jak může býti jenom v čistých jinošských snech. Ani pochopiti nedovedl toho Richard v těch sladkých okamžicích usínání, kdy myšlení umdlévalo a obrazy přece tak jasně, neklamně mluvily, a blaženost plná klidu a v bdění nikdy nepoznaného míru oceán bezměrnosti šuměly kolem něho. Nechápal toho štěstí, bylo blahem přicházejícím z jiných končin nežli z končin země; v celém svém dívčím půvabu stála Valinka před ním, v plném svém životním půvabu, ba vystupňovaným ještě a hle! v tuto symfonii krásy, něhy, oddanosti a lásky nezalehl

ani jediný rušivý zvuk dotěrné a zvídavé pudovosti, která dovede zhanobiti i nejnesmělejší, nejušlechtilejší sny mládí! Richardovi bylo, že klečí u nohou Valerie, že vzhlíží tak oddaně v její krásné modré oči, by hned na to zase se sklonil a zlíbal tu ručinku, jíž stále směl držeti ve svých dlaních, nebylo většího blaha ani na zemi, ani na nebi, zmizela všechna možnost čehokoli jiného – Bůh, Láska sama, odměňoval Nordraaka za všechny čisté vzněty, jimiž duše nad rmutem země se vznášela k duchovým sluncím...

A v posledních nepostihlých okamžicích usínání, kdy pamět ustává, k velikosti štěstí družilo se Richardovi štěstí velikosti, štěstí vysněné o slávě sestupovalo k němu, Nordraak měl vše, po čem toužil, ba více, mnohem více, měl nečekané, nenadálé štěstí lásky a velikost slávy zářily naň plným leskem svým.

Když již mizela nádherná vidina Valerie, aby zůstala přítomna bez smyslových obrazů jako nesmírné štěstí a pokoj duše, zavzněla mu ve zhuštění a ve snové zkratce symfonie lidských pádů a povstání, která se měla státi, ba již byla v té chvíli svědectvím a hlasatelem jeho slávy. Symfonie vzpomínala všech poklesků a pádů jinošských let a v nejvyšším rozvíření nejnižších tužeb vystoupilo rozhodné, vítězící a přec tak nevýslovně jemné, éterický křehké téma Valerie, které gradací jedinečnou se rozpředlo na hymnus lásky, zachycující metafysické prakořeny božské jednoty, v níž spočívají všechna tajemství a zázraky lásky...

Když se Richard Nordraak nazítří probudil v nádherné jasné ráno, které poletovalo světelným vánkem nad mořem i městem, cítil své štěstí dvojnásobně. Příslibem jasného rána kynul mu radostný, přešťastný den. Vědomí, že za krátko vejde těmito dveřmi nejdražší a nejkrásnější bytost, která opětuje jeho náklonnost a jeho pohledy úctou a láskou planoucí, splácí oddaným zářením svých azurových očí, bylo mu rájem, mimo něhož neznal jiného a nemusil ani znáti.

Bylo dosti časně. V domě bylo dosud ticho. Jako dalekou ozvěnou, která v hlubokých, tichých lesích se ztrácí, zavzněla zvolna Richardovi symfonie jeho usínání. Usedl ke stolu a ponořil se do dálek oněch tónů. Jak v ně pozorně hleděl, jak jim naslouchal se zatajeným dechem – neboť naslouchal vlastní duši a jakým ještě tajemstvím, která jí obklopují – tak se mu měnily v hudbu této země. Rozeznával již zřetelně témata. Plíživé a přece rozhodné a útočné rytmem téma poklesků a pádů, i éterné a azurné vykupitelské téma Valerie. Počal psáti. Ne překotně, zvolna, rozvážně – vždyť koncepce krystalisovala se pomalu, jako když ranní kraj zářivě povstává z mlh zoře při slunce východu.

Než denní ruch v domě se rozproudil, měl Richard jasně vybudovánu tematickou osnovu symfonie, ba první část, rozvinutí prvního tématu až k nástupu tématu Valerie, měl i v instrumentaci načrtnutu. Byl spokojen se svou prací, byl pln důvěry a sebevědomí.

Druhý den byl tak šťastný jako první, ba ještě šťastnější. Možno-li, aby se zvětšilo bezmezné blaho, stalo se tak tohoto dne, kdy Richard po druhé směl býti s Valerií. Do třetího dne padl lehký stín rozloučení,

jež mělo nastati příštího rána. – Stává se právě za nejzářivějších letních dní, že náhle slunce se skryje a zrak náš nadarmo hledá mrak, který je zastínil. Myšlenky Richardovy byly slunné; láska, jež tuto vzplála, nemůže již býti utlumena, nerozdělí ji vzdálenost, nikoli, a konečně, nic nebude brániti, aby občas, ba dosti často spatřil zářící paní srdce svého ve Stralsundu. Tyto myšlenky a tyto plány v budoucnost to byl takový zářivý letní den. A mrak? Slunce zahalující a při tom téměř neznatelný? To bylo tušení, jakési vzdálené, ale mocné tušení, jež věštilo konec tohoto krásného setkání, konec navždy. Myšlenky s jedné a tušení s druhé strany vystupovaly stejnou silou a stejnou přesvědčivostí, byly to dva různé světy a každý měl svou vlastní oblast, z níž ovládal duši, která se ocítala takto v nevypověditelném stavu, v zápasu myšlenek a v zápasu tušení, pro něž není slov . . .

Hymnus lásky mezitím však zvučel nerušeně dále, vyvrcholuje v akcenty tak velkolepé linie, která se podobala symfonické linii Beethovenově. Nordraakovi se tak zdálo, byl v lásce přeblažen, byl spokojen se svým dílem, jehož duch a tematické zpracování již mu nemohlo uniknouti, které hotové vlastně již odvážel si ze Stralsundu.

Když se v den odjezdu Nordraakových loučili na palubě lodi za jitra právě tak krásného jako byl večer při jejich příchodu, dostoupilo nadšení lásky vrcholu v toužícím a planoucím srdci Richardově. Hleděl v zářící oči Valeriiny, krásnější než samo moře v rouše mladé jarní nádhery a viděl svůj osud navždy spjatý s nimi. Tak čistá radost, tak hluboká láska ještě nikdy neprochvívala jeho jinošským srdcem. Když zmizela z dohledu poslední věž stralsundská, uzavřel se Richard v kajutě a pod svěžím dojmem loučení, naplněného sladkými přísliby a mlžně zasněnými nadějemi, pracoval na své velké skladbě.

*

Bylo již počátkem léta, kdy dokončená symfonie putovala k posudku k mistru Gadovi. Nezdálo-li se Nordraakovi, že znovu opouští ho odvaha jako tehdy, když po prvé s velkou skladbou odvážil se předstoupiti před svého mistra? V mladém vznětlivém srdci doznívala krásná láska stralsundská jako velké slunce doznívá za obzorem dávno zapadlé stříbrně chvějnými třpyty až do hodin půlnočních. Mistr opět přijal dílo s úsměvem, avšak zvážněl náhle, jakmile je začal prohlížeti. Stanovil si týdenní lhůtu pro svůj posudek.

Ku podivu klidný dostavil se Richard k mistru v stanovený den. Bylo a rostlo v něm vědomí o genialitě, která se dnes či zítra musí vybíti uměleckým činem, který v úžas přivede svět. Jen zcela slabě jím rozechvívala potlačovaná zvědavost, zda snad již tímto dílem nedošel svého vytouženého cíle. Zmatek, v němž ho nechávalo jeho dílo, jak na ně nyní vzpomínal a jak je vložil do rukou mistra svého, nedovedl otřásti dnes jeho klidem.

Hlas Gadův se chvěl, když mluvil tentokrát k svému žáku. Jeho ruce se chvěly slabě, ale zcela patrně. „Dítě," řekl a vložil ve svůj hlas všechnu něhu tesklivou a smiřující, s níž vítá velký kmet ranní zoři v démantně

třpytný, vonný vesny dar, „na tobě dočkám se většího nežli jsem byl sám ve své malosti. Což hleděl jsi planoucím okem Beethovenovým, když jsi psal tuto symfonii, jíž neschází věru nic více než ještě trochu kázně ve stavbě vět. Mé oko se nemýlí, hluboký prožitek své mladé duše jsi vložil v toto dílo, hluboký, snad nevolil jsem slova případného, prudký, vzněcující byl tento prožitek a tvá témata mně v něm mluví s dostatek: již ničeho netřeba ti více než hlubokého dojmu, který zdvátí duši celou a obejme ji clonou ať bezmezné radosti, ať bezmezného smutku."

Stín sotva znatelný přeletěl po tváři Richardově, která té chvíle planula štěstím tak touženým jako nečekaným – a stín hlubší, patrnější na okamžik zastavil se na tváři mistrově.

Pohlédli si do očí, jako na povel vyšší vůle, jedním pohledem.

„Ano, milé dítě," pokynul hlavou Gade, „je ti za těžko uvěřiti. Možná, že i u tebe ze vzdechů tužeb a smutku vzejde silnější dílo než z úsměvných objetí štěstí. A dříme-li v tobě genius, jen slzami bude vykoupen."

*

V lehkém, šťastném proudu mládí zapadla záhy episoda stralsundská. Sem tam pozdrav, vzpomínka, až ustalo vše nadobro.

Dvě léta minula od té doby. Richard ztrávil je na lipské konservatoři, kde spolužáci i učitelé obdivovali se hudebním projevům jeho severského ducha. Druhého roku, než odešel opět domů, byla na koncertu konservatoře provedena jeho „Jarní symfonie", jíž jako rázem obrácena byla pozornost obecenstva k jeho geniu i k hudbě severských národů.

Vrátiv se z Lipska, dokončoval Nordraak své hudební studium v komposičním oddělení mistra Hartmanna. Setkal se tam s mnohými novými žáky. Záhy upoutal jeho pozornost ušlechtilý zjev jinošský, který nápadně se lišil něžným, krásným zrakem od ostatních druhů svých. Často setkal se Nordraak s tímto planoucím a nadšeným zrakem, ale jen letmo, hlouběji neproniklo v srdce jeho poselství, jež mělo mu zasvítiti z těchto očí jinošských. Málo, velmi málo věděl o novém spolužáku, snad jen jméno. Mladík se jmenoval Eduard Grieg. Patřil k nejnadanějším žákům, učitele uváděl v úžas smělostí svých harmonických řešení, v nichž nebylo však ducha, nebylo dosud srdce. Grieg byl genius chápavosti, který nenaplnil se dosud žhavým životem duše uchvatitelky.

Bylo před skončením zimního běhu na konservatoři kodaňské. Mistr Hartmann skončil předčasně hodinu instrumentační a přátelsky hovořil se svými žáky. Sesedli se po skupinách a vyprávěli si drobné příhody ze života školního i domácího. Mistr Hartmann, jindy zamlklý, byl dnes nápadně hovorný, chodil od skupiny ke skupině a pro každou z nich měl vlídné slovo. U kroužku, v němž byl té chvíle Eduard Grieg, zastavil se delší dobu. Bylo vidět, že hovor ho zajímá, účastnil se ho sám dosti živě. Jat zvědavostí přistoupil Nordraak ke skupině. Eduard Grieg vyprávěl cosi o svém útlém dětství. Mistr Hartmann občas přerušoval ho otázkami, vyptávaje se na podrobnosti událostí. Vida zájem učitelův

o osudy nového žáka, pocítil s počátku Nordraak nemilý záchvěv žárlivosti. Byl si poněkud zvykl na to, aby byl prvním u svého učitele. Avšak překonal se a poslouchal taktéž. Grieg líčil těžké nehody, které jej stihaly jako malého hošíka. Vyprávěl, jako by vzpomínka živá v něm ještě byla, ač sotva mohl bezprostředně věděti více než mlhavý průběh celé události. Líčil, kterak jako malý chlapec přibatolil se zády k nádobě plné vařící vody a spadl do ní. Dovedl živě vyvolati u všech hrůzu úzkostí, s níž matka pomáhala dítěti. Vyprávěl, jak dlouho byl nemocen, často již považován za beznadějně ztracena jenom slzy, modlitby, péče do krajnosti vyhnaná, s níž matka ošetřovala svého miláčka, dosáhly toho, že zdraví opět se navrátilo.

A za touto příhodou z dětství následovala druhá a třetí. Nordraak již nehleděl žárlivě na svého učitele. Jeho oči sledovaly se zájmem stále se zvyšujícím krásné, živé a tak upřímné oči mladého Griega, oči planoucích turmalinů, v jejichž hloubkách cítil slasti pro duše neklidné – jakou měl on sám. Proměna se v něm odehrála, tak pronikavá a rychlá, že po krátkém čase už ani se rozpomenouti nemohl, jak došlo k ní! Zamiloval si rázem ty čisté, prosté a upřímné zraky Griegovy, snad proto, že táhly jeho duši k spočinutí v hlubině lásky. Vábily ho k sobě přislíbeními tak radostnými, že zachvěl se touhou a nedočkavostí. Sotvaže po chvíli mistr Hartmann poodešel dále, přistoupil Richard ještě blíže ke skupině tak, že stanul tváří v tvář Griegovi.

Grieg upřel naň své krásné oči, snad byl v nich stín podivení, ale dobrota, která z nich zářila, ani na okamžik nezhasla v lesku jejich.

„Jak mně tě bylo líto, když jsi vyprávěl o trpkých chvílích svého dětství," řekl Nordraak a hlas se mu zachvěl a srdce zabušilo nepokojně.

„Již mne to nebolí," odvětil živě a vesele Eduard, „jsou to jen nejasné vzpomínky, vše ostatní znám jen z domácí tradice, která ovšem stále se udržuje."

„A stopy nezůstaly žádné po tvém utrpení?" vmísil se do řeči jiný spolužák.

„Zmizely tak jako moje paměť těch věcí," zase s touž veselostí prohodil Grieg.

„V tvých očích vše se zjasňuje," řekl Nordraak s vroucností v hlase, jíž nebylo možno si nepovšimnouti, „odtud ony tak hluboce ti planou," dadal a po jeho hlase bylo cítiti, kterak celý se zachvívá.

Spolužáci, účastnící se rozhovoru, pohlédli tázavě na sebe a neřekli nic. Hovor pak bral se dále o všedních věcech.

Na krásný pohled Griegových očí nemohl Nordraak zapomenout. Stále je viděl před sebou a divil se, že tak dlouho mohl si jich nepovšimnouti. Z jejich turmalínové nádhery mluvilo k němu nepoznané dosud blaho. Toužil po oněch očích, objímaje je ve svých snech. Viděl vzkvétati v srdci svém novou lásku, která byla čímsi zcela jiným než co láskou dosud nazýval. I ten krásný, čistý zjev Valerie bledl v dálkách stralsundských.

Jak projeviti však tento něžný cit, pro který není jména v jazycích lidí? Jak označiti, jak projeviti toto éterické chvění, které, třebaže

prochvívalo tělem, zůstávalo neporušenou oblastí duchovou! Nestaly by se i pouhé pohledy pohoršlivými před zraky lidí? Směl by se odvážiti, aby políbil to drahé čelo, aby přivinul ke své hrudi, sténající nevypověditelnou touhou, onu hlavu něhyplnou? Jeho myslí táhly snové nadpozemských krás... Nemohl jinak než svěřiti se s nimi tónům, nejvěrnějším zvěstovatelům duše v hlubinách pohnuté. Nadšení lásky a závrať jejich nedosněných dálek dala vznik dílu, éterické koncepci, která prchala, sotvaže sluch chtěl zachytiti její nebeské harmonie; ale od koncepce k definitivní formaci velkého symfonického díla šlo to tuhou bolestnou prací, nejlíbeznější útvary nabízely se často peru Nordraakovu; ale on vytrvale je odmítal, noře se v tvrdé, ale křehce a cudně znějící akordické vlny, jimiž chtěl vyzpívati jedinečnost své lásky. Takový byl zrod druhého velkého díla mladého Nordraaka, „Symfonie o příteli", „Fraende-Symfoni".

Po třetí dovolával se soudu Gadova pro své hotové dílo. Tentokráte nedal na se posudek tak dlouho čekati. Mistr nevyčkal, až by jeho žák přišel a nesměle zaklepal na dveře jeho pracovny. Dříve než kdy jindy sedl mistr Gade k novému dílu; již první letmé pohledy naplnily ho úžasem. Tu neprojevoval se již žák velmi nadaný a velmi ctižádostivý v nejušlechtilejším slova smyslu, tu ve tvář mu hleděl z drobného a něžného písma hudební genius probuzený k rozletu. Starý mistr slzel listuje a přehrávaje si stránky symfonie. Gade pietně se vmýšlel i v hotové dílo, jak mu bylo předloženo, i v tvůrčí stavy milovaného žáka: touha, nesmírná touha, nepochopitelná, vyjádřená tak nově, tak chvějně, zněla celým předivem symfonie, která svou zvláštní formou byla jednolitým dílem bez poruch a bez kazů. Nadšen byl, oslněn starý mistr a jen nerad, z povinnosti kritické rozvahy chtěl za každou cenu něco nalézti, kde by bylo možno ještě pilovati, zdokonalovati, ještě místy, domníval se, že pozoruje, kterak jakýsi povlak chladu dodržované formy tísní dokonalé rozvití nového genia, o němž nyní byl již úplně přesvědčen.

Ihned jakmile prostudoval dílo, dal si mistr zavolati žáka. Mocný proud neklamné sebedůvěry vedl tentokráte kroky Nordraakovy. Hrdou radostí planouc vítězně upíralo se jeho oko na tvář mistrovu. Gade obě ruce položil na ramena svého nejmilejšího žáka a naklonil se zcela blízko k jeho lícím, která planula tentokrát radostným očekáváním. Mistr promluvil a z jeho slov zněla neúmyslná, z hlubin poznání vytrysklá slavnostnost: „Drahý synu, kterak mám ti jako učitel vykládati o svém úžasu? Neznám Seveřana, který byl by napsal dokonalejšího díla v symfonické produkci nežli toto zde, které, netajím se, s divným, zároveň radostným jako bolestným rozechvěním ti vracím. Dovedl bych ti říci, drahý synu, co velkého jest uloženo v tvém díle, avšak těžko, co ještě bych v něm chtěl nalézti. Ještě poslední výkřik, ještě poslední vzepětí jako v Beethovenově „Deváté", ještě jedna bouře, ať nezměrné radosti či nezměrného bolu bleskem musí osvítiti propasti zápasící duše k světlu toužící, v propastech se zmítající, musí se přehnati nad mladou hlavou tvojí, potom bude dílo tvoje dokonáno,

potom již učitel tvůj nemá ti co říci – propouští tě, učedníka kdysi, nyní mistra svého."

Tázavě pohleděl Richard v mistrovy oči slzami zamžené. Také v jeho očích stála slzavá záplava a v ní bylo obsaženo vše, co vláhu vhání v oči lidské; velké, nezměrné, nevypověditelné štěstí, trysknoucí ze všech duše obzorů a velká, hrůzná dálava, zející prázdnotou, boly, zklamáními a končící údolími tragického pádu. Pod tíhou svého štěstí, které zářilo sluncem zenitu nad mladou hlavou jeho, přijal Nordraak toto rozhodnutí svého osudu, přislíbení velikosti s prvním vzdáleným duněním bouře provázející velikost a slávu. Nevěděl Richard Nordraak, jak se dostane na tyto cesty. Zmaten, šťasten, opojen odcházel od svého učitele.

*

Zvolna, zvolna dozrával v křehké, chřadnoucí hrudi Nordraakově poslední velký plod jeho hudebního genia, labutí zpěv, tak velký a grandiosní jak mladičkým umělcem dosud nikdy nebyl vyzpíván. V bolestném zrání svého díla cítil Nordraak, že výše už nelze vzlétnouti jeho perutem – a přece nad sebou, kdesi, co nedovedl tušiti ani prostorem ani časem, tušil nesmírné oblasti vznešených moří hudebních krás, nepojatých, nedostižných. Touha po nejvyšším jeho díle stávala se palčivou, žhavým vírem hnala ho k tvorbě. Již měsíce trval tento stav a Nordraak nenapsal dosud ani jediné noty svého – posledního díla. V nadšení, ba často extasi, která blížila se opojení, několikrát dal se již do díla, v několika bolestných taktech vyčerpal vždy všechny hlubiny bolestí, něhou, nepoznanou láskou naplněné duše, klesal unaven, k smrti unaven nad svým dílem. A zdálo se mu, jako by motivy, načrtané chvatně a horečně, naň s papírů hleděly unaveným, v smrt zhášejícím okem, jako by prosily, aby nedal jim zahynouti, křehkým, útlým plodům jeho nejvýš vzepjatého genia, tajemným zábleskům hlubinné duše, v nichž dřímaly, nerozvity, toliké zázračné krásy, které mohly zaplaviti svět novým, tajemným zjevením. A ve svých horečných snech, které zneklidňovaly jeho noci, sliboval si Nordraak slavnými sliby, v nichž hořely kosmické vidiny šílenství a genia, že v závrati sebezničení vydá svůj poslední nejvyšší plod . . .

*

Nové jaro vzcházelo nad Kodaní. Vysoko nad oblaky zpívala jeho jásavá píseň – – – jako tehdy, když zazářilo nebe lásky pro Richardovo srdce nad velebnou siluetou stralsundskou.

Nyní bylo mrtvo lidské srdce Richardovo. Ale srdce umělcovo se probouzelo k velkému životu slávy. Ještě snad čekalo na poslední zabušení osudu, aby z popela lidského srdce vzlétl nesmrtelný fénix umělcovy tvůrčí duše. Dočkal se Nordraak-člověk této bolestné chvíle, dočkal se umělec Nordraak tohoto slavného triumfálního okamžiku. – – –

Rektor kodaňské university, profesor Vilt, hledal učitele pro svého

osmiletého synka Gustava, učitele, který by ho vyučoval hře na klavír a zároveň zvolna uváděl, přiměřeně k dětským schopnostem, do všech oborů hudebního vzdělání. Vřelými slovy doporučil tehdy Gade Nordraaka, který brzy po té představil se v domě rektorově a byl ustanoven učitelem hudby jeho synáčka. Když přišel do druhé hodiny, přijala Richarda choť rektorova. Sotva usedl s žákem ke klavíru, vstoupila do pokoje v přiléhavém hnědém sametovém šatě. Byla postavy útlé, ale pevné, hlavu vroubil havraní kadeřavý vlas, zpod úzkého, úbělového čela zářilo dvé nezapomenutelných modrých očí, planoucích tesknotou a dobrotou, něhou i touhou spočinutí v duši spřízněné; její krásné drobné ruce okouzlovaly svým nevypsatelným pohybem, který působil dojmem klidu, jejž si ukládá něžná, ušlechtilá bytost ženská, smířená s trpkým osudem. Když laskavě přivítala nového učitele svého syna a podala mu ruku, Nordraak uklonil se, aby ji políbil; když zvedal hlavu, lehce se dotkly vlasy jeho mírně nakloněné hrudi paní Viltové. Měkký teplý dech zavlnil se v chorých útrobách Nordraakových, vzdálená světla, strhující celou duši v život nepoznaný až dosud, rozzářila se v dálkách, v něž duch dohlédal v tajemném snění svého podvědomí; cosi velkého, cosi z hlubin neobsáhlé tvůrčí moci zaburácelo vichřicí, jejíž blesky srší plameny závratného a šíleného vzdání; v srdci a v mysli a v lesku očí zanechalo třpyt, který blaho jedva postihnutelné tím okamžikem vyslovuje, kdy v něm zmírá, hasne, zaniká... Zmatený pohled, zpívající touhou a oddaností, upjal se z očí Richardových k mírným, laskavým zřítelnicím krásné paní. Jen letmo, jen na okamžik a nikdy všechny utajené tužby, vzdechy a propasti duší všech výtvorů geniů hudebních nezjevily více zázračnou mocí tónů. V slavném teskném adagiu rodící se poslední symfonie Nordraakovy, byla psána velká pomlka, tůně mlčení, čekající na zoři svého rozzpívání.

S úsilím, které stravovalo všechny jeho duševní síly a které spalovalo útroby horečným vlněním, udržoval Richard svou pozornost na látce vyučovací.

Šel domů jako ve snách a tajemné mlhy těchto snění zhoustly ještě více, když zapadl za ním všechen ruch a vír města. Jinoch snil v neznámých nových oblastech, kdesi daleko, mimo dobro a zlo, kdesi v jiných světech, kde nebylo zákonů mravních, kde vše bylo jedinou symfonií nekonečného, nepostihlého opojení. Nordraakova duše prolínala jinou duši, splývala s ní v jediný vonný dech, širý a bezmezný jako hvězdné oceány. I křehké tělo jinošské bylo strženo tímto vírem, rozplynuly se hranice mezi ním a duší, mezi touhami jeho a touhami duše, byla chvíle velkého splynutí dvou bytostí, které se hledaly, které se nalezly konečně a setkaly polibkem jediného nerozdílného vzdání.

Vrátiv se k vědomí své individuace, zhrozil se Richard svého snového blaha, když se přetvořilo, pozbývajíc své nekonečnosti, v pojmy diskursivního myšlení. A přesto, ba právě proto, nořil se opět a opět ve svůj ráj, který osvobozoval od tíže země a který přinášel nový život, jímž věčně dovedla by duše sníti.

Najednou zdálo se Nordraakovi, že jest unášen lehkým, vonným

FR. RAIDA – SLEZSKÁ KRAJINA

vánkem, jenž nevýslovně něžně kolébal jeho hruď i s jejími sny. Bylo to vlnění mnohem opojnější a kouzelnější než ono, kterým za překrásného jarního dne loď ho nesla hravými vlnkami k branám stralsundským, kde tušil a kde prožil první vzplanutí jinošské lásky. Na stříbrných vlnách tohoto kolébání ozvaly se najednou jasné akordy chvátající kamsi do azuru. Ale již také ševelily něžnými smyčci mírné prohlubiny tohoto čarovného vlnění. A již se to rozezpívalo najednou vše, moře, vzduch, jarní slunce a lehkým radostným hymnem chvátalo o překot do končin věčného jara . . .

Horečnou rukou zachytil Nordraak toto jedinečné hudební zjevení. Byl jako ve snách, šel za cizí vůlí, podroboval se jí, byl jí poslušen, cítil, jak ho vede a kde ho chce míti a přece věděl, že ona ho vede jen tudy, kudy až dosud šla celá bytost jeho, vším, co dostala přirozenou vlohou, co prožila, co si osvojila studiem a dosavadní skladatelskou tvůrčí činností, cítil, že nyní se vrcholně dokonává vše, co až dodnes rozptýleno v něm klíčilo a vzrůstalo až k tomuto slavnému dni žní, žní lásky, slávy a smrti. Byly to úmorné hodiny, kouzlo moci dosud nepoznané bičovalo Nordraaka do díla. Ale v trpkosti díla byla zároveň již sladkost odměny, vysoko v jarním vzduchu, v jarním éteru vznášel se duch Nordraakův, dosahuje již výšin Absolutna.

V několika dnech zpozoroval Richard s úžasem, že první věta velké symfonie jest napsána: Allegro ritenuto. Jeho symfonie, symfonie jara a smrti.

Pohledu paní Viltové nemohl zapomenouti. Věděl, byl pevně přesvědčen, že nyní konečně vytvořil velké, definitivní dílo, ale poklidu nedošel. Dokud tvořil, dokud horečně bloudil říší tónů, dotud chodil po nivách posvěcených klidem posvátných vání; ale jakmile odložil pero, již stála před ním nevýslovná něha krásných očí. Palčivá touha opět je spatřiti nedala mu klidu, spánek míjel jeho unavená víčka a zornice jeho plály kouzly vzdávající se závrati do hlubokých stínů nočních. –

Teprve v létě zase, v poslední hodině před odjezdem rodiny na letní byt spatřil Richard opět paní Viltovou. Přišla se s ním rozloučiti, přišla mu poděkovati za úspěchy, kterými provázeno bylo u jejího synka jeho vyučování. Když hoch na okamžik vyšel z pokoje, pravila paní: „Porozuměli bychom si dobře v hudbě –" a zaváhavši poněkud pokračovala „. . . a snad i v jiném". Její překrásné modré oči upřely se roztouženě v neurčito a její ručka dotkla se lehce hrdla Richardova, jež vystupovalo, útlé a bílé, z rozhalené košile. Nordraakovi zatemnilo se před očima, po celém těle pocítil blaho tohoto něhyplného, laskavého dotknutí. Úzkost jej obklíčila, tep srdce se zastavil, ruce jeho se vznesly, jako by chtěly zachytiti srdce, které zakolísalo tíhou nechápaného blaha, jež z říší nemožností sestoupilo do jeho dlaní téměř; nechápal, jak ruce jeho náhle zastavily se ve svém chvátání k srdci, něžně jako vánkem přijaly v sebe drahou ruku, která dosud touž vánkovou něhou dotýkala se Richardovy hrudi. Hlava jeho sklesla pod tíží zlatého snění a rty jeho spočinuly, lačné štěstí a lásky, na něžné, zajaté

ručce. Když Nordraak pozvedl zraky, hořela v nich zaslíbení, jichž nedovede zrušiti leda smrt, jeho úžas nad novým zjevením života lámal se mu v zřítelnicích paní Viltové v přísvity věčných jar na nivách nepomíjivých májů . . .

Hošík se vrátil přinášeje svému učiteli dar na dočasnou rozloučenou. Byla to rozkošná, jemná jehlice ve tvaru pomněnky, vytvořená ze safírů v rámci drobných démantů. Richard byl úplně zmaten, pohlédnuv však na mírný úsměv a zářící tichý zrak paní, pochopil ihned. Měl zastřené vědomí, že děkuje paní i že děkuje synku za nezasloužený dar – jiného nevěděl: co ostatního se odehrávalo v duši, bylo děním jiných, tajemných vrstev duševních. –

V záplavě teplých, vonných, zvonicích vln duševního bouření vrátil se Nordraak domů. Měděná kladiva horečky bušila v jeho skráně, nemohl snésti přívalu vířící krve, musil ulehnouti: zpola snil s otevřenýma očima, paní Viltová se skláněla k němu a kladla svoji něžnou ruku na jeho hruď těžce oddychující. A z jejích mírných, krásných, oddaných očí vycházela taková záře něžnosti, že Richard klesal na kolena, aby se pokořil tomuto nebeskému zjevu, který sliboval mu nejvyšší, jediné blaho . . .

*

Nežli zavanuly první melancholické větry jeseně, dokončil Nordraak druhou větu své symfonie. Druhou větu: Andante quasi religioso. Modlitba s melodií nesmírného rozpětí, melodií, která, rozzpívavši se, skláněla se, stále a stále vzpínajíc své peruti do křišťálových, azurových výšin, kde vzplanula duše lidská celá nová, v netušené záplavě světel a harmonií, duše změněná ve vyčerpávající nekonečnou lásku a vzdání. Tak vytryskla zázračná věta z hrudi Nordraakovy, když se jí, stržena citem hluboké sympatie, dotkla něžná ruka paní Viltové, dotykem, v němž snášelo se v srdce Richardovo tolik vonné něhy, že nepoznal jí nikdy dosud v životě, ba netušil, že by tolik jí možno bylo ve stanech pozemskosti.

*

S podzimem nastoupil Richard opět své místo u Viltových. Ale klidu již nedocházel, úzkost padala mu do srdce, kdykoli co hnulo se někde v sousedních komnatách. Paní Viltovou jen málokdy spatřil, ač často se mu zdálo, že neslyšně přechází podle dveří sousedících pokojů. Richard cítil s obavou, ba často s hrůzou, že jeho touha spatřiti jen lem roucha paní Viltové stává se mu touhou palčivou.

Podzim stanul na svém vrcholu. Zlatá nádhera přírody, rozkvetla k poslední slavnosti vzepětí životního, stanula před okamžikem svého náhlého, neodvratného soumraku. Bylo 19. října, když přišel Richard odpoledne do své hodiny. V hudebním pokoji nebylo nikoho, Richard stanul udiven. Ale než si dobře uvědomil, že jest sám v pokoji, vstoupila paní Viltová protějšími dveřmi. Zlatá hvězda zářila na jejím čele. Tak zmlžil se na okamžik Richardův zrak, že viděl ve snách do snů.

Jedva se vzpamatoval, když paní přistoupila k němu. Důstojná vážnost, které jí dodával tmavý sametový šat, omamovala Nordraaka tak, že by byl chtěl klesnouti na kolena.

„Pane Nordraaku," řekla paní, mírně se usmívajíc a podávajíc mu ruku, „odpustíte nám, že náš Gustav se vám dnes zpronevěřil. Můj muž odejel dnes za svým otcem a Gustav tak prosil a žebronil, že jsme mu dovolili, aby otce doprovázel. Nebudete se hněvati, opomenula-li jsem vám to oznámiti?"

Její pohled, v němž zábleskem ještě dozníval rozkošný úsměv, zapadl hluboko v srdce jinochovo. Dotek něžné ruky prochvěl jím, plně ho sladkou mdlobou. Když se její závojová clona poněkud nadzvedla v jeho vědomí, spatřil se, an klečí, líbaje drahou ruku a skrápěje ji slzami trysknoucími ze vzlykotů, které jej plnily zrovna tak nevýslovným hořem jako závratným blahem. Na azurovém pozadí viděl obraz drahé, zbožňované paní, která se sklání k němu a tichým, něžným polibkem dotýká se jeho čela. Kosmický oddech lásky, šířící se z jediného ohniska božství – to byl Richard Nordraak v této chvíli. Nesmírné bohatství a božská důstojnost lidské osobnosti zjevily se mu tímto políbením, které na čelo kryjící tolik geniálních snů vtiskla žena, kterou zbožňoval.

„Porozuměl jste mi?" touto otázkou paní Viltová vyvedla jej z kouzelné země snů.

„Dovedl bych rozuměti, zbožňovaná paní," jako ze sna ještě zašeptal Richard, „ale nemohu věřiti nesmírnému štěstí svému."

„Nemůžete-li, tedy věřte tím více," odvětila pevným hlasem paní Viltová.

Nordraakův pohled vznesl se k ní plný oddanosti, oddanosti až v smrt.

„Posaďte se vedle mne, chcete-li si pohovořiti se mnou?"

Paní Viltová usedla.

„Dovolte mi, abych zůstal tam, kde jsem, abych se nehnul s místa svého netušeného blaha, kleče u vašich nohou budu líbati drahé ruce vaše."

„Co soudíte o mně, řekněte mi nepokrytě," promluvila opět paní Viltová.

„Jsou-li bytosti vyšší nás lidí, jsou-li andělé, kteří rozdávají štěstí a lásku, pak jste vy, předrahá paní, jedním z nich. Jen vámi je plný a šťastný můj život."

„A co jiného ve mně vidíte? Řekněte!"

„Nic většího, nic krásnějšího říci nedovedu, nic menšího říci nechci, mlčím a kořím se před vámi, má jediná oblažitelko!" A Richard vrhl se k nohám paní a líbal je v opojení, do něhož po prvé začala se probouzeti náruživost té touhy, která nás žene neodolatelně a nepřekonatelně, abychom cele v jedno splynuli s bytostí milovanou, aby zmizely hranice našich těl a našich duší, aby se staly jedinou vzedmutou a zpívající vlnou oceánu lásky.

Když po chvíli vznesl Richard svůj pohled k zornicím vlídným leskem planoucím, chvěla se na jeho rtech otázka. Paní Viltová pohladila ho

po vlasech a řekla, uhodnuvši intuicí hlubokého ženství, že cosi pálí toto srdce vzplanuvší láskou jedinečnou a smrtící:

„Co mi ještě chcete říci?"

„Svou jedinou touhu!"

Nyní paní Viltová pohlédla naň tázavě.

„Celým svým životem bych si přál, abyste byla šťastna, ó, tak šťastna, nezkaleným štěstím, v lásce, v manželství, ve svém mateřství. A kdybych mohl přispívati k vašemu štěstí!"

Trpce se pousmála paní Viltová.

„Vím, jaká otázka chvěla se vám na rtech, dříve než jste ji vyslovil. O, domníváte se, že bych hledala své štěstí jinde, kdybych je nacházela u rodinného krbu?"

Bolestí zbledl a zachvěl se Richard. Horečný ret znovu se dotkl rukou paní Viltové.

„Nebyla jsem šťastna. Snad ještě první dvě, tři léta. Potom s mým chotěm stala se změna. Odpusťte a nelekejte se toho hrozného slova: zesurověl. Nevím, čemu přikládati bych měla tuto změnu. Od té doby nedovede mne políbiti onou něžnou láskou, po které vždy toužiti bude žena. Hleďte, proto k vám vzepjalo se mé zmučené srdce, že jste dovedl něžným políbením vypověděti vše, co ušlechtilá duše muže přináší ženě, kterou ctí, v tomto citu spolu kmitá, spolu rozhořívá se zároveň všeobsáhlý cit lásky, který je zázrakem celého kosmu. Zde máte klíč k mému chování, udivovalo-li vás či dokonce pohoršovalo."

„Předrahá paní," zvolal Richard nedoveda se již ovládati, „nemluvte takto. Nezmnožujte bolesti, které by mé srdce již nedovedlo snésti; dopřejte mi, ať tento okamžik, který mi dává nejvyšší štěstí života u nohou nejušlechtilejší, nejdražší ženy, projde mou duší jako nejkrásnější sen. – Takto jsem šťasten, nyní nežádám si více, nyní jsem tím, čím dáno jest mi býti."

Se rtů paní Viltové splynul nový polibek jako zavanutí jara na čelo Richardovo. Vypotácel se z domu, opojen, omámen, slávy i smrti šípem v srdce zasažen.

*

Dvě obrovské peruti zvedly Nordraakovo srdce a vznesly je do oblastí světů, jichž existence dosud nebyl tušil. Viděl svůj život nový a bál se jej viděti, rozbíhal se v závrati snů a rozkoší a vracel se z nich sama sebe pokořuje a trestaje. Zbožňovaná žena neopouštěla jeho vidin, její obraz se rozplýval rajskou hudbou, když konečně na víčka zemdlená snášel se spánek neklidný; a sotvaže procital, již čekala naň tato bytost tak milovaná, s níž spjat byl od té chvíle jeho život celý. Duše Nordraakova žila jen z myšlenek, které linuly se vůněmi, harmoniemi a zářením vesny, věčného jara, z té, která jediná byla celým jeho životem.

V dumách podzimu psal Richard Nordraak třetí větu své poslední symfonie. Po prvé ve své tvorbě velkého rozsahu odchýlil se od formy tradicí posvěcené, větou zpívající Adagiem zrovna tak nevýslovné

něhy jako bouřlivě propukající vášně. Vždyť psal symfonii svého života a v té nebylo již kontrastu mezi větami; byla to netržitá gradace jediného tématu, která, přetlumočena v dílo umělecké, musila vydati výtvor geniální. A Richard to dovedl, láska a smrt vedly jeho ruku, když psala nesmrtelné tóny, když psala řečí tónů záhadu lidské duše, nezbadanou, nerozřešenou... Pod vanutím andělské něhy, která nesla melodické proudy zpívajícího světla, bušily bouřlivé přívaly živelní touhy po nekonečném vzdání oddanosti, žhoucí plameny sžírající vášně, která nevidí a nechce nic než jediné, jedinou bytost milovanou.

Dokončiv instrumentaci této věty, cítil Richard, že jeho síly na dlouho jsou vyčerpány. Byl si vědom, že vytvořil dílo velké, jiskřící záblesky nejhlubšího genia, který se dovede zjeviti v duši lidské.

*

Celou zimu prosnil vidinami lásky a hudby vlnění. Jeho duše byla jediným zpívajícím zdrojem světla, tříbila se světelnou a zvučící zoří v ducha, který není s této země . . .

Slabé a útlé jeho tělo ochabovalo pod mohutným vzepětím duchovým. Počínalo chřadnouti, zvolna, ale jistě. Richard se s tím nesvěřil nikomu, ale cítil to s jistotou, která nepřipouštěla pochybností.

Nastávalo nové jaro. Vzpomínky na předešlé pálily intensitou svého probuzení. Neklid, který se ho zmocňoval, byl již bytostným rozporem ducha, který snaží se obsáhnouti jediným zábleskem intuice celý kosmos v jeho proměnách. Richard si uvědomoval s postupujícím chřadnutím těla, že jeho další prodlévání v údolích země nemá důvodu; chtěl jen jediné ještě: prožíti svůj vrcholný, opojný a závratný okamžik štěstí s bytostí, kterou nade vše miloval a která již jen samojediná byla smyslem jeho života a potom chtěl vyzpívati v nové písni svůj závěrečný akord života.

Čtrnáctého dubna, kdy severské jaro bylo nejrozkošnější a nejvábnější ve svých slibech budoucích krás, opět po dlouhém čase spatřil Richard paní Viltovou. Opět byla nucena omluviti syna, který z nenadání odcestoval s otcem.

Richard neodolal, aby nepřerušil paní v její řeči:

„Milostivá paní, ustaňte, prosím vás, bolelo by mne, kdybych vás viděl před sebou v úloze, která vám nepřísluší. Proč byste se omlouvala, ba kohokoli, vy přede mnou? Milostivá paní, promiňte mi mé odvážné slovo: jsem tak šťasten, tak přešťasten, že nedovedu vypověděti toho, že opět směl jsem vás spatřiti po dlouhé noci zimní."

Paní Viltová se lehce pousmála, celé mysterium života stálo za tím úsměvem.

„Také já jsem vás ráda spatřila," řekla a sklopila oči, „kde dvojí žehne mráz, tam dvojnásobná bývá radost z květu."

Současně vzdech vydral se z prsou paní i Richardových. Obojí platil jedné a téže otevřené ráně, kterou osud oběma byl zasadil. A záhada osudu, záhada určení, zamítaná a vždy se probouzející hrozně, stanula před nimi mocí své nepochopitelnosti. Jako by byl uhodl myšlenky

paní Viltové, zvolal náhle Richard vytrhnuv se z okamžitého zamyšlení: „Ne nadarmo mne osud přivedl k vám, drahá, zbožňovaná paní" a pad na kolena objímal a líbal nohy milované ženy, „a třeba zanechám jen jediné velké dílo světu, to bude dílo, které cele jsem psal mysle jedině na vás."

„Vstaňte, miláčku, vstaňte," zvolala vzrušena paní Viltová a pozvedajíc Richarda políbila jej něžně na čelo, „nepokořujte se přede mnou, která vás stejnou láskou miluji jako vy mne. Nyní netřeba nám již si toho skrývati, srdce naše sama se prozradila."

Odvaha, láska, šílenství, vše rázem vzplanulo v bytosti Nordraakově. Vzal do svých dlaní drahou hlavu a pokrýval ji horečnými polibky, líbal ruce, šíji, líbal – sotva zpola si to uvědomuje – paže a ňadra. Jak nořil své planoucí líce v drahé, hebké tělo a jak prahnoucími rty líbal jeho nádheru, něžnou a poddajnou, tak vzcházelo mu velké poznání, jak závratné jest štěstí toho, jenž cele může náležeti bytosti milované, která láskou lásku splácí. Umdlévala duše Richardova pod tíhou tohoto štěstí, jen jediné vědomí zůstávalo o splývání dvou bytostí . . .

Jako duše, tak tělo zbavovalo se pout. Všeho, co tak dlouho od sebe dělilo ty, kteří sobě náleželi, kteří byli sobě určeni, aby dosáhli nejvyššího duchového vědění, opojení, zbožnění . . . Vždy úže k sobě vinula se těla, poslušna splynutí dvou velkých lásek duší.

Již nebylo rozdvojení mezi zákonem těla a zákonem ducha, bylo jedno nesmírné štěstí, jediná záplava toho, po čem vzdychá člověk, ať se modlí, či tvoří, či rozdává lásku těm, kteří trpí . . . Vše zanikalo, až zaniklo zcela, jen to vědomí, vědomí nejvyššího blaha zářilo nad šťastnou dvojicí jako hvězda nevýslovné krásy. –

Výkřikem snu, oním tajemným zvoláním, které snad jest zárodkem vrcholných děl umění, ohlásil se vrcholný okamžik blažené závrati. Po prvé ve svém životě paní Viltová i Richard Nordraak obestřeni byli závojem netušeného vědomí splynutí dvou bytostí, které náležely sobě láskou. Křečovitě ulpěla žena na tom, v němž vycítila všechno své, třeba prchavé a okamžité štěstí, volajíc hlasem, který se ztrácel ve mdlobách nejrozkošnějšího snění: „Richarde, ó toho štěstí, ty nevíš, jak nesmírné blaho mne obestírá!"; a Richard odpovídal v slzách a mezi polibky: „Milenko má jediná, předrahá, nyní jsi úplně má, v této chvíli celá má, nikomu jinému nenáležíš!" – Mdlobou, která nedovede obsáhnouti blaženosti nejsvětlejšího okamžiku, spočinula na sobě tato dvě srdce, která okusila v lásce láskou blaženosti bez mezí a konce . . .

Omámen a opojen, na kolenou kořil se Richard té, která stala se mu životem, v níž jedině byl šťasten a v níž dozrál k své velikosti. Záplava polibků, jimiž pokrýval bytost milovanou šílenstvím dávno tlumené touhy, nestačila vyjádřiti vše, co zažila a prosnila jeho duše v té chvíli, která otvírá poslední, nejúžasnější a nejúděsnější tajemství života. Nad skutečností, do níž oba byli opět vrháni zpět, vznášel se lehký modravý opar, v němž šuměl máváním růžových perutí Eros spájející svým vonným dechem v jednotu vše, co vytrysklo z lůna jsoucna. U zdrojů života, u pramenů všech záhad, ve své vlastní by-

tosti s jejím vznikem i toužícím rozletem, klečel Richard Nordraak drže ve svém obětí milovanou ženu, bezmocnou a vzdávající se kořist nesmírné, nepoznané lásky . . .

*

Nyní byl skončen Richardův život, nezbývalo než dokončiti dílo. Aby byl nadále šťasten závratí, kterou poznal zřítiv se v tůně blaha, nebylo možno: ještě méně bylo možno, aby žil déle muče se blouděním na prazích ráje, do něhož vstoupil po prvé a naposled. Snil o nejvyšších touhách duše, jeho vidiny odlučovaly se od forem a náhodností, které entelecheia všeho duchového přijímá mísíc se s hmotou. Tvůrčí síla dospěla hranic svých možností, neboť prolínala a přestupovala v oblasti čistě duchové, kde znějí jiné sféry odvěké hudby absolutního ducha. Richard to cítil s jistotou, která byla hrůzná a radostná zároveň. A poslední věta symfonie vyrůstala zázračně ve své zpívající a zmírající touze tak dlouho tušené. Byla jediným zpěvem, sbírajícím ve své úžasné gradaci vše, co vstoupilo kdy v hlubiny lidského srdce a co odtud se prodíralo až k prahům věčnosti, aby spatřilo rozřešenu svoji hroznou, matoucí hádanku v jasu a světle dobrotivého, vlídného božstva, které se sklání útěchou ke lkající, vše znějící duši lidské. Než zaplanulo léto plnou svojí nádherou, bylo dílo hotovo, dopsáno, dokončeno a poslední koruna byla zároveň poslední korunou v životě Richarda Nordraaka.

*

První podzimní koncert r. 1866 kodaňské konservatoře přinesl na programu Nordraakovu symfonii. Byla věnována paní Viltové; toto věnování, o němž nikdo nevěděl, že na něm lpí krev srdce trysknoucí láskou, jedinečnou a omamující, sžírající a povznášející, k ušlechtilé, něžné a trpící ženě, bylo posuzováno jako jemný projev vděčnosti a úcty. Richard sám dirigoval své dílo, naposledy, strhuje své posluchače do výšin azurů sotva tušených; prošel celým svým životem, aby nakonec se vznesl v nejvyšší empireum ideálu, aby v něm zanikl v blaženosti dosahující nejvyššího vzepětí své geniální, duchové velikosti. Nesmírné napětí a rozčilení, které přinesl Richardovi namahavý výkon dirigentský, vystupňovalo se v horečné, šílené shroucení celé bytosti od té chvíle, kdy před započetím třetí věty spatřil v jedné z prvních lóží rodinu Viltovu. Jeho oči na okamžik setkaly se s pohledem paní, jejich zraky v jediném hlubokém pohledu, dvě duše řekly si znovu vše, co poutalo je k sobě nezrušitelným tajemstvím splynutí . . . Od té chvíle cítil Richard, že jeho poslední symfonie mu zní naposled.

Jako celou svou bytost vložil v toto dílo, které se připravovalo a dozrávalo po celou dobu jeho krátkého života, tak nyní posledními záchvěvy duše, která rozpínajíc se a zápolíc, povznášela se v objetí milované ženy v oblasti nesmrtelné, duchovní svobody, dával zaznívati všem mysteriósním hloubkám svého díla, které vytrysklo jako balsám rosy, krve a slz z raněného srdce láskou tak velikou, že nebylo pro ně již záchrany v pozemské tísnivé existenci. Poslední široce vze-

stupující zpěv symfonie byl posledním rozletem, labutí písní Richardovou. Jako do závratných výšin vznášela se poslední píseň života, tak Richard prožíval ji znovu a závrať její v samých metafysických hlubinách.

Sotvaže dozněl poslední akord, Richard se vzepjal křečovitým cuknutím, stočil se hlavou k lóži Viltových, pohled dohasínajícího života poslal čarovným, něžným očím duši své a těžce sklesl do dirigentského křesla.

Publikum, které zahrnovalo právě bouří exaltovaného nadšení slavné dílo mladého genia, stanulo zasaženo. Srdce paní Viltové prožívalo muka úzkosti, tím strašnější, že bylo třeba je tajiti. A musila odcházeti zdánlivě klidna, ač zlomena, neboť cítila, že anděl smrti neodvratně se vznáší nad drahou hlavou, která i s celou duší a celým srdcem jí v pozdrav poslední dala to nejlepší co dovedla svatým nadšením tvůrčího posvěcení vytvořiti ze svých bolů, tužeb, vzdechů a z jediného okamžiku vrcholného, nenávratného štěstí . . .

Když snášeli Richarda Nordraaka s podia, byl již cele zalit krví. Choroba, dlouho podrývající tajně, propukla silou, které nelze déle odolávati.

Za týden po svém triumfu byl Richard Nordraak mrtev.

Umíral šťasten. Paní Viltová jej navštívila v jeho posledních hodinách. Držel její ruku ve svých rukou, v jejich doteku byla všechna láska a oddanost, všechno štěstí, jehož bylo více než by bylo třeba, aby jasem a jásáním zalit byl celý život lidský; zlomeným pohledem svým, v jehož umírání byla všechna něha, které jest schopna duše, vzdával se cele, navždy, na věky, zbožňované ženě, kterou opouštěl... Ne navždy. Víra, že toto štěstí bude obnoveno v jiných formách, v duchových říších, v nových královstvích Otce, zalila vlnou nikdy necítěné síly srdce Richardovo.

Když paní Viltová odcházela od jeho lože, přitiskl její ruku k svému ochabujícímu již srdci a potom ke svým rtům, v nichž soustředil se poslední pozdrav jeho umírající milostné touhy. Zašeptal jedva slyšitelně: „S Bohem, na shledanou, zbožňovaná . . .," když ucítil na svém čele polibek drahých rtů. Vrcholné štěstí pozemské, kdy člověk si uvědomuje všechny tajemné hlubiny oddanosti, něhy, lásky, vzdání, prodlužovalo se v nekonečný oceán božství... V něm zanikl Richard Nordraak.

*

Kodaňská konservatoř vypravila pohřeb mladému geniu. Nejnádhernější věnec, který uzavíral tragedii dvou duší, které se hledaly a které se setkaly v horkých touhách a v závrati štěstí, nesl na svých stuhách nápis:

Til Richard Nordraak for den siste Symfoni – Franziska Vilt.

Richardu Nordraakovi za poslední symfonii – Františka Viltová.

IWO BAUŠE

V TUCHÁCH ABSOLUTNA

ELEGIE V BÍLU A MODŘI

O SVATA SAMOTO!... Svatá – svatá! V tvůj němý klín nechť Azrael dá vprýštiti mým slzám posledním nad mnohou marností! Pak teprve si resignace má zas *nové světlo* rozžehne pod lunou, plynoucí jako bílá holubice míru nad temným pásmem hor.

Mne vábí siré noci pustiny tam v onu nekonečnou dál, z níž zavívá to dechem jiter magických, rdících se nad vlnami modravého éteru.

A z hnusu, zoufání, jež dává tento svět, se zdvihám zase k ostrým hrotům skal, s nichž stekla dávno již krev červánků jak s meče, přetínajícího pásku, vížící srdce ke krásám šalebným.

Tu obraz země s nekonečnem jejích běd vetkávám v šarlat visí horečných, až spálen jimi v žhoucí popel, schvívá prachem pigmentů a vidmem duh na blány motýlí mé duše, připravené k odletu.

Ponořen v odraz křišťálových sfér, k nim buduji si stupně z chladného mramoru vymřelých hvězd a opuštěných lomů *Myšlenky* a klesnouti dav šalebnému jevů závoji, volně zas plynu mléčných drah šíří, bych z dalekých světů kosmickou bouří stržené kapky nebeské rosy schytal v své květy, dýšící vůní nadějí.

Nad tůní Věčna v zapomnění, list tiše nocí ševelící, blíž cítím chvít se v šeptu vání mocné Thrénů perutě.

Ó jasní, čistí andělé! Čím slova má v hoři, jež mizí jak bílé jiskry v hluboké modři éterné?

Prostý šat nocí lépe vás zdobí, než sluncí skvosty nepravé!

A nyní z mlh, z kterých zaznívá mi kuropění v chlad teskných jiter pozemských, nejčistší krůpěj rosy jejich vlévám v svou číši obětní.

OD PÁNU K PÁNU

Od pána k pánu tržištěm věků bez konce řadou táhnou dávní *otroci!* Čekají stále na příštího *Pána* laskavého, jenž má jim být *Pánem posledním! Nezmarní!* Stokrát, vždy znovu udušen v krvi jim stokráte znovu se v reflexu jejím vznítil a zhasl skvoucí přelud *svobody!*

Sraženi k zemi vždy znovu a znovu zvrstvením jejím ucítili se šířiti náraz vzdáleného sesutí. A dunění jeho jim vyznělo v triumf s kříže *sňatého Vítěze!* Ten stržemi slojí vždy blíže k nim volal:

„Bděte a trpte a jako já za vás, svá břemena neste, jeť blízka již chvíle, kdy s pány trhu súčtuji!“

Tu naděje nová jim zažehla srdce a zázračná síla jim proudila údy, zatím co ode rtu ke rtu se nesl šepot, jenž rostl a rostl v dech nesmírného orkánu:

„Syn člověka živ je, On nezemřel nikdy, On pouze v našich srdcích spal! Povstane znovu, by přetěžký balvan netečných duší svrh se svého hrobu

v den svého i našeho vzkříšení! A přehršle blesků v důtky pak sevra, rozmetá všechny bídné ty stánky, kde s dušemi lidu se kupčilo."

„Trh skončen," dodá, *„sem pojďte mé dítky!* Falešným pánům a trýznitelům *Já věčnému Pánu a Otci nejlepšímu, vás všechny jsem dnes odkoupil!"*

OSLAVENÁ VIGILIE

Anima beatrix: O bílý, Ty čistý, v Tvé zářící příští, když chýlíš se skvící svou perutí v tmavé stíny mých šerých vigilií, rci v chvící co srdce mi vlíti v jasné *Pána navštívení?*

Michael: Vlij . . . víru!

A. b.: Chci více *Mu* dáti a v *pokory* oběť změněné vzdáti vše to, v čem věřím, že *vůli* svou splní. Vždyť dávno již v *ráji* já svatou ji zřela a dříve ještě, než nebesa Její nade mnou zšedla a uzavřen byl mým nejvyšším touhám v *Ni* návrat sluncí mečem žhoucím! Žel – chladná mi nyní noc tato a krutá tíž sudby nezříti *Pána!* Jsi andělem Jeho, ó nedej mi bloudit, třebaže těžko mi lze odpustiti, že znovu vždy jsem *Jej* zapírala, když přicházel ke mně *Král* a přece chudý, skryt v purpuru krve, vyssáté prachem cest našich, jímž si zastíráme pohled v *Jeho* říši jasnou! A přece jen doufám, že vrátí se ještě, by odpustil mi, kající se z těžkých klamů života. Však nyní, ó rci mi, Ty jasný a čistý, jenž Poslem jsi *Jeho,* čím *Pána* svého usmířím?

Michael: Nadějí!

A. b.: Sdílíš mé duši, co nedá se říci, čím ona jen v bezdno zaniká! Když v příboji blesků *zřím se Tě* blížit, tu plamenem bílým hárá v mé hrudi touha nazpět v *Nestvořené* a vyslovit nelze, co tuším či znám již a zváti bych mohla . . .?

Michael: Láskou!!

*

IWO BAUŠE

TVRDÁ POKORA

Připsáno Bř. Štormovi.

MÁM POKORU klasů, když zrn svých tíží se níž k zemi chýlí, leč vzpřímením stébel zdviženy k výši, se stkvějí zlatem v slunce záři.

Pokorou kmenů, zbavených listí, když za dlouhé zimy zápolí s vichry a čekají mlčky, až jaro květ vrátí jim bílý, se touhy mé řídí.

Znám smutek i radosti země, jež nedbajíc jich, jde drahou svojí, a část hmoty její, jak ledovec horský, chladně čním nad ni, denními žáry nedotčen.

Mám pokoru duše, jež zklamána ve všem, všeho se zříká ochotně.

Jak pokání nesa trudný los žití, v tmách jeho si střežím *víry* své světlo.

A nepátrám po tom, dny mé kam cílí, nastoupiv *cestu jedinou!*

Jí v pokoře kráčím, kam věčna hlas kyne, světu i sobě odcizen.

F. S. HORÁK

POČÁTKY NOVOVĚKÉ MYSTIKY ŠPANĚLSKÉ

S CIZÍMI MYSTIKY seznamují se Španělé teprve kolem roku 1500 zásluhou umění knihtiskařského. Roku 1490 bylo v Saragoně vytištěno *Imitatio Christi* Tomáše Kempenského*, o tři leta později vyšel v Seville jeho španělský překlad, do roku 1521 se čítá šestero jeho vydání. Následují vydání mystických děl Nizozemčana Gerharda van Zütphen, německého kartuziána Ludolfa Saského. Na podnět kardinála Ximénez de Cisneros uveřejněn španělský překlad dopisů sv. Kateřiny Sienské. V první polovici století XVI. šíří se po Španělsku v kolínských nebo pařížských tiscích „Theologia mystica" Jindřicha Herphiusa a „Opera" nizozemského mystika Jana Ruysbroeka v latinském překladu. Vážnosti se těší zvláště Herphius, Gerson a později Ruysbroek, ovšem vedle sv. Tomáše Akvinského. K nim pak se druží mystická díla Itala Serafino di Fermo v španělském překladu. Nicméně zůstává španělská mystika ve svých počátcích čistě spekulativní a teoretickou. Ani jediný z jejích přívrženců neprohlubuje svou abstraktní teorii v empirický zážitek, žádný nepokročí za „stupeň meditace"**.

Vývoj mystiky se totiž dokonává ve třech stupních, jež jsou vyjádřeny latinskými terminy: 1. purgatio, 2. illuminatio a 3. unio. V prvním stupni se mystik očišťuje a odvrací od hříchu modlitbou, pokáním a rozjímáním (meditací), také bohulibým utrpením duševním i tělesným – je to vlastně praktická askese. Druhý stupeň znamená osvícení nebo vzestup očištěné duše k skutečnému poznání Boží dobroty a krásy, posvěcení vnitřního člověka, vnímání přítomnosti Boží (kontemplace). Třetí stupeň „unio" je už celým oddáním duše Bohu, úplným rozplynutím se v lásce Boží. Podstatou a konečným cílem pravé mystiky je tedy úplné sjednocení s Bohem v plnosti víry a lásky. První stupeň vývoje mystikova je vlastně jen askesí, teprve oba vyšší stupně jsou opravdu mystické.

Španěl doby renaissanční, pokud se v myšlenkách zabývá naukou o křesťanské dokonalosti, je buď jen moralistou – jako Juan de Valdés, nebo jen asketikem, jako všichni ti, kdo byli cizími mystiky uvedeni v tuto pojmovou oblast.

Náboženské boje v různých zemích Evropy v době pozdní renaissance a zvěst o jejich krutosti mocně otřásly Španělskem a působily jednak jako povzbuzení: Vzhůru! do boje za nejsvětější statky! Jednak jako výstraha: Jdi do sebe! Blížíť se den soudu. Už nikdy se v dějinách národ španělský nezabýval tak intensivně posledními věcmi, záhrobním životem a odplatou věčnou. Rukopisný seznam čelné španělské

* Dílo je některými učenci připisováno kancléři pařížské university Janu Gersonovi.

** Viz u L. Pfandla „Geschichte der spanischen Nationalliteratur in ihrer Blütezeit" VI. kap. prvního období! Na ní hlavně se zakládá náš článek.

literatury polovice 16. století, pořízený pro augsburské a mnichovské Fuggery, vykazuje dobrou třetinu asketických a náboženských knih. Už z jejich nadpisů* vyzírá tato „úzkost o duši", jež se zmocnila tehdejších Španělů a vytvořila úrodnou půdu pro símě duchovní kázně, které nikdo menší než sv. Ignác z Loyoly do její ochotné brázdy nenasel.

V hlavách horlivostí zanícených mnichů rodí se otázka: „Jak zachráním duše pro církev, Boha a věčnost?" A vnuknutí i zkušenost jim odpovídají: Veď je tělesným odříkáním a duševním očištěním k nejúsilovnějšímu prožívání božské lásky, k vroucímu spojení s Bohem, jaké je jen vůbec člověku na zemi možné.

Řídíce se tímto vnuknutím přetvářejí mniši askesi knižní v askesi života a srdce.

Nyní nabývají spisy podnícené cizí středověkou mystikou a náladou doby koncilu tridentského zcela nového smyslu a působí jako zjevení na ty, kdož se „Duchovními cvičení" sv. Ignáce probudili ve svědomí a jichž duše byla takto nadána bystrým sluchem. Oči i uši jejich se otvírají pro taje vnitřního života. Z ostnaté askese rodí se vonná mystika. Třebas se u některých jedinců nebo skupin jeví příznaky chorobné nebo podvodné mystiky, a mnozí vynikající mužové mají proto nedůvěru k mystickým zjevům, rozvoj pravé mystiky tím zmařen nebyl.

Všimněme si nyní prvních zástupců španělské mystiky! O mysticích ve vlastním smyslu ještě nemůžeme mluviti, nýbrž jen o asketicích mysticky orientovaných.

Francisco de Osuna se první pokusil vylíčiti podle pevného rozvrhu podmínky mystického usebrání a byl asi svým nástupcům vůdcem v kontemplativním zvnitřnění. Zvláštní zmínky zasluhuje také pro pozornost, kterou věnovala jeho spisům sv. Terezie. V klášteře karmelitek sv. Josefa v Avile dosud se chová výtisk jeho hlavního díla, v kterém mystická řeholnice pilně čítala, podškrtávajíc jednotlivá místa pozoruhodná nebo je jinak vyznačujíc. Nalezlať tu hojnost poučení a rozřešení četných pochybností.

Francisco se narodil v Osuně v Andalusii koncem století 15., jako hoch zúčastnil se s otcem výpravy do Afriky. Vstoupiv do řádu františkánského a nabyv vzdělání theologického vzbudil pozornost svých představených zvláštním nadáním pro písemnictví asketické. Již v třiceti letech začal vydávati své široce založené hlavní dílo „Abecedario espiritual". Jako zástupce své řádové provincie na různých generálních kapitulách přišel do Francie, procestoval i Nizozemí a západní Německo v dobách velmi pohnutých i nalezáme četné stopy těchto zkušeností v jeho spisech. Zemřel počátkem let čtyřicátých století 16.

Mezi jeho četnými spisy přední místo zaujímá jmenované již „*Abece-*

* Soliloquio o razonamiento secreto con el alma (Soliloquium neboli skrytý hovor s duší); Retraimiento del alma (Úskalí duše); Espejo de la consolation (Zrcadlo útěchy); Baculus clericalis s pečlivým návodem para esforrar a bien morir los que están in articulo mortis (jak povzbuditi k dobré smrti ty, kteří umírají) . . .

dario espiritual" nejen pro svůj rozsah a bohatství myšlenkové, ale i pro hojné rozšíření. Bylo myšleno jako dílo trojdílné, rozdělení na 6 dílů pochází od tiskařů. Název jeho si vysvětlujeme abecedním uspořádáním průpovědí jednotlivým kapitolám předeslaných, třebas není důsledně provedeno. První díl učí meditaci, druhý jedná o asketické sebekázni, třetí dává naučení o vniterné modlitbě, která je nejvyšším stupněm spojení s Bohem, jehož Osuna dosahuje. Tyto tři myšlenkové kruhy by podle jeho mínění uzavíraly veškeré vůbec možné zdokonalení člověka. Pro tyto tři stupně užívá Osuna lidového srovnání s chlebem ječmenným, žitným a pšeničným. První dva díly spisu Osunova jsou rázu čistě asketického. Spisovatel v prvním díle na př. líčí s rozechvívající názorností, jak byl Kristus přibíjen na kříž, realismus v líčení muk Matky Boží byl samé inkvisici přílišný, že nařídila v 17. století škrtnutí celého místa. Středem druhého dílu je grandiosní obraz pekla a hrozných muk zatracenců, mělť naplniti zděšením lehkomyslného světáka. I tu napadá srovnání s viděním, které měla o pekle sv. Terezie. Světice vidouc se v pekle je spíše trápena nevýslovnou samotou a smutkem.

Jen třetí díl „Abecedaria" je rázu mystického. Dává praktický návod k vniterné modlitbě (oración de recogimiento). Usebrání duchovního člověka předchází pečlivé očištění jeho. Obraznost musí býti prosta všech pozemských věcí a nadto musí dosáhnouti schopnosti uzavříti se dobrovolně cizím vlivům. Žádostivost musí býti odvrácena ode všeho tělesného a obrácena k věcem čistě duchovním. Paměť se musí proměniti v ryzí vzpomínku na Boha a jeho dobrodiní a může se státi pramenem neustálé touhy po Bohu a radostném oddání jemu, musí duši učiniti schopnou oné zvláštní duchovní citlivosti, která učí takřka chutnati věci božské a jest pak s to vůli tak říditi, že může už jen jednati láskou a pro lásku. Rozum potřebuje obzvláště přísné kázně; musí býti ve svých praktických i spekulativních projevech uveden v mlčenlivý klid, aby dosáhl podmínky vlastního usebrání „pensar nada" (nemysliti nic).

Jen první tři díly Osunova díla tvoří uzavřený celek, ostatní tři je možno v tomto krátkém přehledu pominouti.

Spisy Osunovy, především jeho rozměrné hlavní dílo, vynikají myšlenkovým bohatstvím a překypující výmluvností, kterou tato nezkrotná, vznětlivá hlava kolem plnosti na ni dorážejících myšlenek neklidně krouží a je prosvěcuje; způsobem, jak jimi točí a je obrací a novým náskokem se pouští do mnohomluvného jich výkladu. Osuna byl členem nejpopulárnějšího řádu františkánského, úzce srostlého se středními a nejnižšími vrstvami obyvatelstva. Odtud si vysvětlujeme lidový, někde až triviální tón jeho spisů. Františkánská je také základní myšlenka jeho hlavního díla: všechno láskou a pro lásku, kterou se jinak přísná nauka podstatně zmírňuje. Duše nechť není řízena tlakem a strachem, nýbrž radostí.

Novodobý vydavatel díla Osunova pokládá jej nejen za spekulativního, nýbrž i empirického mystika. Jisto je, že Osuna nepřekročil ja-

kýsi průpravný stav mystika, totiž stupeň usebrání neboli kontemplace. Pravda je ovšem, že to, čemu učil, nepoznal z knih, nýbrž z vlastní duchovní a náboženské zkušenosti, jak je patrno již z tónu srdečně přesvědčivého, jímž svou nauku přednáší.

Dvaadvacetiletá Terezie z Avily dostala od strýce darem 3. díl Osunova „Abecedaria". Praví o něm ve 4. kapitole svého vlastního životopisu: „Je to traktát o modlitbě usebrané. Četla jsem za tohoto prvního roku svého života řeholního několik dobrých knih – neboť nechtěla jsem už čísti knihy jiného druhu, chápajíc příliš zlo, které mně byly způsobily – a přece jsem nevěděla, jak si mám počínati, abych se modlila a usebrala. Tato kniha mi tudíž způsobila velkou radost i rozhodla jsem se, že půjdu se vší věrností po cestě, kterou mi ukázala."

Mladá řeholnice týraná těžkými skrupulemi byla vděčna Osunovi, že při vší askesi nezapomíná na radost a veselou mysl. Zamilovala si proto autora a nedala ho už z ruky, nalezlť trvalé místo v její cele. Bylť vhodnou příležitostnou četbou, neboť jednotlivé traktáty jeho díla tvoří celky pro sebe a bylo je možno o sobě čísti. Ohlas jeho myšlenek nalezáme na četných místech jejích děl, třebas svatá Terezie daleko pokročila za stupeň, kam dospěl její knižní rádce.

Františkánem byl také *Bernardino de Laredo*. Byl zprvu lékařem, složil také několik lékařských knih, ale později z nechuti k světu vstoupil jako prostý bratr laik do františkánského kláštera na blízku Sevilly a využil svých lékařských vědomostí v obětavé péči o nemocné. Laredo je považován za spisovatele asketicko-mystického díla „Subida del Monte Sion por la via contemplativa", kde pokročil na dráze mystické daleko za Osunu: povznášíť už věřící duši modlitbou k absolutnímu spojení s Bohem.

Další z předchůdců španělské mystiky *Juan de Avila* (1500–1569) varuje před zhoubnými následky příliš otrockého plnění nauky „Třetího Abecedaria" Osunova, které požadavkem absolutního „no pensar nada" (nic nemyšlení) uspává každou vlastní činnost. Juan z Avila pocházel ze zámožných rodičů kraje toledského, už jako hoch měl zálibu v umrtvování a modlitbě, studoval theologii v Alcale. Začínaje svou kněžskou dráhu byl pamětliv slov Kristových: „Kdo se nevzdá všeho, co má, nemůže býti mým učedníkem." Rozdav všechno otcovské dědictví chudým, podržel jen jediné hrubé roucho, které měl právě na sobě. Jeho touhou bylo státi se misionářem, ale na výzvu arcibiskupa sevilského zasvětil svou kněžskou činnost domovu. Kázal nejprve v Seville a to nejen v kostelích, nýbrž i na cestách a ulicích, náměstích i březích říčních, připomínaje posluchačům boje předků za víru a povinnost zděděnou víru v čistotě zachovávati. Nevázaje se předpisy žádného řádu, chodil tento prostý kněz lidu 40 let jižními kraji Španělska, zván jsa současníky apoštolem Andalusie.

Vstoupiv na kazatelnu připadal si jako lovecký sokol, který podle starých pravidel mysliveckých smí býti jen hladov vypouštěn – i on tak činil, soužen jsa vnitřním hladem po lovu a získání duší. Svou plamennou řeč oživoval obrazy, jichž nehledal daleko, aby jen byly lidu

názorné. Vrtkavec se na př. podobá člověku, který vyvrhne, co snědl, poněvadž toho nesnese jeho žaludek, a pak jde a znovu spolkne, co před tím vyvrhl. Jsa neúnavně činný jako kazatel a apoštol lidu, neměl tolik volné chvíle, aby si připjal perutě k mystickému vzletu. A také ve své střízlivé přísnosti spíše varoval před nebezpečím nepravých zjevení a extasí. Proto, když mu sv. Terezie předložila svůj vlastní životopis k dobrozdání, schvaloval sice její způsob modlitby a domníval se též, že na jejích vytrženích shledává známky pravé mystiky, ale neopomenul dodati: Musíme Pána prositi, aby nám neráčil dovolovati vstupovati na cestu hledění, (nýbrž) nechť jeho oblažující pohled je nám uchován a kéž nás zde na zemi vede rovnou cestou, jakou své věrné přátele vodívá. Pro svou osobu nepostoupil Juan de Avila za stav rozjímání ve víře a v lásce, t. j. opravdové kontemplatio, byl pouze mistrem horoucí, sebe sama ztravující pobožnosti.

Zbývá říci něco o jeho spisovatelském díle. Jeden z jeho spisů má zvláštní titul „*Audi filia*", neboť široce rozvádí a vysvětluje 11. a 12. verš žalmu 44:

„Slyš, dcero, viz a nakloň ucho:
Zapomeň na svůj národ a domov,
aby král zatoužil po tvé kráse;
neboť Pán (a) Bůh tvůj on jest,
jemu dlužno klaněti se."

Po smrti Jana z Avily byly sebrány od přátel jeho dopisy zaslané některým mužům a ženám. Tak vznikl „*Epistolario espiritual*". Obsahuje na př. dopisy sv. Ignáci z Loyoly, sv. Františku Borgiáši, sv. Terezii, sv. Janu z Boha a j. Obírají se různými záležitostmi náboženskými a mravními, skýtajíce zarmouceným útěchu, nerozhodným radu, kolísavým ukazujíce správnou cestu, dokonalé utvrzujíce ve vytrvalosti, řešíce pochybnosti pochybujících atp. Co se formy týče, spojují sílu výrazu s půvabem, vážnost s vřelostí citu, libozvuk a plnost s přesností myšlenkovou. Právem jsou kladeny vedle listů svaté Terezie a s nimi považovány za nejlepší vzor klasického umění dopisového ve Španělsku.

Přítelem a obdivovatelem Juana de Avila byl *Luis de Granada* (1504–1588). Syn chudých rodičů vstoupil do řádu dominikánského, působil v Granadě, Valladolidu, Kordobě, dostal se až do Lisabonu, kde postoupil až k hodnosti provinciála řádu. Nejraději kázal a také jako kazatel sklízel největší úspěchy. Jeho pověst jako výborného kazatele žije v četných, jej s různých stránek charakterisujících anekdotách. Babička jakás přišla kdysi pozdě na kázání a snažila se mermomocí dostati se kupředu. Luis ustal v kázání a po chvilce napjatého mlčení pravil: „Prosím vás, dobří lidé, udělejte přece ženě té místo a pusťte ji blíž ke mně . . . vždyť je to má matička." V Lisaboně se stal Luis duchovním rádcem infantky doni Marie, na jejíž prosbu sepsal knihu „*Memorial de la vida cristiana*", jíž dala princezna na nejrůznějších místech ve velkém množství rozdávati mezi lidem.

Fray Luis psal svá díla většinou latinsky, jinak španělsky nebo portugalsky. Ze španělských dlužno uvésti vyjma spis už jmenovaný *„Guia de pecadores"* („Vůdce hříšníků") a *„Introduccion del simbolo de la fe"*, rozsahem a učeností všechny ostatní převyšující. „Vůdce hříšníků" měl v 1. vydání, jak se zdá, některé myšlenky společné se sektou tak zv. alumbrados (osvícených) a byl proto dán na index, teprve v novém zpracování uvolněn. Je obšírnou naukou o ctnosti a jedná metodou celkem thomistickou o dvanácti důvodech, které nás k cvičení ve ctnostech zavazují, a o dvanácti přednostech, které skýtá život opravdu ctnostný; dává těm, kdož jsou dobré vůle, prostředky a ochranu proti hlavním hříchům nebo lidským slabostem. „Memorial de la vida cristiana" je příručkou křesťanského života a vede rozjímáním o pekelných trestech a o svátosti pokání k teorii a praksi modlitby a k lásce k Bohu. „Introducción" je encyklopedií křesťanského náboženství ve světle španělského názoru světového. První díl rozjímající o stvoření světa je takřka lidovým přírodopisem, plným kratochvilných a žertovných věcí o rozmanitých zvířatech, jichž byl asi autor velkým přítelem. Náboženství se dotýká hlavně tím, že čerpá z přírody důkazy pro prozřetelnost, všemohoucnost a krásu Boží. Třetí díl, vykládající zase tajemství vykoupení, náleží do řady četných spisů popularisujících bibli, jichž tendenci inkvisice schvalovala, vidouc, že znalost bible více šíří a podporují, než by byl s to uvolněný překlad její do jazyka lidového.

Ludvík z Granady náleží k největším kazatelům 16. století, strhlť ještě jako bezzubý stařec k obdivu samého Filipa II., když dlel v Lisaboně. Tato věc je důležitá pro hodnocení jeho spisů, které, byť i nebyly koncipovány jako sbírky kázání, přece nezaprou řečnický živel ve stavbě, v promyšleném stupňování argumentace a liší se tak od kontemplativního rázu děl vlastních mystiků. Myslitelem je Fray Luis především ve své teorii modlitby: modlitba je mu základem všeho vnitřního očištění, vší bezhříšnosti, než mystické spojení s Bohem není zásluhou a dokonalostí, které lze se naučiti, nýbrž jen milostí Bohem udělenou, odměnou ctnosti; je tedy modlitba jedinou cestou k nejvyššímu stupni spojení láskou člověka s Bohem. – Ludvík z Granady je spíše spekulativním myslitelem než empirickým: nenarážímeť v jeho spisech nikde na stopy vlastního zážitku mystického.

Mysticky orientovaná asketika nedosahuje vrcholu rozvoje v řádu dominikánském, jehož také není členem žádný z velkých vl. mystiků španělských, nýbrž v osobě augustiniána *Luis de Leon.* Narodil se v témž roce jako Filip II. (1527). Pocházel z kraje Mancha, proslulého toulkami Dona Quijota, jako hoch šestnáctiletý vstoupil do řádu, vystudovav pak, stal se profesorem theologie v Salamance. Jako profesor theologie dovedl zejména vědecky používati pramenů při svých biblických studiích. Zvláště si vážil hebrejského textu bible a oceňoval jeho důležitost pro exegesi. To se mu stalo málem příčinou životní katastrofy. Jsa toho názoru, že latinský text Vulgaty potřebuje několika oprav za pomoci hebrejského textu, neskrýval se s ním. To popudilo jeho protivníka, Leóna de Castro, zaujatého řeckým textem Septua-

116a

JAN ŠTURSA - ANTONÍN PODLAHA

Poprsí v novém triforiu svatovítského dómu

ginty, že se oba dostali do hádky, v níž onen vyhrožoval tomuto, že dá jeho knihu o Isaiáši spáliti, tento zase onomu, že ho samotného přivede skrze inkvisici na hranici. Došlo konečně k tomu, že byl Fray Luis udán inkvisici, protože opovrhuje textem Vulgaty, který právě byl tridentským sněmem prohlášen za autentický. Také prý se provinil tím, že přes zákaz přeložil do španělštiny „Píseň písní" a nezabránil rozšiřování překladu jejího v opisech. Tak se dostal Luis de León do vězení po dvacetiletém učitelování a desítiletém působení na universitě. Dostal sice papír, pero a knihy, ale nejhorším pro zbožného kněze bylo, že nesměl sloužiti mši sv. a přijímati svátosti. Spor jeho před inkvisičním soudem se vlekl po léta vinou samého vězně, který na svou obhajobu používal stále nových a nových hledisk, jež musely býti opět a opět prozkoumávány, také si ztěžoval postavení osobními útoky na protivníka. Přesto bylo tohoto případu po staletí sensačně využíváno na hanobení inkvisice, ač jej vyvolaly uražená ješitnost profesorská a malicherné žárlení na odpůrce stejného povolání. Po čtyřech letech byl Ludvík z Leónu osvobozen, a jako by nebylo těžkých let utrpení mezi poslední jeho přednáškou před uvězněním a první po propuštění, začal novou přednášku tradiční větou: Heri dicebamus (Včera jsme řekli). Tak aspoň podání vypravuje. Našemu profesoru bylo potom ještě dopřáno 15 let požehnané práce, ba dostalo se mu před smrtí (r. 1591) hodnosti provinciála řádového.

Fray Luis byl člověk slabé tělesné konstrukce, střídmý, temperamentu cholerického. Byl člověk nadaný, sčetlý, houževnaté vůle a jemného citu; byl však také příkrý a domýšlivý, nemírně prudký, domníval-li se, že je v právu. Klášterní život a sebekázeň tlumily sice stinné stránky jeho povahy, ale k opravdovému vnitřnímu souladu dospěl až v cele inkvisiční.

Z prozaických španělských děl učeného augustiniána dva spisy si uchovaly dodnes opravdovou životnost: „*De los nombres de Christo*" („O jménech Kristových") a „La perfecta casada" („Dokonalá žena"). První dílo je myšleno pro lid, jemuž má nahraditi nezdravou četbu špatných rytířských románů. Tři zbožní a učení augustiniáni baví se na venkově v době prázdnin o symbolickém významu jmen, jimiž byl v Starém i Novém zákoně označován Kristus. Kristus je tu slaven ve své symbolické vlastnosti božského pastýře, ženicha církve, bytosti mnoho milované, beránka Božího, nositele mystiky svatební, mystiky smírné oběti a eucharistické přítomnosti Boží. Mnozí považují toto dílo za myšlenkově nejhlubší a jazykově nejdokonalejší ze spisů salamanského básníka-učence.

Dílo „*La perfecta casada*" se stalo domácí posilou španělské hospodyně, matky a manželky. Zprvu bylo myšleno jako svatební dar dámě, s jejíž rodinou byl pisatel v přátelských stycích. Odtud si vysvětlujeme prostou formu dopisu díla, jež není děleno ani na knihy ani kapitoly nebo paragrafy. Obsahem se připíná na poslední kapitolu přísloví Šalomounových (hl. 31, v. 10–31), již rozbírá a vysvětluje. Podle názoru našeho spisovatele obsahuje tresť všeho toho, co je v Písmě sv.

o manželství a zvláště o ctnostech a přednostech ideální hospodyně obsaženo. Fray León ukazuje, že má opravdu kněžské porozumění pro duši ženinu a že je obeznámen s všedním životem žen. Dílo se čte jako báseň, v kterou se dá místy hravě přeměniti.

Jaké má Fray Luis místo v kruhu současných mystiků? Mnozí jej druží k dvojici nejslavnějších mystiků španělských, k sv. Terezii a sv. Janu z Kříže. To asi není správné. Jako člověk a mnich byl sice asketou, ale jako theologický spisovatel nebyl asketikem, t. j. kráčel sice sám cestou křesťanské dokonalosti, ale nepropagoval ji ve svých spisech. Nepodal uzavřeného systému askese, nevymyslil nové teorie modlitby a rozjímání, nebudil „úzkost o duši", ani neprohlašoval vědění o posledních věcech a starost o ně za konečný cíl všeho pozemského snažení. Také se nezdá, že by byl prožil podobné vrcholné chvíle mystického vytržení, jaké na sobě znamenali sv. Terezie a sv. Jan z Kříže. Četl ovšem spisy sv. Terezie, studoval je důkladně, vždyť je z rukopisu vydal a opatřil předmluvou, která svědčí, že se v ně cele vžil a vcítil.

Nejsvětštější ráz ze všech těchto španělských rozjímavých knih má dílo „*El libro de la conversion de la Magdalena*" augustiniána *Pedro Malón de Chaide*. Chce také potírati nezdravou četbu a proto podává vážný obsah s jistou světskou lehkostí (jež se jeví v barvitých líčeních, živém ději a vtroušených lyrických písních). Pisatel úmyslně užívá místo latiny, určené jen pro vyšší a vzdělané vrstvy, mateřského jazyka španělského, neboť píše o věcech, které se také drobného člověka z lidu dotýkají. Uznává ovšem za hodno, počínání své proti některým učencům obhájiti. Předmětem díla je obrácení hříšné Magdaleny podle zprávy evangelií. Na příkladě Magdalenině je vylíčena lidská duše ve čtyřech stavech: původní neviny, hříšnosti, kajícné lítosti a smíru s Bohem. Vedle asketické nauky a mravoličné malby neopomíjí autor rozpřádati nádherné myšlenky o všemocné lásce, o vroucím spojení čisté duše s Bohem. Dílo prozrazuje studium literatury španělského novoplatonismu, děl domácích mystiků a „Písně písní"*. –

To jsou tedy počátky španělské mystiky, její poupata, jež se brzy rozvinou v nádherné, vonné a čisté květy mystických děl velkých španělských světců a světic, sv. Terezie Avilské a sv. Jana z Kříže.

* Mnozí psychologové španělské duše (na př. Ganivet) přisuzují Arabům přílišný vliv na vznik mystického živlu v španělské duši. Pfandl, jak vidíme, ani se o něm nezmiňuje.

VILÉM BITNAR

SPLNĚNÝ SEN ANTONÍNA PODLAHY

Přednáška.

V DLOUHÉ ŘADĚ vynikajících a slavných lidí, jimiž Prozřetelnost obmyslila náš český národ, bylo mnoho těch, kteří pojali veliký úmysl a vytkli si vysoký cíl, aby jeho realisací vyplnili celý svůj život. Avšak z mnoha povolaných bývá jen málo vyvolených. Mnozí z nejlepších našich duchů po úmorné práci zastavili se uprostřed díla nedohotoveného, jež tesklivě musili předati rukám svých následovníků. Málo bylo dosud těch, kteří nejen se vypravili na pout za skvělým ideálem, ale kteří také k cíli své pouti dospěli.

Z těch šťastných vyvolených jeden dosud žije mezi námi. Je to muž veliký nejen obrovitostí vytknutého životního cíle, nejen houževnatostí, s jakou se dral těžkým životem k jeho uskutečnění, ale také křišťálovou čistotou a svatostí svého soukromého žití. Je to pražský světící biskup *Antonín Podlaha,* jehož 65. narozeniny připadly na den 22. ledna letošního roku.

Cíl, který si Podlaha vytkl k dosažení, je veliký již tím, že není pouze výrazem jeho osobnosti, projevem vůle jedincovy, ale že se podivuhodně sjednocuje s cílem celého českého národa. *Dostavěti katedrálu svatého Víta* a odevzdati ji hotovou českému lidu, to byl zajisté jeden z nejhoroucnějších snů celé řady generací uplynulého tisicíletí, a stal se palčivou otázkou naší národní cti právě v době, do které z vůle Boží padá mládí Podlahovo. Jedincova vůle k činu slučuje se tu s vůlí celé národní obce, dostává se jí tím jedinečné a posvěcující opory, a je jista radostným souhlasem celku, který jí předem zajišťuje nesmrtelnost. Tento jedinec přišel skutečně včas a silou své výjimečné osobitosti touhu národa uskutečnil.

Podlahův *gotický sen* o dostavění katedrály Svatovítské povznáší se však do oblasti, v níž zrají plody věčnosti, i tím, že je to *sen celého tisíciletí* naší kultury národní. Slučujíce slavnou tradici velkého patrona českého lidu, svatého Václava, s živelnou touhou překlenouti zázračný jeho *hrob* klenbou závratné výšky a ozdobiti jej výtvory nejsměleji koncipovaného umění, pracovali nejušlechtilejší duchové uplynulých desíti věků o zrealisování toho, co před naším zrakem uskutečnil Podlaha . . . Společný sen desíti dlouhých věků, *osobitě* pojatý dle ovzduší doby a dle okolností životních, snažila se realisovati v jednotlivých obdobích celá řada *„Podlahů“* z rodu českých lidí, jejichž odvaha nepozbyla podnes vážnosti a odlišného kouzla. Podlaha Antonín, současný „strážce chrámu", je však této řady šťastným dovršitelem . . .

Vmysleme se do ovzduší nejstaršího křesťanského století našeho románského středověku, na počátek třicátých let desátého věku, kdy v Praze stála již karolinská rotunda, vystavěná z kamene vévodou Václavem Mučedníkem ke cti svatého Víta . . . Smrt předešla jej dříve, než mohl dáti dílo své vysvětiti, a jeho ostatky uloženy byly v chrámové

prostoře před příchodem řezenského biskupa, který na úpěnlivé prosby kajícího se vévody Boleslava posléze rotundu posvětil.

Blažený muž ten, znalý budoucnosti,
odpírat nechtěl svaté sudbě Boží,
slíbil, že bude konati co třeba,
vidění zjevil:

„Viděl jsem slavnou metropoli Prahy,
anděl jak Páně sám ji spolu stavěl,
svatyně rostla, matka budoucnosti,
s pomocí Boží . . .“

zpíval o tom pozdější gotický básník Jan z Jenštejna. Okrouhlý kostelík, vystavěný „more romano“, tato schrána velikého duchovního pokladu, počal teď oddychovati životem liturgickým. V jeho hlavní východní apsidě zazářil oltář s relikvií ramene svatého Víta, a v bočné jižní apsidě nad ostatky svatého stavebníka, vévody Václava, zastkvěl se neméně slavný oltář prvního patrona národa. Jaký to předmět péče oněch zanícenců desátého věku, jimž se podařilo po trudných bojích povznésti chrám posléze v roce 973 pravidelnou bohoslužbou kapitulního sboru kanovníků a leskem pontifikální mše prvního českého biskupa Dětmara!

V této době rašení zjevila se potřeba pečlivého zahradníka, prvního „Podlahy“ . . . Jak zvolna by rozkvétala věc Kristova v pražském kostele, kdyby se byl v posledním čtvrtstoletí desátého věku neobjevil na hradčanském dějišti probošt *Velich Pražský*. Důvěrný přítel a rádce mocné osobnosti druhého pražského biskupa, svatého Vojtěcha Slavníkovce, muž ve smyslu tehdejším vysoce vzdělaný, dovedl v časté nepřítomnosti biskupově sám pevnou rukou ovládnouti první českou kapitulu svatovítskou, složenou z lidí negramotných a nedisciplinovaných, právě tak, jako čeliti nástrahám české šlechty, pohanstvím dosud prosáklé, když se na svých sněmech vzpírala povoliti nejnutnější prostředky k pouhé existenci kněžského sboru pražského . . .

V století *jedenáctém* rozmnožuje se poklad relikvií národních blahoslavenců o kosti Podivena mučedníka, které biskup Šebíř Pražský vnáší dovnitř rotundy. Ale pak je Praha vzrušena v roce 1039 skvělým průvodem vévody Břetislava I., přenášejícím u vítězoslávě ostatky svatého Vojtěcha z Polska do Prahy . . . V té době ujímá se biskup Šebíř Pražský smělého díla a staví k staré karolinské rotundě nový kostelíček, jakoby předsíň k hlavnímu vchodu, a uloživ drahocenný odkaz nedávné ještě minulosti do krypty, vztyčuje nad ní oltář slavného světce. Tento prelát ryze české krve bojarské viděl, jak v průběhu dlouhého jeho biskupování plnil se kde jaký kout Václavovy rotundy hroby vévodů i princů přemyslovských, pozoroval, kterak vzrůstající tlumy poutníků z ciziny nenacházejí už místa u hrobů světců, kterým přišli holdovati, a čekal vždy s úzkostí na dny zasvěcené svátkům „Přenesení“ i „Umučení“

svatého Václava, až se po všech cestách ke Hradu zarojí to zástupy, spěchajícími k bohoslužbám, a zaplňujícími skrovné prostory svatyňky až k zalknutí . . .

V hlavě Šebířově zrodila se myšlenka na svou dobu odvážlivá: zbořiti okrouhlý kostelík i s novým přístavkem, v jehož prostředku tísnil se hrob svatého Vojtěcha, a vystavěti nový velký kostel pro oba dva dědice české země... Ve svátek „Umučení svatého Václava" dne 28. září 1060 ukázal biskup přítomnému vévodovi Spytihněvu II. nával věřících, marně se pokoušejících vniknouti do maličké svatyně k hrobům posvátným. Bylo to Šebířovo dílo, že vévoda přijal jeho myšlenku za svou vlastní, a že v hnutí horlivosti ještě roku 1060 vykázal dlouhým okolem místo pro velký kostel a položil k němu základy. A dílo rostlo rychle jako divem, zdi se zdvihaly i pak, když se Spytihněv musil s ním navždy rozloučiti a když z jeho chladnoucí ruky převzal plán stavby jeho bratr Vratislav II., který nový kostel dokončil. Svatovítská rotunda zmizela až na apsidu svatováclavskou, spjatou s novým chrámem jako uzávěr jižní bočné lodi. Nuže, vlastní iniciátor díla a jistě i jeho stavební ředitel, biskup *Šebíř Pražský*, tento „Podlaha" první polovice jedenáctého věku, dožil se radostné chvíle, že ještě před svou smrtí v roce 1067 vysvětil novostavbu „Spytihněvovy basiliky", která odtud po celá tři století byla duchovním útočištěm všech věrných Čechů. Tato trojlodní románská svatyně byla pýchou národa, hostíc řadu kaplí, padesát oltářů se stem kněží o ně pečujících a nad to hrob svatého Václava uchovávajíc v duchu „podlahovském" na jeho původním místě, které bylo do novostavby tak šťastně pojato.

Jestliže jedenácté století včasně zrodilo inspirátora velké myšlenky nové stavby chrámové, vynutil si věk *dvanáctý* svou povahou zásah horlivého obnovovatele a zachovávatele stavebního díla. V bojích Přemyslovců o vévodský stolec přitrhl k Praze v roce 1142 voj údělného knížete Konráda Znojemského. Nastrojil praky i samostříly, a metaje oheň do Hradu, neušetřil ani kostelů a klášterů. Basilika Spytihněvova zapálena jsouc ohnivým šípem, znovu vyhořela, její dřevěný strop sesul se a nanovo pokryl ohořelým trámovím hroby světcův. Zní to k neuvěření, že horlivému úsilí tehdejšího biskupa *Oty Pražského* podařilo se odstraniti spousty po krutém požáru a obnoviti strop i oltáře v době necelých dvou roků. Jisto jest, že statečný tento prelát, pocházející z krve pánů ze Švábenic, našel hroby světců Václava i Vojtěcha neporušeny a že basiliku mohl znovu vysvětiti již v roce 1143. Tak se stal biskup Ota po jedné stránce „Podlahou" dvanáctého věku.

Století *třinácté*, prosycené serafínským duchem svatého Františka z Assisi, nežádalo si zakladatelů ani obnovitelů chrámu, ale dychtilo po obohacovateli *vnitřního* života. A ten vskutku přišel v osobě svatovítského děkana *Víta Pražského*. Je to jedna z největších postav našich kulturních dějin a vyšetřovati prvky jeho díla v oblasti svatovítského chrámu znamená objevovati co krok analogie s činností biskupa Podlahy. Dává malbami pokrýti sakristii basiliky, zřizuje v ní nové oltáře s nadacemi, staví slavnou královskou kapli „Všech Svatých" a sám

hradí mzdu kameníkům . . . Ale děkan *Vít* reformuje geniálním způsobem i liturgický zpěv zřízením pěveckého sboru, jednak z vikářů, zpívajících za kanovníky, jednak ze žáků kapitulní školy. Jejich pění podporuje pořízením nových varhan a vytvořením celé literatury nových liturgických zpěvníků, žaltářů, hymnářů, antifonářů notovaných. Stal se tak tvůrcem stejnorodé a pevně založené pěvecké kultury chrámové v celém národě. V jeho sféře a zcela v duchu jeho působení vznikla i líbezná svatováclavská legenda. „Oriente iam sole", obsahující i malou a málo známou kapitolku o hmotném i duchovním chrámu, líčící Václavovu stavbu Svatovítské rotundy jako akt duchovní obrody, a patřící k nejhlubším místům celé naší literatury XIII. věku. „Zastkvěl se v chrámu Páně jako svítelnice ne pod kabelí, nýbrž na svícnu postavená," praví o děkanu Vítovi současný český kronikář, obrazem, vystihujícím plně jeho význam.

Století třinácté přerodilo staré románské formy cítění i myšlení v nové formy kultury gotické. Bylo jitrem a dobou květů, dozrávajících ve století *čtrnáctém* v plody. Česká gotika karolinská byla příliš tvořivá, aby netoužila po nové stavbě kostela svatovítského. Sny Karlovy hýřily představami vznosných pilířů, nesoucích v závratných výších klenby, ztrácející se v nedohlednu. Doba prosycená kultem světců, pyšná na skvělý zjev domácího mučedníka z rodu královského, neukojitelná v horoucím jeho uctívání, musila se vyžíti v tvorbě gotické katedrály. Jako kdysi vévoda Spytihněv, tak nyní Karel dává se lačně do vyměřování základů, určuje desátky ze všech stříbrných dolů království, volá slavného mistra francouzské gotiky Matyáše z Arrasu, předává stavbu po jeho smrti neméně proslulému Petru Parléři a v roce 1366 dostavuje již novou „Kapli svatého Václava".

Nutno si uvědomiti, že na půdoryse prastaré karolinské rotundy, vystavěné v desátém věku svatým Václavem, stojí podnes Svatováclavská kaple gotické doby Karla IV., že je to tedy ohnisko tisícileté české kultury národní, proddhnuté katolicitou, v němž Světec sám určil svůj hrob. Karel Čtvrtý, dědic ideje svatováclavské, překonal zde sám sebe v uctívání svého ideálu. Když již bylo jisto, že tělo Světcovo může býti ze staré basiliky, postupně odbourávané, v níž našlo dočasného útulku, přeneseno na své staré místo v novostavbě, dal hlavu Mučedníkovu objati zlatem, vložil tělo do rakve z ryzího zlata, poseté perlami a posázené drahokamy. Nic tomu podobného nebylo tehdy viděti po celém křesťanském světě. A kapli samu dal vyzdobiti s přepychem podivuhodným. „Novým a divným dílem" nazývá ji svatovítský kanovník *Beneš Krabice z Vaitmile,* tento oddaný spolupracovník císařův, který až do své smrti v roce 1375 řídil stavbu jako její hospodář, vypsal dějiny svého kostela v latinské kronice a umřev, dal se položiti na sám práh kaple svatováclavské, co nejblíže k Světci, jehož byl horoucím ctitelem. Tento muž, zrozený z krve českého zemanstva, je všecek proniknut „podlahovskou" touhou po dovršení grálského dómu svatovítského.

I to bouřlivé *patnácté* století, plné zkázy a rozvratu, zrodilo ušlechti-

lého muže typu „podlahovského". Člen mocného rodu české šlechty, *Hanuš z Kolovrat,* ovdověv, vysvěcen byl s papežským svolením na kněžství a stal se ještě za krále Jiříka z Poděbrad administrátorem osiřelého arcibiskupského stolce. Tehdejší trosky bývalé slavné kapituly svatovítské zvolily jej proboštem a on počal v nesmírném zanícení ducha dílo obrodné. Vyloupenému chrámu daroval z vlastních zásob skvostná roucha liturgická, relikviáře, obrazy i knihy, zejména vzácné prvotisky s drobnomalbami, označené jeho erbem. Hrob svatého Václava ozdobil zlatotkaným paldykynem s velikými květy . . . Větší ještě zásluhou bylo získání nového krále Vladislava II. Jagellovce, který nejen kapitule daroval množství drahocenných rouch, ale ustanovil i patnáct choralistů k zpívání hodinek. Král nadchl se Kolovratovou myšlenkou dostavby dómu tak mocně, že brzo po smrti proboštově vystavěl mu Beneš z Loun roku 1493 nádhernou královskou orátoř, spojil ji vzdušnou chodbou s hradními síněmi. Ještě později jal se kopati v roce 1509 základy k pilířům hlavní lodi i k severní části novostavby, dokonce počal stavěti i severní věž. Jenom králova smrt (1516) přerušila realisaci krásného snu Kolovratova. Za krále Ludvíka malíři v roce 1520 dokončili již jen výzdobu Svatováclavské kaple . . .

Století šestnácté přineslo katedrále zhoubu ohromným požárem v červnu 1541, jehož následky byly po dlouhá desítiletí hojeny láskyplnou královnou Annou i Ferdinandem I. Zlo přivolalo i dobro. Architekt Bonifác Wohlmut dostavěl v roce 1561 slavnou svou kruchtu, jižní věž vyvrcholena renaissanční bání . . . Svatovítská kapitula vstávala při tom zvolna z ponížení, po nekonečné době osiřelosti zasedl na stolec arcibiskupů pražských opět katolický arcipastýř Brus z Mohelnice a za císaře Rudolfa II. objevuje se již i „Podlaha" věku XVI., probošt a generální vikář *Jiří Pontán z Breitenberka.* Vybíraje z rozkazu císařova ze staré Karlovy krypty kosti královských osob, aby je přenesl do nové hrobky královské, nad níž Rudolf II. zřídil pak nádherné mausoleum, Pontán pojímá myšlenku dostavby katedrály. Propaganda, kterou rozvinul, byla úžasná. Postavil jí do služeb své vynikající umění básnické, opěvoval v latinských hymnech svých sbírek české patrony, odpočívající v torsu chrámovém, psal církevně historické dílo „Bohemia pia" k oslavení dómu na Hradčanech, oživoval lásku národa k drahocennému ohnisku víry v českém spise „Duchovní obveselení koruny české" a byl z prvních, kdož vzrušujícími zvěstmi líčili tajemné průvody půlnoční do kaple svatováclavské . . . Než, Rudolf II. umírá, se světem rozžehnává se i Pontán, a místo k nebi vzrůstajícího dómu přichází do bláta chrám strhující běsnění kalvínské za „Zimního krále" . . .

Šťastnější než Kolovrat i Pontán byl světící biskup pražský *Tomáš Pešina z Čechorodu,* osobnost „podlahovská" věku *sedmnáctého.* Jako z tajemného zdroje tryskajíc prosycovala teskné ovzduší padesátých a šedesátých let tohoto století prorocká pověst, že Turky, krutou trýzeň doby, vyžene jen ten panovník, který dóm svatovítský dostaví. Císař Leopold I. chystal se tehdy k válce s Turky, a Pešina, získav arcibiskupa Sobka z Bílenberka, velikého ctitele svatého Václava, jeho pro-

střednictvím inspiroval krále k dostavbě. Přiložil ruku k dílu i literárně a psal výmluvné dějiny chrámu svatovítského ve spise „Phosphorus septicornis", jímž způsobil náladu své myšlence tak příznivou, že císař rozhodl se dílo provésti. K staré gotické stavbě Karlově a k přístavkům renaissančním z doby Ferdinandovy zbudován měl býti kostel nad hrobem svatého Vojtěcha a v dubnu 1673 po slavné mši Sobkově počaly se kopati základy. Císař osobně položil v září 1673 základní kámen a stavba počala rychle růsti do výše. Než ani tentokrát nebylo dáno svatováclavskému horliteli dočkati se vytouženého cíle. Pešina umírá sice šťasten uprostřed stavebního ruchu, ale již v osmdesátých letech uvázlo budování barokové svatyně nadobro.

Osmnácté století obohatilo katedrálu nad míru skvěle duchovním kultem v roce 1729 kanonisovaného světce z Nepomuku, umělecky projeveném v stříbrném jeho náhrobku. Pražský arcibiskup, hrabě Ferdinand z Khuenburku, dal tehdy vypracovati architektům Schorovi a Dienzenhoferovi plány na dostavbu dómu, ale jeho smrt v srpnu 1731 nedala rozvinouti se akci stavební. Srdečný jásot českého lidu ve výročních dnech svatých patronů ztrpčen surovým bombardováním svatyně pruským králem Bedřichem v roce 1757. Teprve syn starého rodu hrabat *Příchovských z Příchovic*, arcibiskup Antonín Petr, ujímá se zubožené svatyně národní a podporou císařovny Marie Terezie dvorní architekti obnovují aspoň nejnutnější, nemohou-li dostavěti chrám podle jeho přání. Dědictvím po tomto „Podlahovi" XVIII. věku zůstala podnes slavná měděná helmice jižní věže z roku 1770. Avšak význam Příchovského tkví jinde. Jestliže nelze jeho zásah v dobudování dómu zhodnotiti počtem nově vystavěných pilířů, třeba uznati, že poslední tři desítiletí XVIII. věku, v nichž působil, znamenají i v této oblasti obrat k rozhodnutí. Je to doba klíčícího buditelství českých kněží, burcujících lid k uvědomění národnímu. Nebylo opomenuto ničeho ze slavné minulosti, historie politická i kulturní, stará literatura i kult slavných patronů národa, musily pomáhati v slavném díle obrody. Jaký to skvělý námět objevili tito ušlechtilí synové českých dědinek a městeček v myšlence *dostavby* chrámu svatovítského! Kazatelny hořely nadšeným líčením horoucí víry starých předků, putujících k zázračným hrobům svatého Václava i svatého Jana Nepomuckého, nedostavěný kostel i kaple svatováclavská ožívaly zas a zase nočními průvody a tajuplným zpěvem prastarých písní, obrozenští básníci zpívali vroucně o kostele svatého Víta a lid byl tím vším uchvacován proudy podivné, polo slastné, polo bolestné lásky k tragickému symbolu svého osudu. „Hle, zde ční a králí nad Prahou věkem, výší, krásou, cenou svou", zpíval o chrámu v nesmírném dojetí obrozenský premonstrát Boleslav Jablonský . . .

Slávy české vzácný pomníku,
jak tě pojmout slušno básníku?
Jako město Boží tuto čníš,
o svatých jen tajemnostech sníš.

Tys to velké, zbožné srdce Čech,
v němž se vlní city srdcí všech,
ve tvé hloubi tajemně tmavé
jak zní slavně: Svatý *Václave!*

To byl zajisté vzácný odkaz XVIII. věku novému století *devatenáctému,* v němž posléze počal uzrávati plod dlouho marně kvetoucího stromu. V romantickém ovzduší první polovice XIX. věku, prosyceném neurčitými ještě touhami po dostavbě chrámu, z vůle Prozřetelnosti žil v Blučině na Moravě skromný kaplan. Ten měl jedné noci v roce 1828 úžasný sen. Zdálo se mu, že svatý Václav podává mu ohromný obnos tří milionů zlatých, aby opravil jeho pražský chrám. Po čtyřech letech povolán byl neočekávaně do Prahy, kde se v roce 1832 stal metropolitním kanovníkem onoho kostela, který měl obnoviti! Poslušen zřejmé vůle Boží učinil dostavbu chrámu svým životním úkolem. Byl to Václav *Pešina z Čechorodu,* který po neúnavné agitaci a po osobním seznání restauračních hutí chrámových v Německu, uvedl roku 1844 do života „Jednotu pro dostavění chrámu svatého Víta". Zatím co sám již roku 1859 umíral, rodil se nový život v staré huti na Svatojiřském náměstíčku hradčanském. Starobylá katedrála je opravena péčí Krannerovou a v říjnu 1873 klade již kardinál Švarcenberk základní kámen k novostavbě lodi . . .

Romantické nadšení, vzbuzené v době obrozenské, neutuchlo ani v druhé polovici XIX. století. Literatura o chrámu rostla, sbírky na dostavbu se mezi lidem množily, a zatím co Josef Mocker vytvářel umně „zkamenělou báseň" dómu, nejlepší pěvci národa prožehovali obecnou touhu k mocnějšímu ještě nadšení.

Do výše vyrůstala kaple dómu,
v barevných oknech slunce zlatem plálo,
bouř třásla klenbou jako jásot hromů,
a množství, jež kol klečelo a stálo,
to zchváceno se zdálo
nejvyšším plesem, závratí a blahem,
neb „Aleluja", jež se z úst mu dralo,
to přehlušilo trouby, děla, zvony . . .,

zpíval Jaroslav Vrchlický o příští dokončené katedrále a v grandiosní visi zřel klečet celé české plémě od vrat dómu dál až k horám České země . . . To je ona jedinečná doba růstu české duše, kdy počíná se ujímati pevně a uvědoměle své životní práce *Antonín Podlaha.*

Narozen v Praze, byl po zeyerovském vzoru pravým pražským dítětem, na které starobylá krása města působila nezničitelným dojmem. Nic neutkvělo mu tak hluboce v mysli, jako neustále viděný obraz Hradčan a Svatovítského chrámu. „Mohutná věž jako samostatný chmurný týn, opodál chrám se zelenavou střechou oživenou třemi lucernovitými vížkami, a mezi oběma velké, prázdné hrotité okno,

jakoby obrovský zbytek nějaké zříceniny. A když na sklonku teskných večerů podzimních rudý zásvit dohasínajícího dne zjevil se v otvoru zejícího okna, jehož oblouk tím černěji rýsoval se na obzoru, nevýslovný smutek jímal srdce mé," praví o svém dětství Podlaha. „Zdálo se mi, jako by záhadná ta budova byla obrazem dějin drahého mého národa, jehož vývoj rázem byl podťat, když nedaleko za tím polozbořeným oknem na pláni bělohorské na dlouhou dobu osud jeho byl zpečetěn . . . A přece zase vznositá ta budova, oživující tak malebně jednotvárnou linii opuštěného Hradu, zdála se mi býti nevýslovně velebnou ve svém majestátním smutku. Než přes to v oněch blahých dobách prvního mladistvého zápalu vlasteneckého jsem si přával, aby smutná ta silueta změnila se v útvar neobyčejné krásy. Vždyť jím měla být!"

V této vzpomínce jako v jádře obsažen je celý smysl dalšího Podlahova života. *Antonín Podlaha* koná v *dvacátém* století pro dostavbu veledhrámu práci, o jejímž rozsahu nelze si dnes ještě učiniti dokonalé představy. Zatím co Kamil Hilbert ve své „svatovítské huti" vytváří zázrak technického vtělování gotické koncepce Karlovy, Podlaha stává se předním členem Pešinovy „Jednoty" a přejímá tak z jeho vychladlých rukou veliké poslání. Stav se kanovníkem a později světícím biskupem, je zřetelně předurčen, aby dosnil tisíciletý „gotický sen" v mileniovém roce mučednické smrti svatého Václava, v onom desítiletí blahoslaveném, kdy z Boží vůle národ přeslavného vévody dospěl i k politickému osvobození. Nejen dostavba kamenné schrány s věžemi a portály, ale i její vnitřní výzdoba stala se cílem jeho neúnavného úsilí. Podlaha stal se nejideálnějším „strážcem chrámu". Stará umělecká díla, přetrvavší zloby ničivých věků, jsou pro budoucí chrám znalecky renovována, nová díla pro nové kaple i triforium u nejlepších současných mistrů objednávána. Ze svých vlastních prostředků zakupuje biskup cenné výtvory umění, aby je v čas příhodný daroval k okrášlení chrámu. Jeho biskupský palác ve Vikářské uličce stává se „duchovní hutí svatovítskou", v níž kolem něho soustřeďuje se po celá tři desítiletí družina malířů i sochařů, spisovatelů i organisátorů, aby za jeho vedení spolupracovala na díle věkovitém. Zatím co Svatováclavská kaple vrací se k starému lesku barev a k slávě výtvarnického vystrojení, vykonává Podlaha s učenci delikátní ohledání svatých ostatků vévody Václava a ukládá je důstojně na místo chráněné tisíciletím. Jeho propagace literární je obdivuhodná. Od roku 1896, kdy po prvé zjišťoval umělecké poklady chrámové v nádherné publikaci „Album svatojanské", pokračoval soustavně v této práci kulturní a vydal se Šittlerem vzácné dílo „Poklad svatovítský" (1903), sám pak neméně cenný spis „Knihovna kapitulní v Praze" (1903). Pečlivě sestavil „Průvodce metropolitním chrámem svatého Víta v Praze" (1905), publikaci praktickou a hledanou, která se již rozešla v několika vydáních. Současně vydal „Ilustrovaný katalog pokladu chrámu svatého Víta v Praze" (1905). Pro vědecké potřeby byly určeny publikace „Privilegia semper fideli metropolitano capitulo Pragensi" (1905), „Statuta metropo-

litanae ecclesiae Pragensis anno 1350 conscripta" (1905), skvělé dílo „Metropolitní chrám svatého Víta" (1906), společně s Adolfem Paterou pracovaný vzácný „Soupis rukopisů knihovny metropolitní kapituly Pražské" (1910), jehož druhý díl zpracoval již samostatně (1922), monografii „Svatého Václava hrob a ostatky" (1911), čtyři svazky soupisu zvaného „Series" (1912 až 1928), s životopisy proboštů, děkanů i kanovníků kapituly u svatého Víta, z nichž přemnozí měli nemalé zásluhy o svůj metropolitní chrám. K chrámu se přimykaly spisy „Catalogus codicum manu scriptorum" (1923), „Povšechný katalog arcibiskupského archivu v Praze" (1925), „Katalog hudebnin metropolitního kůru" (1926) a „Catalogus incunabulorum" (1926). Teď chystá velký jubilejní spis o dokončené katedrále. Řada přednášek se světelnými obrazy doplňuje tuto dlouhou řadu spisů o katedrále a metropolitní kapitule. Ustavení se přípravného mileniového „Výboru svatováclavského", v jehož čele stál až do konce, umožnilo biskupovi i účast na organisování oslavných projevů k tisícímu výročí mučednické smrti svatého Václava, družících se těsně k oslavám dostavby dómu.

Radostná práce na dostavbě velechrámu neobešla se ovšem ani bez jistých bojů a zápasů duševních. Když dostavba pokročila již tou měrou, že se musili předáci celé akce rozhodnouti o dobudování chrámu jako jednotného celku či dvou prostor, oddělených od sebe starou uzavírající zdí s „Wohlmutovou kruchtou", Podlaha dlouho hájil zachování starobylého Karlova vnitřku pro sebe . . . Ale důvody pro spojení staré i nové části byly tak přesvědčivé, že biskup dovedl se jim podříditi. Píše o tom sám výmluvná slova resignace: „Uvážíme-li, že malebná baroková vnitřní úprava, jež ve vzpomínkách našich s nynějšího našeho stanoviska jest nám tak milá, byla restaurací až na malé zbytky zničena, že povýšený presbytář byl o jedno klenbové pole prodloužen a že tím prostor chrámu beztak skrovný byl povážlivě zmenšen, že dovnitř vedou pouze dva nepostačující vchody, z nichž jeden nadto jest jen dočasný, že stav kusosti byl pokládán vždy za provisorium, a že ještě roku 1763 malíř Josef Hager na veliké prázdné stěně nad kruchtou maluje dle své fantasie pohled do rozlehlých prostor, jež jednou měly zvedati se za touto zdí, a uvědomíme-li si, že nejcennější část tohoto provisoria, dvojitá arkádovitá kruchta bude zachována v severní části lodi křížové, pak zajisté dovedeme oželeti ztrátu interieuru tak milého . . . Dvě oddělené prostory byly by pro obyčejné bohoslužebné úkony nanejvýš nepraktické a pro bohoslužby slavnostní žádná z nich by nepostačovala. Nová přístavba by kusostí svého vnitřku působila nepříznivě. Maskování vysoké, holé zdi by bylo problémem velice nesnadným a vyžadovalo by nepoměrného nákladu. A „porta aurea" vedla by tam, kam vésti neměla, přímo před dělící zeď... A není pochyby, že dojem, jímž bude působiti zcelená, velikostí svou i svojí úpravou v naší vlasti jedinečná prostora, bude úchvatný, a že nijak nebude na újmu části staré. Nebojme se tedy dokončiti dílo tak, jak původně bylo míněno! Nechť odhalí se odvěká kamenná záclona a nechť dílo nového věku spojí se s dílem zlaté doby Karlovy,

a nechť jednotný úchvatný celek jest symbolem nepřerušené kontinuity víry svatováclavské u nás, symbolem skalopevné jednotnosti našeho osvobozeného národa, a spolu i symbolem našeho ideálu, spojení slovanských národů v jednotě víry!"

Když světící biskup Jan Nepomuk Sedlák dne 12. května 1929 slavnostně vysvětil dovršenou stavbu velechrámu, nastávalo i Podlahovi poslední období životního dramatu, kterého se dočkal tělesně již vysílen a chřadnoucí, duševně znavený prací obrovskou a nadlidskou. Bůh mu však dopřál za to vše odměny jedinečné. V přítomnosti zástupců celého národa, Čechů i Slováků, v ono dopoledne zářijové, jehož sláva hledá si obdoby v celé tisícileté historii zemí koruny svatováclavské, Podlaha, v čele vždy věrné metropolitní kapituly a representace státu, stanul posléze před bronzovými vraty dómu, aby je symbolicky otevřel svému lidu. Řeč, kterou na prahu katedrály pronesl, a ono uchvacující kázání, které promluvil na to v chrámě samém, to značí dovršení a podstatné zakončení jeho velikého životního díla. Byla to řeč prorocká a plná životní moudrosti, kterou tu mluvil k lidu českému, nadevše milovanému. Obrovský sen celého tisíciletí byl toho dne uskutečněn, na prahu druhého tisíciletí stál tu Podlaha a ukazoval národu cestu k novému cíli. „Buď čistý a spravedlivý a ideální, jako jsem já sám, a není mety tak závratně vysoké, abys jí nedosáhl . . ."

Prošli jsme tak v duchu celé tisíciletí a v každém z jeho desíti věků našli jsme horlitele pro jednu a tutéž ideu. Každý z těch jmenovaných mužů snažil se dosáhnouti téhož cíle, mnozí musili však stanouti na samém počátku pouti a jen málokterý se přiblížil k úpatí české Hory spásy. Podlaha to byl, který jako kdysi Parsifál stanul v samé síni svatováclavského Grálu. Nepřipadá vám to jako nový stolokruh rytířů, a že „z ruky do ruky koluje tu číše" pravěké touhy po společném ideálu? A je to snad malé štěstí, že tuto mystickou číši *dopíti* bylo dáno muži, který žije dosud mezi námi a před jehož velikým dílem stojíme v hluboké a pokorné úctě?

*

ZDENĚK SPILKA

DUBROVNÍK

Kamenná pohádka nad mořem
vypráví o slávě Říma.
Sláva a vítězství, láska i žal
pod bílým náhrobkem dřímá.

Modravou dálavu žhne bílé slunce –
Z oleandrů krůpěje krve prýští.
Palmy a cypřiše věnčí dny.
Minulé, přítomné, příští.

B. SLAVÍK

ZRADA VZDĚLANCŮ

KNIHA francouzského myslitele Juliena Bendy „La trahison des clercs" byla k nám nedávno uvedena pod názvem „Zrada vzdělanců". Studie prof. Rádla „Krise inteligence", vydaná v roce 1928, řeší téměř shodným způsobem zmíněný problém.

V obou knihách je inteligence pojímána jako stav. U *Rádla* pravým, dnes ovšem zneuznaným, předchůdcem moderního inteligenta jest středověký kněz. Jeho říše ducha samou svojí podstatou jest královstvím, jež není z tohoto světa. Proti středověkému duchovenstvu se později postavila „inteligence", jejíž laická vzpoura vyvrcholila slovy A. Comtea: „Ve jménu minulosti a budoucnosti, sluhové humanity – sluhové filosofičtí a praktičtí zároveň – předstupují, aby pro sebe reklamovali jako svůj úkol všeobecnou vládu nad světem. Jejich účelem jest definitivně založiti pravou Prozřetelnost v oblasti mravnosti a rozumu i v oblasti materiální. Proto vylučují jednou provždy ze svrchovanosti politické všechny sluhy Boží, katolické, protestantské nebo deistické, jakožto zpátečníky a původce zmatků." Po tomto programu, založeném ve jménu filosofie, rozumu a vědy, podlehla „říše ducha" zájmům hospodářským a politickým. Žijeme v době úpadku víry ve vládu ducha nad hmotou, píše Rádl v závěru své studie, aby jenom zdůraznil závažnost soudobé krise.

Vraťme se však *ke knize Bendově.* Již slova Renouvierova „svět trpí nedostatkem víry vpravdě transcendentní", položená v její čelo, zřetelně naznačují směr, kterým bude francouzský filosof postupovati.

Nejdříve si však ujasněme *pojem slova „clerc"*, neboť český překlad „vzdělanec" neodpovídá ani šíři ani hloubce svého francouzského dvojníka. Benda sám svou definici přesně vymezuje a činnost „clercovu" důsledně odlišuje od práce laikovy, když praví: „Promluvím o té třídě lidí, kterou nazývám „clercové", označiv tímto jménem všechny ty, jejichž činnost, v podstatě, nevede k praktickým cílům, ale kteří, naleznuvše svou radost v tvorbě umělecké nebo v činnosti vědecké a hloubání metafysickém, zkrátka hodnotách nepodléhajících času, říkají nějakým způsobem: Naše království není z tohoto světa". Nebezpečí krise „clerců" vidí Benda v dnešním úplném nepochopení tohoto primérního požadavku, jenž je známým Aristotelovým požadavkem „života pokojného a jednoduchého" nebo La Bruyèrovým „přemýšleti, hovořiti a býti klidným znamená pracovati". Takové práci zasvětili nejvyšší z našeho rodu svůj život, který spočíval v „dotvořování práce laiků". Tento stav trval až do 19. století, kdy byla provedena radikální změna. *Klerkové si počali zahrávati s vášněmi politickými.*

Pozorováním tohoto převratu, kdy do duchovního života klerků vstupují vášně, aby byly nejenom adoptovány, ale i provozovány a zbožňovány, touto zradou v pravém slova smyslu se zabývá kniha Bendova.

„Lidstvo po 2000 let činilo zlo, ale uctívalo dobro," tvrdí Benda;

dnes však nabyly tyto pojmy zcela jiného významu. Čistotu prvotních ideálů porušili především němečtí filosofové Fichte a Hegel svým horováním pro „vůli národa vystupovati proti ostatním národům ve jménu svého nejzákladnějšího charakteru". Jejich vlivem především byly lidstvu naočkovány deformované *pojmy „vášní politických", základní východisko naší krise.*

Politické vášně s vášní rasovou, třídní a národní patří k nejzávažnějším příčinám dnešní mravní nejistoty a náboženské ochablosti. Spojivše se v homogenní celek dosáhly tyto vášně neslýchaného rozšíření. Svou jednolitostí byly přesně vyhraněny a dána jim možnost dalšího vývoje. Některé mezi nimi, až dosud přezírané, uvědomily si svou existenci a navázaly na bývalou nepatrnou tradici jako na př. židovský nacionalismus a myšlenka měšťanská. Jiné se opět staly vášnivějšími než kdykoliv jindy, zachvátily člověkovo srdce a v oblastech morálních, kam až dosud nepronikly, nabyly úžasného rozsahu jako na příklad zbožnění patriotismu a ideologie politická. Všechny konečně se obrnily jménem vědy a historické nutnosti. Na povrchu jako v hloubce, v rozměrech časových jako ve vnitřní výbojnosti vášně politické dnes dosáhly tak vysokého stupně, že to historie ještě nepoznala. Dnešní věk je úplně věkem politickým, napsal Benda v prvém oddílu své knihy a každý jistě mu potvrdí bolestnou pravdu.

Po tomto zjištění vlastního východiska krise pozastavme se trochu nad *psychologickým základem těchto politických vášní.* Jejich nejvlastnější existence spočívá na dvou pilířích: na lidské touze po dočasném majetku a na touze některých jednotlivců lišiti se od ostatního davu. Můžeme říci, že prvá touha vede k ukojení zájmu, zatím co druhá je jistým znakem pýchy. Obou však možno dosáhnouti jedině ve skutečném životě; proto nepopiratelným znakem vášní politických je *realism* a to realism vystupňovaný k určitému druhu modlářství. Benda sám nazývá tento realismus „divinisé" asi jako Bohu na roveň postavený.

Nyní sledujme tyto *vášně v životě klerků.* Již výše jsme označili za vlastní otce nacionalismu německé filosofy. To však Bendovi nestačí k úplnému zhodnocení „zrady". Na samotných soukmenovcích odsuzuje nebetyčné vychvalování vlastního národa a přísně zavrhuje nebezpečnou nacionalisaci státního myšlení. Barrès i Maurras, Sorel i Bergson, Caudel i Maritain jsou souzeni pro svou „zradu". Jejich „zbožnění národa" a „připoutání k zemi" je neomluvitelnou křivdou proti bývalému čistému životu klerků. Jejich realismus a fanatický patriotismus podporovaný i duchovenstvem umožnil ne v poslední řadě dnešní rozšíření krise. Dnes máme nejenom politické básníky, spisovatele, historiky, kritiky, ale – a to je to nejhorší – i filosofy.

Touto povšechnou nivelisací duchovního života byly *zničeny* i dvě nejkrásnější vlastnosti klerků: *vědomí věčna a láska k spirituální tvorbě.* Prvá se stala kořistí lidské touhy po osobitosti (l'attachement au particulier), druhá byla urychlena sblížením klerkovy tvorby s všedním praktickým životem. V prvém případě byla podporována a hlásána národní morálka, pravda, filosofie i náboženství. Všechno se pohybo-

valo a vyvíjelo jedině v čase. V případě druhém „praktičnost" se stala božstvem. Mravnost byla přizpůsobena politice (Maurras) a ne jako za Platona, kdy tomu bylo naopak, anebo za Macchiavelliho, kdy politika nesouvisela s mravností. Stále bylo zdůrazňováno právo zvyku, dějin a minulosti. Romantismus positivismu ponenáhlu předcházel v romantismus pesimismu. Učení pragmatismu vedlo nutně k nadšení pro válečné řemeslo a bezohlednou drsnost (romantismus krutosti a opovržení). Hodnoty duchovní ustoupily hodnotám činu a náboženství prospěchu. Klerkové se stali občany a začali toužiti po kariéře. Následovali laiky, místo aby je vedli. Benda sám případně praví: „Toto neslýchané poklesnutí morálky, tento druh intelektuálního sadismu vyvolal zcela odůvodněně velké opovržení pro klerka, který nachází radost v přemítání a opovrhuje sensací."

Přehlédneme-li nyní všechny Bendovy důvody „zrady", odhalí se nám krise současné inteligence téměř v nejzákladnějších rysech. *Budoucnost* domyšlená podle Bendových koncepcí setrvá ve vleku úplného realismu. Tím pochopíme i jeho nedůvěru ve Společnost Národů a v trvání míru. Mír má býti výsledkem duševního stavu; ctností, která podle Spinozy „se rodí ze síly duše", připomíná Benda a proti vítězícímu realismu doby postuluje *program.* Klerk zůstane jenom tehdy silným, když pochopí, že „jeho království není z tohoto světa, že nedostatek praktických „hodnot" znamená velikost jeho učení a že pro blaho království, jež jsou z tohoto světa, je správná morálka Césarova, nikoliv jeho". Takový je výhled odpůrce bergsonismu do budoucího poslání klerků.

Nepřeklenutelný dualism ducha a hmoty, ideálu a skutečna, světa Césarova a Ježíšova je domyšlen v „Zradě vzdělanců" s příkrostí téměř drtící. Kniha Bendova má zoufalou odvahu nesplnitelné krásy. Její úchvatný útok na duchovní systém století *dovedl zničiti ducha* zpuchřelé doby, *nedovedl* však sám opanovati bojiště a *ukázati cesty k trvalému vítězství,* jež je možné v evolučním vzestupu individuality za stálého vědomí pravd věčných.

Tím však nepozbývá Bendův názor na ceně, ba naopak stává se důležitou etapou v myšlení doby a typickým hlasatelem života duchovního.

Julius Benda: La trahison des clercs. Bern. Grasset. Paris 1927. Stran 306.
Julius Benda: Zrada vzdělanců. Přel. V. Urbánková. S. V. U. Mánes. Praha 1929. Stran 227.
Em. Rádl: Krise inteligence. Akad. YMCA. Praha 1928. Stran 39.

ZDENĚK SPILKA

HLAS DOMOVA

Těšíš se, těšíš
na neznámé dálky,
na palčivý žeh bílého slunce,
na chladivé pocely modrých vln.

Odjíždíš dychtivé nedočkavosti pln
a letící rychlovlak
zdá se ti pomalým jak postřelený pták . . .

Konečně přijedeš.
Hladově hltáš tu cizokrajnou, vytouženou krásu.
– První den omámen žasneš.
Druhý den na vše již střízlivě zříš.
Třetí den nazpět se ohlížíš,
v vzpomínkách na domov hledáš svou spásu.

A večer, uléhaje,
rozechvěn horkem jižní noci, jež nedá ti spát,
slyšíš povědomý hlas.

Hlas známý a sladký
volá tě domů zpátky
z kraje pinií a oleandrů, jichž květy nevoní,
v něžné objetí rozkvetlých jabloní . . .

Tu bloudíš zvlhlým zrakem
po nebi, planoucím světel tisíci,
hledáš malou, jasnou hvězdu Severu,
abys věděl, teskníci,
kterým směrem poslati máš
své vřelé polibky.

VEČER V JÍNÍ

Záplava bílých hvězdiček
s nebe slétla.

V stříbrných vousech stromů
skotačí jejich třpyt.

V něžném objetí mlhy
usínají světla.

Měsíční duha zastřela
modravý svit.

Velebné ticho večera
vše hladí a laská.

Pod bílou perutí
tak sladce hřeje láska!

BOŘIVOJ BENETKA

ODKAZ ALOISE JIRÁSKA

DOLÉTLY K NÁM prvé pozdravy jara, několik slunných dnů zazářilo nad Prahou, kde v tichém pokoji chystal se na poslední cestu autor „Temna" i „U nás". Jako plamen svíce, která již nemá ani trochy vosku, jímž by oheň sytila, tak pozvolna prchaly síly deklaranta z památného roku 1917. Stojíme pod dojmem smrti Aloise Jiráska, muže, který svou prací dovedl získati pro sebe největší a nejčistší sympatie národa. Programem jeho díla bylo vytvořiti novou a živou reminiscenci na doby, které se u nás tradovaly jako nejslavnější episody národního života. Jako stařec dožil se samostatnosti svého národa, jemuž vyzpíval svou píseň o hrdinech a slavných dobách české minulosti. Byl miláčkem národa, k jeho rtům obraceli se mnohdy jako k oprávněnému rozhodci ve sporech, které měly povahu národní. Tyto všechny pocty vytvořil si svou prací. Na ní, od stolku středoškolského učitele až k přímo legendárnímu prestolu stařešiny národa, budoval svou dráhu českého spisovatele. Leč – to nám budiž dovoleno říci – k českému srdci tak často spíše dovede hovořiti to, co vzbudí jeho ješitnost, třebas sama byla opřena o falešné dohady, nechceme-li říci přímo o omyly, jež neobstojí na kritice dějin.

Dotkl jsem se toho již minule, mluvě o Durychově „Bloudění", že teprve v budoucnosti bude možno jasně říci, co z rozsáhlého díla Jiráskova má nárok na věčnou paměť, co bude i po letech, až zmizí nám z očí jeho postava, čteno a také přijímáno jako jeho podíl na klasické literatuře domácí. Už tehdy jsem vyslovil obavy, že to nebudou ty cykly románové, kde autor vyzdvihuje před udivenými zraky národa hrdinství a odvahu, sílu a moc českých kacířů na hrdinném podkladě obrany vlasti. Tušíme, z čeho rostly tyto obrazy, a byli bychom špatnými vykladači, chtěli-li bychom snad docela popříti cenu těchto prací. Vykonaly svůj úkol, třebas někde svedly s cesty. Tento pokus o rehabilitaci českého jména a povznesení hrdinné stránky české duše, to je klad, který nutno akceptovati z historických prací Jiráskových. Tendence vzbuditi v srdcích čtenářů odvahu a sílu zápasiti za dobré jméno vlasti, to jest alfou i omegou těchto spisů. Vztah autorův k celému ději a k jednotlivým osobám byl příliš jednostranný a tak to, co je ukryto v jeho srdci, promítá do duší i děje toho, co pero kreslí jako obraz minulosti. Když takto se nám objeví základ historického díla Jiráskova, vysvětlíme si vše, co jde s těmi myšlenkami ruku v ruce: zkreslené obrazy a jednostranná informačnost díla. Je to zápas autora-historika s autorem románového díla, z něhož tento se vítězně vrací na štítě vysoko vztýčeném nad hlavami národa.

A v tom jásotu, radosti a oceňování všeho, čím Jirásek přispěl ke kulturnímu pokladu národa, v této jednostranné oslavě východočeského rodáka, shýbáme se my a hledáme v prachu podupané knihy, skromné sešitky i obsáhlé svazky, abychom si prohlédli, co bylo hozeno

pod stůl, čím národ pohrdl, co mělo u něho význam druhořadý. Aspoň nyní znovu se chceme přesvědčiti, kdo z nás se mýlil: zda ti, kdož horlili pro Jiráska, historického spisovatele, či my, kteří jsme milovali barokové obrázky, „F. L. Věka", „U nás", řadu drobných povídek z rodného kraje. Dnes, kdy je uzavřeno dílo, možno konečně vysloviti se určitě. Ani písmeny již nikdy nepřibude k tomu, co autor zanechal ve svém odkaze. Nuže, kdo z těch dvou stran bude poznamenán jako lepší a pozornější znatel Jiráskova díla?

Od svého dětství měl jsem zálibu v historických vypravováních. Hltal jsem přímo tuto četbu, vedle oněch Bufallo-Bilů, detektivek a přidružené četby, kterou každý pořádný kluk se musí prodrat k lepší a solidnější lektýře. Ale, ku podivu, z celého souborného díla Jiráskova, které leželo v naší knihovně, marně si vzpomínám na jediné, které bych prožil tak, aby dodnes se mi uchovaly v duši stopy po tom, co tehdy jsem prožíval při bezprostředním styku s látkou románu, obírajícího se historií. Nebyl jsem nikdy veden k tomu, abych pod číkoliv egidou rozhodoval se o tom, či onom, co jsem četl. Proto se mi zdá, že toto rozhodnutí, akceptovati pro sebe z díla Jiráskova onu část druhou, méně rytířskou, ale více srdečnou, že toto rozhodnutí mělo hlubší podklad, o němž jsem sice tehdy neměl možnosti přemýšleti, ale jež dnes konečně chápu: moje obrazotvornost, dovolte, abych ji nazval hodně živou, neměla nic, co by tam pro sebe ukořistila a potom kdesi v koutku znovu zpracovávala podle svých potřeb a duševních nálad.

Zeptejte se mne však na něco z té druhé skupiny Jiráskova díla, ptejte se mne na rozmanité episody, abyste poznali, kolik z toho jsem si dovedl uchovat, ač už je to několik let, co jsem měl poslední knížku v ruce. Ba, pamatuji si z těch povídek a románů řadu jmen, což z jiné četby se stává hodně zřídka. Nehrála tu ovšem žádnou úlohu otázka, o čem vypravují historická díla Jiráskova. Byly doby, kdy jsem měl duši naplněnu až svrchovatě kacířstvy, hraničícími přímo s touhou skončiti svoje hledání Boha v Ochranově. Tedy ani zde nelze hledati odporu a priori zrozeného, či nechuti k něčemu, co by rušilo moje pevné názory a tak přicházelo do konfliktu se základy duševního života. Ovšem nemohu zapřít, že nikdy moje odvážné touhy nedovedly docela potlačiti to, co bylo pevně zakotveno v srdci. Zde jenom hledám příčiny svého nepochopení Jiráskova historického románu. Proto pokládám za oprávněný soud, jejž jsem vyslovil při zmíněné již příležitosti, že totiž Jirásek příliš draze zaplatil daň líbivosti a falešnému národnímu sebevědomí. Je to tím zajímavější, že druhý popěrač skutečné slavné minulosti národa, který z jiných podnětů přinášel skoro současně podobné názory do českého světa, že tento vášnivý bojovník Tábora a Husa, dnes, jak se nám zdá z rozmanitých projevů, měl odvahu v mnohém zavrhnouti to, co sám tak vášnivě hlásal a obhajoval. Jirásek dal se do služeb národa, tvořil mu obrazy jeho minulosti a jeho srdce tak srostlo s postavami jeho hrdinů, že konečně již nebylo ani cesty ke kritickému posouzení toho, co jest diktováno srdcem a co píše ruka historika, který také jednou bude skládati počet ze svého díla. A ke své

škodě příliš dal promlouvati srdci a hodně do pozadí zatlačil historika.

Maně si tu vzpomínám na poslední dílo Pekařovo, kde jenom pozorný a informovaný čtenář postihne, kde mluví svědek, který platí daň současnosti, a kde vystupuje autor sám, aby vyslovil na základě svědeckých výpovědí pro i contra svůj soud. A ten je vysloven tak mistrně, že opravdu je třeba hodně pozornosti, aby nám neunikl jako projev spisovatelův. Leč v popředí historických románů Jiráskových vystupuje autor sám, splétá dojmy minulosti s city a touhami přítomna. Není hranice mezi scénou a hledištěm. Duch proudí z jednoho konce do druhého, epochy se stýkají, aby se tak vytvořilo národní epos, cosi, co má burcovat duše, rozplameňovat srdce, tvořit nové hodnoty, které jednou přinesou svoje plody. Snad ani spisovatel netušil, že sám ještě bude se radovati ze snů, jež kreslil si v duši, promlouvaje ke čtenáři o hrdinných bojovnících Jana Jiskry či o Bratřících, kteří do širého světa jdou hlásat (dle jeho koncepce) slávu českého jména. Historie jeho románů vzala konečně na sebe roucho současna a on nejen posílá poselství k armádě na Sibíř, ale na sklonku svého života stává se majitelem pluku české armády. Leč zde právě doznívají poslední tóny romantického založení českého národa. Sklání své hlavy před autorem husitských epopejí, ale dovede zapomenout, že jsou tu ještě jiná díla, v nichž nic nebránilo autorovi, aby nerozezpívala se jeho duše, nerozzvučely se všechny struny jeho nitra, aby zazpívaly jednu z nejkrásnějších písní krásné pohody.

A tento rozpor v duši autorově nejlépe nám vynikne, čteme-li „Temno". Kolik protivných soudů už bylo vysloveno o tomto jeho díle! Když se však začteme do této mosaiky, v níž baroková výplň téměř přeplňuje obraz, neubráníme se dojmu, který nás provázel při celém rozboru Jiráskova díla, ale zde v jediné knize tvoří tím mocnější kontrast. Nevím dobře, zda tímto dílem měla být osvětlena doba „temna" či vykreslen zápas národa o lepší budoucnost. Zdá se mi, že mělo být toto dílo apologií, kterou autor chtěl zůstaviti jako svůj odkaz. Zde doba i námět sám přímo se nabízely, aby autor sáhl hluboko do svého srdce a čtenáři projevil svoje kredo. Bylo-li to však uvědomělým přáním autorovým, pak cosi, co máme v duši, aniž to tušíme, toto tajemné cosi poněkud zavedlo autora, zmýlilo ho v jeho odhadování stínu a jasu, neboť postavy katolíků, ať kněží či laiků, nejsou v tak špatném světle, abychom je nemohli milovati. O těch druhých, kteří mají představovati lepší část národa, těžko se vyslovit. Autor dává jim často promlouvati za sebe, miluje a nenávidí jejich srdcem. Rozpor mezi dvěma světy, jimiž mají se ukázati zločiny Koniášovy a zásluhy tajných kacířů, autor chtěl zřejmě rozřešiti podle svého přání, ale zdá se, že zde neměl dosti sil, aby překonal vše, co se mu postavilo do cesty. Antonín Koniáš není člověk bez duše, není loupežníkem a katanem. Jeho srdce miluje tuto zemi, pro ni obětuje vše, co člověk obětovati může. Pečuje o duše, je chce přivést k Bohu, jim chce ukázati cestu, která jedině může osvoboditi duši člověkovu od úkladů ďáblových. Páteru Antonínu T. J. zjevuje se ďábel, aby se mu vysmíval za jeho zápasy, ba chce i jeho sevříti ve své náručí. Kolik jich v přestrojení se

plíží českou zemí, rozsévajíc ďábelské býlí s nejkrásnějšími sliby svatých nadějí! Proti nim nebylo možno vypustiti několik holubic, které by rázem byly rozsápány; voják Kristův, jedině a jedině Jemu sloužící, neznající jiné cesty než cestu k Bohu a Kristu, jedině takový bojovník mohl něco zmoci v tomto boji, který rozhodoval o budoucnosti tohoto království. Bůh hájil svého práva a hájil také národa od úkladů cizáků, chystajících se vstaviti korunu svatého Václava na hlavu kacířského cizince, pod jehož okutou nohou již umírali tak početní bratří slovanští. Jemu na pospas chtěli přivést český lid. Ani Jirásek nemůže docela zastřít rozpaky, jež vyvolaly dotazy, jak oni se mají v tom eldorádu evangelické svobody...

Málokdo má takové štěstí, aby se dožil slávy svých dnů v plném jasu, jako bylo dopřáno Aloisu Jiráskovi. Z díla jeho vytvoří budoucnost zajisté po spravedlivém soudu takový výběr, aby bylo v něm zachováno to, co odpovídá síle a mohutnosti jeho duše. A tehdy snad také bude rozhodnuto, zda právem či omylem vyslovili jsme tu svůj soud. Vzpomínám slov A. Blocha: Jen tehdy můžeme odmítati autora, když jsme ho prožili; ale to není už odmítání, nýbrž přemožení. –

Jak smutná však je cesta v triumfálních řadách ke spáleništi, kde rázem vytvoří se hrst popela, jako by na posměch té zemi, která rozevřela svoji náruč, aby do květy vysypaného lůna přijala dozrálý plod svůj. To byl největší omyl Jiráskův.

*

MIKULÁŠ GUMILOV – přel. ZDENĚK SPILKA

U MNE NEŽIJÍ KVĚTY

Ne, u mne nežijí květy...
Krátce jen šálí mne jejich krása.
Zavoní – za den, dva umírají.
Ne, u mne nežijí květy.

Ani ptáci nechtí tu žít.
Večer zamlkle schoulí se v kleci
a ráno – zřím neživé chomáče peří.
Ani ptáci nechtí tu žít.

Jen knihy v osmero řadách,
přetěžké objemné svazky,
staletou únavu střeží –
jak zuby v osmero řadách.

Ubohý knihkupec můj
– vzpomínám, jak byl ohyzdný –
měl krám za prokletým hřbitovem,
ubohý knihkupec můj...

GIOV. VIATORE DI CROCE – přel. B. ZUB

POD KŘÍŽEM

AŽ SEM jsme došli za Tebou, Pane. Duše je sevřena okovy těla, neboť nemáme moci je sejmouti. A přece jsme došli až sem k Tobě. Není to naší zásluhou, že po takovém bloudění a hledání našli jsme nejpřímější cestu k Tobě. Hledali jsme rozmanité cesty, jimiž bychom přišli k branám Tvého království. Chtěli jsme ochrániti sebe ode všech útrap. Bez obětí toužili jsme poznati bohatství Tvé Říše.

Dnes však stojíme na místě popravčím, kde jsme Tě konečně nalezli. Všade jsi nám unikal. U hory Blahoslavenství i u jezera Genezaretského. Nenašli jsme Tě v domě Lazarově ani jsme neviděli Tvého vjezdu do Jerusalema. Pokaždé oči byly zastřeny mlhou naší nemohoucnosti. Hledali jsme Tě tam, kdež už dávno jsi nebyl. Chtěli jsme vidět Tvoji slávu, velikost, moc. Možná, že bychom volali hlasitě: i my jsme z přátel Jeho. I pro sebe bychom chtěli něco z těch poct, jimiž lid, aspoň v záblescích vědoma, oslavoval Mesiáše.

Až zde jsi nám neunikl. Zde Tě vztýčili před očima celého světa. Sám Velekněz pozvedl své Tělo v přesvatém okamžiku, aby veškero pokolení mohlo skloniti se před Ním.

Přišli jsme pod kříž. Nejdeme ulehčiti Tvým bolestem. V duši máme svoje útrapy a strasti, a ty přinášíme sem, abychom pod křížem poznali jejich malost a malichernost. Co nazývali jsme plni zoufalství těžkým křížem, to nyní je nám spíše radostí než bolestí. Šli jsme za Tebou až sem, abychom u paty kříže složili vše, co tlačí naši duši k zemi, že nemůže ani pozvednouti zraku vzhůru.

Bloudili jsme cestou, hledajíce Tebe. Kolika lidí jsme se ptali, zda Tě nepotkali! A mnozí s posměchem nejen nás, ale i Tebe zasypali nadávkami a potupami, takže už potom jsme se vyhýbali lidem u cest, abychom neslyšeli nových a nových urážek při vyslovení Tvého svatého jména.

Chtěli jsme dojít k jesličkám a nalezáme Tě na kříži. Krále všech věků vysoko trůnícího nad celým světem. Ze všech stran jest patrný peň, na němž uzrál plod Tvé svaté Oběti. Do všech úhlů světa nesla se Tvá poslední slova. Můžeš ještě pohlédnouti sem dolů k nám, kteří tak pozdě Tě nacházejí? Zaslechneme ještě slova: Hle, Matka tvá, hle, syn tvůj? Budeme i my vpočteni mezi ty, kdož zaslechnou tato slova tolik slibující těm, kdož Tě milují?

Nejsme Janem, jehož na svém srdci jsi měl, když Jsi duším odevzdal za pokrm a nápoj své přesvaté Tělo a Krev. Nejsme Janem, který stojí s Matkou Tvojí u paty kříže. Jsme tím, který na pravici Tvé dovolává se lásky v poslední chvíli. Oči naše už jsou ponořeny v mrákotách věčné noci a jenom posledním zbytkem smyslů hmatáme Tvoji přítomnost. Ty naše bolesti, jež jsme Ti přinesli sem, pod kříž, jsou největšími žalobci. Ty povědí, kolikrát jsme Tě zapřeli, kolikrát jsme vydali v posměch Tvé zákony a kolikrát jsme sami stáli v zástupu Tvých nepřátel!

Jako v zrcadle vidíme svoji tvář, znetvořenou hříchy a nepravostmi. A přece toužíme, abychom i my zaslechli: Hle, Matka tvá, hle, syn tvůj!

Či snad si vzpomínáš, jak jsme Tě vypudili od našeho prahu, jak jsme pohodili skývu chleba, abychom ji nemuseli dát do Tvých rukou? Což jsi nezapomněl, že svých studen jsme bránili, aby ani krůpěj vody neosvěžila Tvých úpalem zžehlých rtů? Ty mlčíš. Jak je hrozné ticho na Kalvarii, kde vše by mělo volat, křičet, hřmít, jen aby se přehlušilo to ticho, jímž je drásána naše duše. My chceme zakrýt svoje viny. Jen jediné slovo a rázem bude zahnána hrůza, jež nás obklopuje. My jsme nikdy neměli ani trochu lásky pro Tebe. Bylo to tak samozřejmé: Ty nás *musíš* míti rád! Ty *musíš* za nás trpět! Tys tu pro nás!

A dnes vidíme, jak hrozně jsme se mýlili. Chtěli jsme se radovat, veselit, být šťastnými a spokojenými. *To také* bylo samozřejmo! Tys přišel na svět trpět, my se radovat. Takové cesty se nesetkávají! Nesetkávají? Oh, ano, setkají se!

Dies irae . . .

Den hněvu Tvého, Bože!

Vzpomínka naň přivedla nás pod kříž. Jeho chceme se zachytit, abychom nezahynuli. U tohoto kmene živého chceme se dovolat Tvého milosrdenství, Hospodine. Zde konečně se setkaly naše cesty, Kriste!

Nemáme slz, abychom jimi smývali své hříchy. Naše lítost je nemohoucná, aby vytrhla hřeby z Tvých rukou a nohou.

A přece chytáme se pláště Tvé Matky a posledními silami voláme: Oroduj za nás, Matko Kristova, Matko naše!

*

JOSEF ČERMÁK

KDO JE MÝM BRATREM

Ten je mi bratrem,
kdo ruce má od práce jak kámen.
Kdo s těžkým srdcem pomáhá lehce.
Hrubost života rozpustí v lásce.

Ten je mi bratrem,
kdo černé dny barví bílým úsměvem.
Nenávist lidskou do hvězd potopí.
Ze sebevraha člověka narodí.

Ten je mi bratrem,
komu hrob ozdobím květem.
A to jste vy – všichni mrtví!

ALOIS STAN. NOVÁK

V KOLOSSEU

Z potulek Římem.

JEST MÁLO zřícenin antických staveb ve věčném Římě, které by tolik dojímaly, které by tolik látky skytaly k přemýšlení a úvahám, jako tak zvané Kolosseum, bývalý amfitheatr Flaviův. Arena je stále přístupna, horní poschodí ruiny možno shlédnouti zdarma pouze v neděli, všedního dne za poplatek 1 L.

Za svého pobytu v Římě navštívil jsem několikráte mohutný pomník římské slávy a vždy odnášel jsem si z něho mnoho nových dojmů a oživoval jej novými a novými historickými reminiscencemi.

Po pohodlných, širokých schodech vystoupil jsem obyčejně do nejvyššího poschodí, oddělil se od svých druhů, postavil se do tichého koutku a za pomoci paměti a fantasie snažil jsem se arénu oživiti velkými antickými scénami. Mohutné kvádry, schodiště a sloupoví, římsy a oblouky a nejvíce záhady arény pomáhaly před obraz duše postaviti rychle běžící film všeho toho, co se po staletí odehrávalo v Kolosseu.

Kolosseum jest nejmohutnější stavba římské éry a velkolepé dílo architektonické. Jako horské pozadí uzavírá podivuhodně pohled s Kapitolu na ponuré moře zřícenin slavného fora, zašlé římské slávy a velikosti, výmluvný svědek římské povahy a tradice za doby rozkvětu a později i úpadku římského císařství.

Pro zápasy gladiátorů, pro boje s divou zvěří bylo postaveno a vyzbrojeno veškerým možným přepychem a pohodlím. Amfitheatrem Flaviovým byl dán lidu římskému dar, v němž dostati se mu mělo apotheósy touhy po boji, pohrdání smrtí a radosti z vítězství. Císař Titus Flavius Vespasian vystavěl je na místě malého jezera, jímž počínal Neronův zlatý dům.

Čtyřicet tisíc Židů, kteří zajati byli při dobytí Jerusalema, stavělo v poutech obrovský amfitheatr. A opravdu, když procházíme doleními oblouky ledově chladné ruiny, zdá se nám, že slyšíme bolestné vzdechy dvanácti set Židů, již při stavbě vysílením zahynuli. Msgre Gauma vhodně ukazuje při tom na zvláštní osud národa vyvoleného, jenž v otroctví svým utiskovatelům stavěl pyramidy v Egyptě a Kolosseum a triumfální oblouk Titův na západě – v Římě.

Dnes, kdy jenom asi třetina obrovské stavby jest zachována, můžeme říci, že Kolosseum jest symbolem římské velikosti a slávy, divem stavitelství; na druhé straně však i příkladem zhoubného zubu času, dějin i zloby lidské. Postupně větu tu dokážeme.

Způsob a idea stavby, byť i ve zříceninách, vábí náš zrak i aritmetické kombinace čela. Ponuré, travertinové zdi tyčí se do výše 50 m v elipsovité stavbě, jejíž obvod obnáší přes půl kilometru. Malebně stavěna jsou poschodí, zdobena postupně sloupy, pilíři a římsami dorskými, jonskými a korintskými. Kéž dovedli bychom si představiti amfitheátr, když slavnostně byl odevzdán svému účelu při hrách trvajících sto dvacet

dní, jichž zúčastnilo se pět tisíc šelem a asi deset tisíc gladiátorů.

V obloucích druhého a třetího poschodí stály mramorové a bronzové sochy, nahoře byla krásná sloupořadí, z nichž dnes leží gigantské trosky sloupů roztroušeny kolem arény. Bran mělo Kolosseum několik a různě zdobených. Některými dopravovala se do arény dekorace, jinými zvěř, gladiátoři, jinými vcházeli diváci. Na hořejší klenbě oblouků a vchodů jsou dosud řadová čísla, jež byla určena pro vstup jednotlivým třídám římského publika. Jenom brána a vchod pro císaře jest bez čísla. Na místa ku stání a k sezení vešlo se 87 tisíc diváků.

Sedadla pokryta byla drahými mramory a rozdělena schody na více částí.

Nitro arény jest nám více méně záhadné. Skládalo se z různých klenutí a komor, v nichž byly umístěny různé stroje, které dovedly změniti arénu v pustou poušť, v kvetoucí zahradu nebo v jezero, na němž odehrávaly se improvisované naumachie. Císařští matrosové roztáhli za parného dne nebo za deště obrovské purpurové záclony zlatem vyšívané nad amfitheátr, prachový déšť voňavek uměle rozstřikovaný padal římským dámám v líce a klín; někdy i steré vonné květy tuzemské i exotické.

Však není možno učiniti si aspoň poněkud přibližnou představu o veškeré té nádheře. V moderní době pokusil se strojník Lucangeli sestrojiti model antického Kolossea; model chován jest v Kolosseu blíže hlavního vchodu. Hotov byl roku 1812 v poměru 1:60. Strojník pracoval na něm celých 20 let.

Nejděsnější místností antického amfitheátru bylo tak zvané „spoliarium". Tam zatahovány byly mrtvoly lidí i zvířat, ranění byli dobíjeni palicemi a sekerami. Vedle „spoliaria" byly příbytky dvorních nevěstek. Vhodně podotýká Gauma: „Místo pro hříšné rozkoše a hned vedle „spoliarium", kde byly nahromaděny mrtvoly padlých pro choutky Říma, hle, toť vpravdě společnost pohanská."

„Rozkoš nám a nepřátelům smrt!" toť zrcadlo Římanů v době krvavých her v Kolosseu, v jehož aréně mísila se krev s voňavkami. Jistě velkolepý byl to pohled, když ostré jižní slunce ozařovalo gigantský stan z purpuru, posetý zlatými hvězdami, který se nad amfitheátrem vznášel a jeho paprsky odrážely se od bělostného mramoru sloupů, říms a soch.

Historikové vypravují, že Titus vlil do té stavby řeku zlata. Než kdybychom chtěli schytati všechny slzy a krev a svésti v jeden proud, stačilo by na to široké řečiště řeky?

Stavitelem amfitheátru Flaviova byl prý křesťan Gaudentius nebo Rabinus. Stavba trvala pět let a stála nesmírné peníze. Na výzdobě a úpravě amfitheatru pracovalo se několik desítek let. Mnoho v něm opravil a doplnil Domitián a Traján, jenž k jedněm hrám sehnal do arény 10 tisíc zvířat. Zajímavá jest i ona historická zmínka, že při stavbě amfitheátru došel materiál.

Stavitel tedy provedl stavbu ve větším měřítku než jak původně bylo stanoveno. Pozná se to z toho, že ve stavbě nalezáme travertinové kvádry zakulacené, které bezpochyby určeny byly pro jiné stavby.

Kolosseum bylo s budovami na foru a na Palatinu spojeno dlouhými chodbami.

Oč ušlechtilejší byli Řekové než Římané. Milovali divadlo a hry Olympijské; po krvi však netoužili jako krvelačný „Senatus Populusque Romanus".

Když amfitheatr byl dokončen, volal v nadšení básník Martiál:

„Omnis caesareo cedat labor amphitheatro,
Unum pro cunctis fama loquatur opus."

Po několik století pila aréna Kolossea vřelou krev šelem, gladiátorů i křesťanů, z nichž zmínky zasluhuje sv. Ignác z Antiochie, Eustach, Martina, Priska, Alexander a Eleutherius a nesčetní jiní.

I císařové, římští šlechtici, ba i římské matrony sestupovali do arény v šatě gladiátorů, aby bavili Řím, jenž nenasytně žádal „Panem et circenses". Císař Komodus, jeden z největších římských tyranů, nutil senátory a patricie, aby proti němu v aréně bojovali. Dal jim udělati zbraně z olova a sám měl ocelové. Snadno je přemohl a potom se jim vysmíval. Jindy dal sehnati do amfitheatru všechny slepé a chromé z celého Říma a dal jim do ruky houbu místo kamene. S klackem nebo koulí přihnal se mezi ně a všechny je pobil a chlubil se svým triumfem. Soše boha slunce před amfitheatrem dal setnouti hlavu a dal tam nasaditi hlavu svou.

I za Konstantina tekla v Kolosseu krev gladiátorů, ač to císař nemile nesl. Zakázati her se neodvažoval, neboť viděl, jak perversní Řím na nich lpí. Teprve za Honoria pila půda arény naposledy lidskou krev. –

Dlouho stálo Kolosseum ve své mohutnosti a slávě nedotčeno zkázou. Ač veliká zemětřesení mu uškodila, přece nepoškodila je tolik jako lidská zloba a nejapnost.

Když ve středověku spatřil mohutnou stavbu Flaviova amfitheatru Beda Venerabilis, byl dojat a zvolal: „Dokud bude státi Kolosseum, dotud bude státi Řím."

A měl pravdu. Z amfitheatru stojí sice pouze třetina, ale může se říci, že dosud stojí a přetrvá všechny stavby moderního Říma. U Bedy čteme také po prvé jméno ruiny „Collisseum".

Ve středověku sloužilo Kolosseum rozvaděným rodům římským za pevnou tvrz. Frangipani a Anibaldi často o ně sváděli tuhé boje a památnou stavbu zbavovali okras a pustošili ji. Chodby později byly naplněny mrvou k výrobě dusičníku, z mramorů páleno vápno.

Než i ve středověku tekla v Kolosseu krev lidí i zvířat při rytířských hrách. Největší hry, býčí zápasy a závody odbývali se v Kolosseu v roce 1332 v době, kdy papež sídlil v Avignoně a římská šlechta mohla si dělati, co chtěla.

K turnajům bylo Kolosseum nádherně vyzdobeno. Tři nejčelnější šlechtičny zvaly římskou šlechtu k účasti. Jáchima de Vico zvala za Tiberou, Savella Orsini kolem sv. Petra a kolem náměstí Navona, šlechtična z Colonnů zase jinde. Když hosté se sešli do Kolossea a výkvět mla-

distvé šlechty stál pohotově, vytáhl stařičký Jachim de Rosi losem ze zlaté urny jména závodících, již sestoupili hrdě v plné zbroji do arény.

První sestoupil Galeotto Malatesta z Rimini v barvě zelené s chocholatou přilbou, na níž skvělo se heslo: „Jenom já jako Horatius". Za ním šel Ciecco della Valle bíle a černě oděn s heslem: „Jsem Aeneas – pro Lavinii". Třetí kráčel Mezzo Astalli ve smutku, ježto mu žena zemřela, s heslem: „Ve smutku já žiji". Po něm sestoupil do arény statný Cafarello, mládenec bez vousu s heslem: „Kdo silnější nade mne". Pátý šel Ludvík della Polenta v šatě červeném a černém s heslem na přilbě: „Zemru-li, utona v krvi, sladká to smrt". Savello d'Anagni měl heslo: „Střez se každý šílené lásky". Cecco Conti oděn ve stříbře: „Tak bílou je věrnost". Petr Capocci: „Jsem sluhou Lukrecie Římské". Oděn byl barvou růží. Devátý kráčel pyšný Agapit Colonna v barvě železné, chtěje naznačiti věhlas a květ svého rodu s hrdým heslem: „Padnu-li já, padnete i vy". Poslední šel Cola della Colonna, syn senátora Štěpána s heslem: „Melancholický, ale silný".

Všichni sestoupili do arény a postavili se do řady. Diváci zatajili dech, když z pod kleneb Kolossea ozval se dunivý řev divokých býků. Do arény sestoupili noví šlechtici a když bylo vše k boji připraveno, vpadli do arény rozdráždění býkové. Nastal hrozný boj a zápas na život a na smrt. Osmnácte šlechticů bylo těžce zraněno a brzy ranám svým podlehlo. Pohřbeni byli v Lateráně a u Panny Marie Větší.

Hle, i středověcí Římané milovali krvavé hry s tím snad rozdílem, že jim je diktovala rytířskost a přemrštěné dvoření se ženám, kdežto starým Římanům pohanská tygří krvežíznivost.

Největší zhouba stihla Kolosseum v době, kdy stavěny byly v Římě slavné paláce římské šlechty. Materiál pro nákladné stavby musily dodávati lázně Konstantinovy na Quirinále, forum Trajánovo, divadlo Marcelovo, oblouk Titův, chrám Antonia a Faustiny i Kolosseum a to při své velikosti nejvíce. Zemětřesení srazilo krásné jeho sloupy a oblouky nelítostně k zemi a hamižní příbuzní papežů odváželi s dovolením i bez něho. K Pavlovi III. přišel jeho příbuzný a prosil jej, aby mu dal materiál na stavbu paláce z Kolossea. Papež řekl: „Vezmi si ze spadlých kvádrů tolik, kolik odvezeš za noc". Chytrý příbuzný zjednal si všechny povozy z Říma a odvezl toho tolik, že mu to stačilo ke stavbě velikého paláce Farnese, jenž stojí blíže Tibery.

Však nejen tento palác, nýbrž i palác Cancelleria a palác Venezia byly vystavěny z kvádrů Kolossea. Konečně zželelo se památné stavby papežům a Kliment X. a Benedikt XIV. postarali se o její zachování. V hrozném roce 1703 spadly při zemětřesení další tři oblouky v měsíci únoru. Hrozný strach a zmatek panoval tehdy v Římě. 4. února rozšířila se Římem pověst, že papeži se zjevila madona a upozornila jej, že po jedenácti hodinách zemětřesení padne v trosky celý Řím. V největším zděšení prchali v noci při nejmenším šustnutí lidé polonazí ze svých domů pod širé nebe. V pouhých košilích stála knížata a kněžny na náměstích, před svými paláci, rodičky strachem předčasně

rodily, kardinálové Bichi a Costaguti prchli na Campo Vaccino, zasypané slavné římské forum.

Dověděv se to papež, rozeslal ihned na vše strany jízdné posly, aby uklidnili poděšený a oklamaný lid. Zprávu úmyslně rozšířili římští zloději, aby nerušeně mohli prováděti své nekalé řemeslo. Papež vypsal cenu na hlavu původce klamného poplachu.

Pius VII. podepřel ohrožené části Kolossea opěrnými pilíři a doprostřed arény dal postaviti kříž. Kolem postavena byla křížová cesta, aby konec byl kouzlům, jež tam různá individua prováděla. Tak vypravuje Benvenuto Cellini ve svém životopise o jakýchsi čarách v Kolosseu. Sv. žebrák Josef Labbre v něm spával. V XVI. století bývaly v Kolosseu pašiové hry.

Půda arény v Kolosseu je velikým relikviářem svatých ostatků. O tom přesvědčen byl již veliký papež Řehoř. Vypravuje se, že na Řehoři Velikém chtěl jeden vyslanec ostatky svatých. Papež podal mu hrst země z arény Kolossea. Když vyslanec kysele se zamračil, stiskl papež hroudu země a ihned z ní vytryskla hojná krev na znamení, že pravdou jest jednání papežovo.

Dokud byl Řím v moci papežově, byla v Kolosseu každý pátek pobožnost křížové cesty. Po dobytí Říma revolucionáři odstraněny byly z Kolossea všechny památky křesťanské, keře a květy na pustých sedadlech a zdech, které zvýšovaly romantiku ruiny za času Goetheova, vytrhány a vypleněny.

Krásný je pohled na Kolosseum večer při záři měsíce v úplňku. A sám Goethe, když loučil se s Římem, zašel si večer při měsíčku do Kolossea, kde dojat recitoval lkavé Tristium z Říma vyhnaného básníka Ovida.

Toto vše prolétlo mou hlavou, když procházel jsem horní poschodí Kolossea. Večer pak, když usedl jsem ke stolu, zadíval jsem se na Geromův obraz a s plným pochopením opakoval jsem si nápis pod ním:

„E prima di morire, recitavano l' ultima preghiera."

*

JANINA BRZOSTOWSKA – přel. OTTO F. BABLER

ŽALOBA

Od těch, které milujeme,
odvracíme oči,
by se smutek nestal příliš těžkým.

Odvracíme oči své i mysli
k věcem všelijakým,
všedním, málo významným,
a k událostem běžným

Nejstarostlivěji dbáme květin,
když jsou srdce naše v žalosti –
tím bedlivěji pečujeme, aby rostly šťastně.

Děti líbáme tím vroucněji,
čím smutnější jsme sami,
milejší jsou nám a bližší.

Ulicemi chodíme
a chceme, aby zajímavým bylo vše.
co nás tak málo upoutává:
jenom bychom nemysleli na ty –
na ty, které milujeme,
na ty naše jediné,
již nikdy, ani v důvěrnosti největší,
tak nepoznali lásky jako my.

*

HYNEK CH. RŮŽIČKA

NAŠE CESTA

Tisíce je nás, co jdeme po kamenité cestě
a ztěžka vlečem se, jak pobloudilý vrak;
jsme chudobni – však chudoba jest čistá –;
a přec jsme boháči
a větší než ti v městě,
co mají paláce a lustry, třpytné zlato,
prsteny s démanty a ještě jiné věci
a v očích strach – – –

My máme srdce plné bohatství,
z nějž rozdáváme kolem sebe lásku
tisícům těch, již chudobnější nás
jdou zkrvaveni ze bran továren
a zrakem svým nás objímají měkce.

My jdeme s nimi kamenitou cestou,
jsme chudobni – a přece bohati. –
My máme duši – čerstvou studánku –
pokrytu chladnou lesa zelení,
plničkou pomněnek
a naděje a víry – – –

Nám vlastní duše cestu pozlatí,
až po úskalích sejdem za obzor
a přineseme rozkvetlá svá srdce.

V nás není nenávist
– my rozdáváme lásku. –
Dejte ji všichni, padne žal i vzdor.

Ze sbírky „Živé kameny".

*

OR-OT – přel. BED. BENEŠ

JIDÁŠ

Kam pohne oči,
tam krev se točí,
tam kříž se zvedá výš:
bílá jak šata
smutná tvář svatá,
od živé krve kříž.

Utíká s křikem
za překupníkem –
hrob svatý zavřen již.
Pot s čela stéká:
honí jej, leká
krvavý černý kříž.

V poušť prchá v leku,
kam ode věků
nevnikl lidský hlas –
jek zkřivil ústa:
v kříž rudý vzrůstá
tu každé stéblo v ráz.

Mezi skal stěny
vběh' rozšílený,
chce skočit v tmy – ó děs!
v propasti hloubi
mlhy se kloubí
a z mlhy kříž se vznes'.

Bez oddechnutí,
odpočinutí –
a marný útěk ten.
Před sebou, v sobě,
v žití i v hrobě
kříž zří – a onen den!

Den onen mroucí,
v červáncích skvoucí,
pak v sadě oliv tměj.
Tvář – bolu vrásky,
zrak – plný lásky,
když katům vydal jej.

Od kuropění
do dne skončení
pokuta, Judo, tvá, –
dvé bere změny:
kříž zkrvavený
a tvář ta přesmutná.

JOS. M. SVOBODA

SOCHAŘKA HELENA ŽELEZNÁ-SCHOLZOVÁ

UMĚLKYNĚ světového dnes jména narodila se na Moravě v Chropyni u Kroměříže. Její matkou jest německá básnířka a spisovatelka *Maria Stona,* rozená Stonavská – odtud její pseudonym – jež se vdala za JUDra Alberta Scholze.

Rané mládí prožila sochařka v starobylém zámku matčina otce v Třebovicích u Svinova. Umělecky založená matka vycítila záhy umělecké sklony dceřiny. Nemohši sama v mladých letech jíti za hlasem srdce, jež toužilo po cestě k umění malířskému nebo divadelnímu, měla tím větší pochopení pro touhy dceřiny. Ze srdce ráda jí umožnila dráhu uměleckou v oboru sochařství, vyniknuvši sama v oboru poesie a beletrie. Mladá sochařka prodělala školy v Berlíně a hlavně v Bruselu, kde byla žákyní velikého sochaře belgického van der Stappena, studovala díla světoznámého sochaře Rodina v Paříži, pracovala ve Florencii, za války ve Vídni, potom opět ve Florencii a od několika let má stálý atelier na Via Margutta 54 v Římě, kdež pobývá většinu roku s manželem Janem Železným, bývalým vyšším důstojníkem, který se po válce s úspěchem oddal malířství, a přerušují pilnou práci jen občasnými cestami po Evropě, sev. Africe a Americe. Pracovitost zdědila především po matčiných rodičích, umělecké nadání a cítění po matce. U ní se sešly všechny čtyři podmínky úspěšné umělecké tvorby, jak je stanovil v jednom zajímavém rozhovoru na zámku v Třebovicích drahotušský pan rada dr. Fr. Přikryl: Genie, Geduld, Geld u. Gesundheit, velká čtyři „G" – tedy: velké nadání, trpělivost, peníze a zdraví. Odborná kritika oceňuje u ní především jemnost a procítěnost, ať už tvoří sošky portretní či hlavy a poprsí vynikajících osob, ať pohyb tanečníků a tanečnic či zvířata v klidu. Velikých úspěchů dosahuje zobrazováním skupin lidí, uchvácených jistou ideou. Z jejích velmi četných prací zdůraznil bych ty, jež možno spatřiti u nás. Je to ve foyeru divadla v Mor. Ostravě dvojí rozměrná vypuklina „Orfeus", v soudní budově ve Fryštátě socha „Spravedlnost" a vypuklina „Rozsudek", a letos chystaný pomník padlých v Čes. Těšíně. V Praze na Olšanech stojí její veliké dílo v podobě náhrobku presidenta dělnické pojišťovny dra Odstrčila.

V římském atelieru zhotovuje velmi často miniaturní podoby význačných osob světa uměleckého, politického a finančního. Takové portrety si na památku z Evropy a z Říma odvážejí rádi zvláště Američané. Z římských diplomatických kruhů československých portretovala velmi vystižně a zdařile choť našeho vyslance paní Mastnou.

Busty a hlavy v životní velikosti vytvořila většinou osob vysokého a nejvyššího postavení společenského z kruhů světských i církevních.

Kolik jemnosti a vkusu jest v jejích sochách a typických hlavách na př. takové v mramoru pracované „Pěvkyně", nebo v bronzu zhotovené „Egypťanky" a ještě více „Sicilianky", kterou na výstavě jejích prací

r. 1928 v Římě koupil pro své sbírky italský král! Kolik elegance jest v takových mramorových „Rukou", kde čtyři ruce vytvořují nádhernou skupinku!

Vkusem a propracovaností vynikají též práce z říše fauny. Z těch „Bílí medvědi", dva medvědi stojící klidně vedle sebe, jsou kabinetním kouskem umění výtvarného.

Některé její práce skupinové prošly časopisy celého kulturního světa a vzbudily obdiv všude. Vzpomínám jejího „Hladu ve Vídni", jenž výborně zachytil fronty lidí, čekajících za války před obchody pekařů na kousek přiděleného chleba. Majolikové její práce z válečného života vojenského našly pro svou procítěnost milost i před kritikem citlivé v tom oboru „Arbeiter-Zeitung" ve Vídni! Vřele pojatá jest její „Adorace", kde skupinka lidí klečí před oltářem a zvláště v tomto čísle zobrazená skupina „*Poutníci*", jež inspirovala spisovatelku Edith Salburgovou k básni, vyjadřující smysl celého výjevu.

Helena Železná-Scholzová jest známa více v cizině než ve vlasti, což je přirozeno, když většinou žije v cizině a tam umělecky pracuje. Poněvadž však všude se o ní píše a mluví jako o příslušnici Československa, šíří svým jménem slávu rodné vlasti a bylo snad spravedlivo zmínit se o ní i v „Arše".

*

F. B. DĚRDA

HUDBA

Vínem ohnivým pohár plný pění. Bouře bouří, vichry vanou a z očí když vlahé slzy kanou, napijte se z kalicha utrpení.

Ó bouře, v níž blesky vidíš, pláč tvorů raněných a vzdálený hukot hromů! A pak pohoda zas, pak něha a láska jako víno sladké, chvíle oddechu, jak krásná žena kdyby přišla a láskou naplnila každý koutek domu.

Ale tam, vizte, Beethowen kráčí s hudebního pavilonu, bez vína, bez ženy a za ním plíží se celý jeho život, třikrát zlomený.

EDITH Hr. SALBURGOVÁ* – přel. J. M. SVOBODA

POUTNÍCI

V znamení kříže, – kříž znamená: žíti,
vždyť se ho marně tu snažíme zbýti –
zvedají hříšní a neukáznění,
zvedají kající, omilostnění,
pozvedá pozemšťan, nesčetný sbor,
vroucností dojat své ruce a zor.

Pohleď tam v hloubi! Ó sžíravá touho!
Pohleď, toť padlí! – Už volali dlouho!
Vidíš, že kletba jim zmizela s tváří? – –
„Pro všechny Bůh! Všechny milostí daří!
Nezoufat nikdy, jen pozvedat zor!" –
tajemně zpívá zde andělů sbor.

Pozoruj po tvářích svědomí vrahů,
vzepětí rukou i ztrhanost tahů,
trýznivou hloubavost! – V zoufalství lkají,
ale již v důvěře tiše se ptají:
„Ještě se poutníku, pozbyl-li vše,
nebeský vchod aspoň pootevře?!" – –

Mnozí až na strmý pahorek vyšli,
tlačí se ke kříži – domů sem přišli, –
k znamení věčnému – a kolem patky:
„Přijmi nás!" slyšíš. – – Ti nepůjdou zpátky! –
Zříš tu moc návratu? Vidíš i víc?
Na blízku tušenou Kristovu líc?? – – –

Umění svaté – vždyť smíření věstí,
bloudícím, hříšníkům přináší štěstí,
přináší návrat, jenž nedopřán ctnostem,
přináší jaro, jež z nebe jest hostem! –
Hřích a pout ke kříži, – souběžná pout:
Spasitel náruč jen vstříc může pnout!

* Edith Salburgová, rozená na zámku Leonsteinu z hraběcího rodu Salburg-Falkenstein, provdala se za bar. z rodu Krieg-Hochfelden a žije nyní v Drážďanech. Její díla dramatická a lyrická jsou méně známa než četné romány, jež zvedly v posledních letech její populárnost zvláště v Německu a to plným právem a jež většinou zachycují onu vyšší společnost důstojnickou a šlechtickou Rakouska, jež převratem zanikla a patří jen historii.

proč jsi nehodil bohu zpátky do tváře jeho hlínu
tak jako sluha jenž nečeká výpověď ale dává ji sám
jako to udělali jiní
jako to dovedou ta nejtěžší děla u Verdunu..."

Ještě více podobných veršů najdeme ve sbírce „S lodí, jež dováží čaj a kávu", která je částečně klíčem k pochopení autorova protináboženského smýšlení, neboť:

„kolik let tomu, co jsem se nemodlil?
Ne a ne vzpomenout, jak začíná otčenáš."

O psu tam praví:

„... o třech se ještě dobelhá k Božímu trůnu..."

a o sobě velmi rozšafně tvrdí:

„Spatřil jsem boha, když hroudu proměnil v sysla..."

Charakteristická v tomto směru je báseň „S očima k nebi". Poslyšte, jak si moderní básník představuje nebe, a máte představu jeho duše, *prázdné Boha a nadpřirozena:*

„Já myslel v nebi, ach, v nebi, tam je krásně
jako v kavárně, kde hoří lustry a andělé hrají biliár,
tam mrtví básníci lámou rohlíky a píšou po stolech básně.
Na každou svatou jeden madrigal.
Já myslel v nebi, ach, v nebi tam tančí se tančí se moderní tance,
Pán Bůh se dívá na jeden andělský pár:
Ta elegance! Ta elegance!
Škoda, že už jsem tolik stár." (Ibidem, str. 43)

Na doplnění zaznamenávám ještě jedno dvojverší z téže sbírky:

„Kristus, Budha a Mohamed
to byla tulácká trojice svatá..."

To snad stačí k informaci čtenáře, jenž přisvědčí slovům básníka samého, když vyznává o sobě: „Měl jsem být raději vozkou" a „dnes básník svoje srdce dá třeba za banán, za žlutý banán".

Bylo by snad dobře, aby si takovýchto zjevů v českém písemnictví všiml *někdo povolaný* a ukázal jejich nesmyslnost a nezdravost. *A. Ch.*

ZE SLOVENSKÉ LITERATURY

Literární ruch na Slovensku od převratu je zdesateronásobený proti zlým časům předválečným. Vynořují se stále nová jména i nové talenty, nové knihy

i nové časopisy. Je v tom ovšem mnoho nezralého, ale také úctyhodný počet novinek, které jsou trvalým obohacením literatury.

Skutečně radostným překvapením stal se velký, čtyřdílný román *„Svety"* z péra *Martina Rázuse,* básníka zvučného jména a nebojácného hlasatele československé vzájemnosti ještě v nebezpečných poměrech válečných. Dílo vyšlo v Praze nákladem *L. Mazáče,* jenž o propagaci hodnotné knihy slovenské získal si už zásluh nepopíratelných.

Rázus, zralý muž a od podzimu též poslanec strany národní, předsevzal si ve své první velké beletristické skladbě úkol veliký. Chce zobraziti v úseku, charakteristickém pro celé Slovensko, život slovenského lidu v době zcela výjimečného významu, kdy lidu spadly okovy politického otroctví a nezvyklá svoboda rozpoutávala dobré i zlé vlastnosti. Prvý a druhý díl kreslí sytě počáteční zmatek, úzkosti trýznitelů a radost osvobozených s rozkvětem slovenských nadějí, třetí díl registruje zklamání lidu a zhoršení sociálních poměrů zároveň se snahami obětavých a nezištných vlastimilů o všestrannou očistu a nápravu, kterýžto zápas vrcholí pak dílem posledním.

V tomto širokém rámci dějovém, v němž vlastním hrdinou je všechen lid několika sousedních osad jedné farnosti, z rozmanitého vlnění denních událostí vynořují se občas osudy několika jednotlivců jako tenké nitky románové osnovy. Strukturou upomíná Rázusovo dílo na Mrštíkův „Rok na vsi", vyrovnávajíc se mu zcela literární hodnotou i bohatou náplní lidových zvyků, slavností, úsloví, pověstí, humoru i tragiky. Dílo má mnoho kladných hodnot. Autor, jak známo luteránský farář, hájí nevtíravě křesťanskou víru i mravnost, zůstávaje i při lícni katolického lidu spravedlivým, o čemž svědčí zvláště sympatická postava katolického faráře. Morálka díla horlí proti rozpoutání požívačnosti a pro návrat k prostotě a skromným radostem, které duševnímu zdraví národa lépe prospívaly. Na pozadí denních událostí rýsují se i změny politické, návrat legionářů, vpád Maďarů, volby, stranické škorpení s demagogií a nevybíravými prostředky k sobeckým cílům.

Dílo Rázusovo vyniká nad české romány s thematy popřevratovými zejména tím, že světlo a stín rozděluje spravedlivě mezi všecky vrstvy, nejsouc ve vleku nesnášenlivé, proletářské ideologie, jak je tomu u mladých autorů českých. –

Ze starších autorů slovenských vydala u Mazáče paní *T. Vansová* třetí svůj román *„Sestry"*. Kdežto prvé dva obíraly se látkou historickou, je děj nového románu čerpán ze současnosti. Pozoruhodnou je zvláště její další knížka, vydaná rovněž u Mazáče, *„Paní Georgiadesová na cestách"*. Autorka líčí tu poutavě i humorně cestu slovenské společnosti do Prahy na Národopisnou výstavu r. 1895. Dílko je z mnohé strany poučné. Je tu předem cítit všestranný útlak maďarský a radostný oddych slovenských poutníků, když překročivše moravskou hranici nalokali se dychtivě zdravého, politicky svobodného ovzduší. Je tu dále budoucnosti zachován výmluvný dokument, kterak Slováci z maďarského jha toužebně obraceli zrak do Čech, oceňujíce královskou Prahu jako korunu svých nadějí a cíl své lásky. Četba této knížky je prospěšna jak Slovákům tak českému čtenáři. Onomu dosvědčuje, čím byla Praha roduvěrným Slovákům za vlády maďarské, tomuto zpřítomňuje radostný ruch Národopisné výstavy, na které i hojným zastoupením Slovenska manifestována naše národní jednota. *J. Sv. – Kk.*

Z NOVÉ POUČNÉ LITERATURY

Jan Strakoš, Počátky obrozenského historismu a Mik. Ad. Voigt. Příspěvek k historii protiosvícenské reakce v národním obrození. 3. kniha Akordu. Stran 283. Vydal L. Kuncíř v Praze 1929. – První samostatně vydaná monografie mladého lit. historika a esayisty snaží se na základě podrobného studia práce piaristy Mik. Ad. Voigta osvětliti proces našeho národního obrození a ukázati neudržitelnost tendenčních názorů realistické školy Masarykovy v naší lit. historii, podle nichž bylo národní obrození, podnícené soudobým osvícenstvím, jen pokračováním české reformační tradice. Svými přesně vědecky sestavenými vývody potvrzuje autor plnou pravdivost tvrzení Pekařova, že tu působila i česká katolická tradice, podporovaná hlavně prací Balbínovou, a ukazuje, že tato balbínovská tradice je zvláště patrna v buditelské činnosti Voigtově, zejména v jeho historismu a vřelých, národně oposičních projevech, jimiž se stavěl proti vládní germanisaci i proti germanofilským snahám „osvícených" pražských učenců. Možno se jen těšiti na další studie, jimiž autor míní osvětliti důkladněji také s jiných stránek otázku našeho obrození. Jen takovou pilnou vědeckou prací možno se vybaviti ze zajetí tendenční realistické ideologie a dospěti k objektivnějšímu pojetí podivuhodného faktu, jakým je nesporně národní obrození. *M.*

Anthologie středověké poesie svatováclavské. Sestavil a studií doprovází *Vilém Bitnar.* Stran 444. Vydala Československá akc. tiskárna v Praze. – „Sborníček svatováclavský", o jehož sešitovém vydávání byla v „Arše" již zmínka, vyšel nyní v pěkné knižní úpravě pod přiléhavějším názvem a doplněn obsáhlou studií Bitnarovou „Prvních pět věků poesie svatováclavské". Teprve tento celek ukazuje plně pečlivou a záslužnou práci, jíž se podjal autor vedle jiné své činnosti v jubilejním roce: vybral z prachu zapomenutí všechny drobné perličky poesie, jimiž staří básníci, letopisci i kazatelé prvních pěti století po mučednické smrti světcově pokoušeli se vzdáti mu hold upřímné úcty i lásky. Je tu zastoupeno ukázkami legend, hymnů a úryvků z kronik i řečí celé období románské a gotické, obojí rozčleněné autorem na řadu význačných skupin i směrů literárních, jejichž přesně vědeckým doprovodem je zmíněná studie. Bylo by opravdu škoda, kdyby toto nové dílo Bitnarovo zůstalo nepovšimnuto snad jen proto, že prvně vyšlo v knihovně určené pro mládež! *M.*

Průvodce Prahou svatováclavskou. Díl I. stran 247, díl II. stran 256. Oba díly za 29 Kč. – Bylo by neodpustitelným opominutím neupozorniti naše čtenáře na skutečné obohacení české literatury o městě Praze, jakého dostalo se nám péčí a nákladem Svatováclavského výboru z povolaného pera *Viléma Bitnara* v minulém roce jubilejním. Neměli jsme dosud takového díla, které by způsobem tak dokonalým, formou tak vytříbenou a s látkou tak přehledně zvládnutou provádělo poutníka městem, kde za každým krokem se potkává se svědky národní minulosti a tvořivé činnosti českého katolicismu. Bitnar vede poutníky Prahou z různých pražských nádraží rozličnými směry a všecky proudy konečně ústí u svatovítské kathedrály. Na této cestě všecky význačné budovy veřejné i soukromé, chrámy, sochy, mosty, ulice i náměstí jsou průvodcem osvět-

leny se zřetelů historických, uměleckých i náboženských. Vzorné dílo Bitnarovo poslouží znamenitě každému, kdo chce skutečně poznati historický i kulturní význam našeho hlavního města, jeho umělecké i náboženské poklady, choditi Prahou s očima od velkoměstského ruchu obráceným ke všemu, co pozdvihuje nad všednost, k hodnotám věčné pravdy a krásy. Katolíci, kteří navštíví Prahu s Bitnarovým průvodcem v ruce, neodejdou z ní bez radostného povznesení. Naší mládeži, když strojí se na první cestu do Prahy, měla by tato kniha býti přípravou a studiem. Pak by se jí Praha skutečně zjevila ve své nejvznešenější podobě, jako město sv. Václava a Karla IV., město hrdinských vidin Zeyrových – nikoliv jako středisko či smetisko kopáčů, skokanů, nevěstek, kin a barů. – Cenu díla ještě zvyšuje množství zdařilých obrazů. Kdo Prahu zná, přečte si Bitnarovu knihu s dvojnásobným požitkem. Doporučuji dílo vřele, nemoha potlačiti hořkou poznámku, že náš tisk si znamenité příručky Bitnarovy téměř nepovšimnul. *J. Kk.*

Jiří Sahula, Obraz doby svatováclavské. Časových úvah svazek 314, 317, 318. Stran 176 za 10 Kč. Vydalo Tiskové družstvo v Hradci Králové 1929. – Zkušený popularisátor našich náboženských dějin, který vydal zvláště v Časových úvahách již dlouhou řadu spisků z toho oboru, nemohl jistě v jubilejním roce pominouti světlou postavu sv. Václava. Ve svém spise vychází ze správné zásady, že k pravému pochopení každé vynikající osobnosti je třeba především znáti povahu prostředí, v němž vyrůstala. Proto kreslí na základě spolehlivých odborných děl názorný obraz doby svatováclavské, vyličuje tehdejší poměry společenské, politické a kulturní, zvláště pak mravní a náboženské, načež hodnotí význam životního díla světcova, jeho reformní snahy a zásluhy po stránce národní i náboženské. Škoda, že spisek není opatřen aspoň obsahem. *B. J.*

Jaroslav Kunz, Náš odboj v zrcadle rakouské vojenské justice. Stran 188. Cena 20 Kč. Vydalo nakl. Šolc a Šimáček v Praze 1930. – Autoru proslulého díla „Za černožlutou oponou" generálu justiční služby Jar. Kunzovi podařilo se po převratě náhodou zachrániti ve Vídni aspoň část trestních spisů rakouské vojenské prokuratory, týkajících se procesů s českými válečnými „zrádci", zvláště s Masarykem. Podle těchto dokumentů podává ve svém novém díle zajímavý obraz, jak se dívala vídeňská vláda na poměry v českém národě, jak slídila po všech stopách odboje a jakými policejními prostředky, někdy chytrými, jindy pošetilými, se pokoušela jej potlačit. Dnes jsou ovšem tyto věci v celku známy ze spisů samých českých účastníků odboje, ale přesto je zajímavo sledovati, jak se odrážely ve vídeňském zrcadle, ukazujícím často hodně křivě. Literatury zblízka se dotýká poslední aféra V. Dyka pro povídku „Tajemná dobrodružství Kozulínova", jejíž policejní výklad je mezi zachovanými dokumenty spolu s německým veršovaným dopisem, který ovšem básníku-satiriku vojenská justice zabavila. Celá kniha je vážným dokladem staré pravdy, že se žádný stát nezachrání jen policejními a vojenskými paragrafy, za nimiž místo mravní síly stojí jen konfiskace, žalařování a věšení. *B. J.*

Prof. V. V. Stratonov, Venuše jako budoucí kolonie země a jiné populární astronomické přednášky. Přeložila L. Friedlová. Stran 171. Cena 18 Kč, na silném

ilustračním papíře 30 Kč. Se 112 ilustracemi v textu a obálkovým dřevorytem V. Sychry. Vydalo nakl. B. Kočího v Praze 1930. – Kniha doplňuje velké populárně vědecké dílo autorovo, jehož překlad vyšel asi před 3 roky v témže nakladatelství, „Astronomii". Čtyři přednášky obírají se otázkami, jež vždycky živě zajímaly lidského ducha a z nichž některé stávají se časovými zvláště nyní, kdy se obnovují pokusy o jejich praktické řešení. Je to zejména první přednáška, kde autor zkoumá podmínky obydlitelnosti nejbližších planet, dokazuje, že ke kolonisaci přebytečných lidí na zeměkouli hodí se nejlépe Venuše, a doufá, že se tato kolonisace uskuteční postupným zdokonalováním raketového létání mezi planetami. Stejně zajímavá je druhá přednáška o Atlantidě, zkoumající vědecky starou pověst i tajemné historické nitě vedoucí přes oceán a spojující kulturu egyptskou se starou kulturou americkou. Poslední dvě přednášky zabývají se různými problémy slunečními a neviditelnými zjevy v prostoru meziplanetárním a mezihvězdném, jako jsou meteority, mlhoviny atd. Autor píše o všech těch otázkách srozumitelně, takže upoutá každého čtenáře, jemuž pochopení usnadní ještě velké množství vhodných ilustrací. *B. J.*

P. Hardy Schilgen T. J., Ty a on. Přel. Jan Kř. Hraba. Stran 231. Cena 15 Kč. Vydal Jos. Birnbaum v Brtnici 1930. – Knížka jest dávno očekávaným doplňkem dřívějších spisů Schilgenových, vyšlých v českém překladě u téhož nakladatele. Jako ve spise „Ty a ona" mluvil autor k dospívajícím jinochům o nejvážnějších životních otázkách jejich nebezpečného věku, tak se obrací nyní k mladým dívkám. Vážným otcovským hlasem zkušeného kněze-zpovědníka a duchovního vůdce mládeže, jenž k hlubšímu poznání dívčí a ženské duše přibral si na pomoc i pokyny moudrých žen, rozhovořuje se o důležitých problémech dívčího vývoje, o těch nesčetných nebezpečích, jež ohrožují v moderní době čistotu duše i zdraví těla, o milkování, flirtu, svůdnictví, oděvu, tanci, sportu, četbě, biografu atd., nezavírá očí ani před věcmi, o kterých se nerado mluvívá, aby o nich poučil se stanoviska přísně katolického, a vede zvláště k tomu, aby podnítil dívky ke vnitřnímu upevnění jejich povahy a vychoval z nich hrdinky kráčející i uprostřed nástrah dnešního světa bezpečně ke konečnému cíli. Proto jistě zaslouží pěkně přeložená kniha nejhojnějšího rozšíření mezi dívčí mládeží a vřelého doporučení ve spolcích. *B. J.*

Z NOVÉ KRÁSNÉ LITERATURY

Oldřich Zemek, Bolesti bezejmenných. Epické básně 1924–1929. Druhé doplněné vydání s pěti dřevoryty Emila Hlavici. Stran 48. Vydalo družstvo „Stan" v Břeclavi 1930. – Je to, tuším, druhá básnická kniha moravského legionářského spisovatele, jenž se po verších „Hlas krve" pěkně uplatnil svými povídkami a románky z Japonska („O Juki San", „Srdce Nipponu", „Naděje Tokia", „Sestra Jaeko") i kronikou z českého odboje na rakouské frontě a v ruském zajetí („Otrocká pouta", v přepracovaném novém vydání „Světovým požárem"). Také náměty „Bolestí bezejmenných" vyrostly ponejvíce v ovzduší válečném a legionářském, kde i ti nejprostější, bezejmenní účastníci prožívali svá bolestná dramata: takový dělník v legiích těší se nadějí, že bojuje i pro

blaho své rodiny doma, ale zatím na cestě domů dovídá se od amerických příbuzných, že jeho rodina zhasla podvýživou, a v zoufalství vrhá se do moře. Jiný po těžkých bojích a strastech dlouhé cesty shledává se šťastně s rodinou, ale v týdnu zardousí ho zápal plic a žena žalem zešílí. Časté ovšem jsou konflikty lásky a nevěry, způsobené dlouhou vzdáleností i lidskou slabostí a končící smírem i rozvratem, jak už jich bylo tolikrát využito ve válečných povídkách a románech. Všechny tyto náměty zpracoval Zemek zhuštěnou baladickou formou, jež se někdy snad úmyslně stává až suchou, ale často nabývá skutečné básnické síly a účinné výraznosti. Z neválečných motivů nejpůsobivější jistě jest úvodní báseň „Služka", vřelá píseň o chůvě, jež byla spíše sestrou než služkou. Milou knihu, ozdobenou pěti přiléhavými dřevoryty Hlavicovými, zakončuje pěkně modlitba chlapce-mrzáčka na ostravské ulici, modlitba, jež je jistě i výrazem básníkova sociálního a hluboce lidského cítění: „Ježíši Kriste, rozpjatý na dřevě kříže z věku do věku, sestup a učiň, aby bylo blíže od člověka k člověku!" *M.*

Hynek Ch. Růžička, Živé kameny. Básně. Stran 47. Vydal Josef Birnbaum v Brtnici 1930. – „Živými kameny" jmenuje básník tvrdá srdce bohatých, kteří jdou nevšímavě kol lidské bídy a pro dělníkovu dlaň mají jen zpupný pohled. Tato sociální nota ozývá se nejvýrazněji v první básnické knížce Růžičkově. Má živý smysl pro těžký úděl dělníků a dělnic, přikovaných věčně ke strojům a vydaných stálému nebezpečí u pecí i v ostravských dolech. Vzpomíná na ně nejednou i ve chvílích svého osobního tichého štěstí, jaké mu poskytuje rodinný život a příroda a jež dovede pěkně opěvovati ve slokách plných prosté upřímnosti nenáročného srdce – i v takových chvílích, kdy se dovede smát vlastnímu srdci a lásce milenců a celému životu, musí doznati, že „jen černým komínům a pecem ohnivým – těm nemohu se smát". Básník nestaví si vysokých, nemožných cílů, nejde ani formálně za pomíjivou módou dneška, ale jistě prožil poctivě všechno, o čem zpívá, a proto bude jeho prvotina sympaticky přijata naší veřejností. *M.*

Bohuš Kafka, Květiny a svět. Verše. Stran 56. Brno 1929. *Týž, Pásmo.* Báseň. Stran 31. Vlastním nákladem. Brno 1930. – Knížka „Květiny a svět" jest prvotinou sympatického mladého básníka, prvotinou opravdu slibnou, jíž nepřekonala ani druhá brzy po ní vyšlá sbírka „Zrcadlo". Je z ní patrno, že se autor vzdělával u velkých cizích básníků, že na jeho vývoj působil i náš Nezval, Hora a jiní, což potvrzuje konečně i třetí právě vyšlá knížka „Pásmo", ale z obou je také viděti, že se snaží hleděti na svět a lidi vlastníma očima a hledá pro své osobní dojmy a city samostatného výrazu. Na první sbírku působil jistě významně v tomto směru velký spolutvůrce všech umělců, jak jej kdysi velebil Verlaine – žal, smutek. Z bolesti nad smrtí ženy, z rány, jež krvácí dlouho na dně srdce básníkova „jak břízy pád pod ostřím osudu" a jež se vždy znovu jitří, zvláště ve snu, vyvřela řada pěkných čísel ve druhé části sbírky. Mládí básníkovo se ovšem brání tíze smutku, nechce, nedovede „veršem měřiti hrobu tíž", chce naopak „jen věřiti a nésti kříž" a doufá, že „odvěje ránu času van". Tuto naději potvrzuje nyní „Pásmo", báseň oddechu a sladké pohody ducha, kdy autor povoluje plně uzdu své obrazivosti i svým citům a rozpřádá

v lehce plynoucích a rýmovaných verších pestře měnivé pásmo svých snů o výpravách do dětských let a selankových vísek, stejně jako do středověku, do Alp, k rovníku, na severní točnu nebo do nadzemských výší. Proud času nese jej jako v narkose, sní v zapomnění skutečnosti, takže sám si připadá jako „trochu blázen snad", ale omlouvá se hned, že „je těžko umírat, loučit se s písněmi". Až snad u hřbitovní brány opět si zapláče, vzpomene na vše, co tíží, ale teď brání se úsilně melancholii, jež beztak padá na každý země kout... „Což, Pane Bože, mohu zpívati jinou sloku?" ptá se sám básník na jednom místě. Nechť tedy jen zpívá, jak jej srdce pudí, nechť opěvuje po svém krásu tohoto ostrůvku země, jež jest přece také dílem Božím, a těší se vidinami snů, dokud jejich třpytivého pásma nepřetrhá opět drsná ruka skutečnosti! *M.*

Fr. Odvalil, Pět legend. Str. 221. Vydal L. Kuncíř v Praze 1930. – Po veršované legendě „Putování sv. Mikuláše" a po četných kratších legendách ve svých dřívějších básnických sbírkách vydává F. Odvalil soubor svých legend, psaných prózou. I tu ovšem zůstává básníkem, jehož próza nejednou bezděky přechází v rytmický, někdy i rýmovaný verš, podobně jak jsme to viděli v lyrických pasážích románu „Svítání". Svérázného básníka viděti i v tom, jak pojal a originelně zpracoval legendární látky, ať již je to příběh o setkání betlemských pastýřů s trpícím Kristem nebo o krásné Vilgefortis, utíkající před láskou mužů a nevinně umírající na kříži, o knězi-pastýři Vlkovi, o sv. Oldřichu či konečně nejdelší „Orosia", objevující českému čtenáři krásnou legendární postavu české šlechtičny Dobroslavy, jež vyrostla po boku svaté Ludmily a ozářena světlem jasné osobnosti svatého Metoděje stává se podivuhodným způsobem manželkou aragonského kralevice a slavnou hrdinkou i mučednicí. Opravdu krásná kniha, k níž možno autoru jen blahopřáti. *M.*

Jaroslav Durych, Rekviem. Menší valdštejnská trilogie. Str. 97. Vydal L. Kuncíř v Praze 1930. – Když vyšly před časem v bibliofilských edicích tyto tři menší práce z valdštejnského prostředí, soudilo se skoro všeobecně, že jsou to ukázky z ohlašovaného románu „Bloudění". Nyní jest ovšem zřejmo, že jde o jakýsi epilog k velké valdštejnské tragedii, jehož nové souborné vydání nazval autor snad v hořké ironii „Rekviem". Mrtvý vévoda ani po smrti nedopřává pokoje svým nepřátelům a sám také pokoje nemá: císařský a kardinálský Olomouc přesvědčuje Valdštejnova kurýra, jak opožděné jest jeho „Vivat Albrechtus rex!"; mezi přívržence Valdštejnovy na Budějovické louce vnikne záhadná dvorní zpěvačka v černých šatech a líčí jim radostně vzrušenou náladu ve Vídni po zavraždění vévodově a ve Valdicích dává švédský generál Banner otevříti Valdštejnovu hrobku, ukroutiti mrtvole hlavu a pravici a zabalené do antipendia odnésti do Švédska. Tedy opravdu hrozné, až příšerné rekviem – ponurá píseň konce a marnosti světa, lidské vášně i zloby, jakou dovede vytvořiti s úchvatnou sugestivností jen silné umění Durychovo. *M.*

Prokop Holý, Suzanna. Román z dob Kristových. Stran 230. Vydala Družina literární a umělecká v Olomouci 1930. – Již ve svých „Biblických povídkách" (1924) ukázal spisovatel, jak se dovede vžíti do všech poměrů doby Kristovy a vytvářeti plastické i barvité obrazy, podložené po vzoru jiných autorů z to-

hoto oboru biblické prózy buď stručnými historickými údaji nebo i jen více méně pravděpodobnými dohady, kombinacemi a fantasiemi. Ve větší ještě míře uplatnil své nadání i své studium v tomto románku ušlechtilé izraelské dívky Suzanny, jež po smrti matčině nalézá druhý domov v domě Nikodemově, druhou matku v osobě samé Matky Boží a jež přináší pak svůj život v oběť za spásu svého strýce Dimasa, lotra po pravici Kristově. Toto tenounké pásmo dějové rozlévá se často až příliš široce v množství obrazů a výjevů, soustřeďující se více než k titulní hrdince ke vznešené postavě Kristově a jeho apoštolů, zejména pak k osobě Jidáše, jehož osudy spínají se již zase těsně s osudy Suzanny a obou lotrů. Spisovatel snažil se hodně hluboce vystihnouti povahu zrádcovu i pohnutky a vlivy, jež jej vedly k osudnému činu. V postavě kněze Šuriela i jiných osob pěkně vylíčil ono ovzduší šlechetných Izraelitů, jejichž po plné pravdě žíznících duší neuspokojoval židovský formalismus ani záhadná mysteria, a kteří pak s takovou dychtivostí přijímali Světlo světa. Tak románek, svými pestrými ději jistě i pro prostého čtenáře poutavý, osvětluje zajímavým způsobem poměry doby Kristovy, věčně přitažlivé pro každé věřící srdce. *B. J.*

Fr. Langer, Zázrak v rodině. Humoristický román ve 2 dílech. Románové knihovny „Proud" sv. 45. Str. 267 a 237. Cena 60 Kč. Vydal „Čin" v Praze 1929. – První objemný román Langrův je vlastně spíše velkou společenskou satirou než humoristickým románem. Vyličuje život v jedné z těch četných úřednických rodin, jež se státním převratem změnily také zevnější barvu, ale jinak podržely si celý ten starý, malodušný byrokratický ráz a jsou proto nejvýš nemile překvapeny, když se objeví v synu, obchodním příručím a tajném návštěvníku spiritistických sedánek, neobyčejná mediální moc: dovede vyplnit všechna přání jiných lidí, se kterými souhlasí. Tak dělá prostoduchý, ostýchavý mladík zázraky, jež uvádějí rodinu do nesnází, veřejnost pak v úžas, jenž se mění u prostých, po nadpřirozenu toužících duší až v náboženskou úctu a jiné, vypočítavé lidi podněcuje hned k sobeckým, kořistnickým plánům. Autor nemínil jistě předpokládati možnost takových okultních úkazů, jak je viděti již z ubohé postavy pasivního hrdiny i ze samých zázraků: chtěl asi zachytiti dnešní honbu po podobných zjevech na jedné straně, na druhé pak lidskou hamižnost a vypočítavost, jež chce těžiti ze sensací i z náboženského citu. Je tu množství podařených šlehů na současné pražské poměry v novinářství i v politice, na náchylnost k sektářství, lehkověrnost atd. Chtěl-li se snad autor svou satirou dotknouti i otázky o vzniku náboženství a církve vůbec, jak by nasvědčovala jedna jeho poznámka, byl by ovšem tento výklad stejně nesprávný jako povrchní. Jinak jest román opravdu plný života a ruchu dnešní Prahy, takže dovede čtenáře cele upoutati. *M.*

Tomala Bartošík, O dětech. Dřevoryty vyzdobil Dolfa Bartošík. Str. 30. Nákladem Literárního sborníku, tiskem J. Slováka v Kroměříži 1930. Autor vydal si patrně vlastním nákladem tuto milou knížku, do níž shrnul pět drobnokreseb ze života slováckých chlapců, jak jej určují památné pro děti události: očekávání sv. Mikuláše, vánoční koledování, sáňkování, květná neděle, spory, posměšky a různé kousky nedobrých kluků. Všechny tyto příběhy, jistě ne povídkově vymyšlené, jsou bystře odpozorovány a snad i prožity a působí svou

přirozenou prostotou na čtenáře opravdu jako svěží kytička jarních květů. Jsou radostné jako je dětství samo. Pěkně tomu odpovídají prosté dřevoryty. *M.*

Ad. Velhartický, Marobud. Historický román z doby Markomanů a Kvádů. Vychází ve „Sborníku ilustrovaných románů" vydávaném nakladatelstvím Šolce a Šimáčka v Praze 1930. – Po svých románech z doby křížových výprav, renaisance i antiky obrátil se bývalý žák Zeyerův k mohutné postavě markomanského krále Marobuda, jež zůstala dosud u našich spisovatelů úplně nevyužita. Velhartický, rozený romantik, líčí sytými barvami jeho války s Boji i s Tiberiem, jenž pronikne až do Čech, jeho snahy o výstavbu hlavního města i jeho osobní vášně, jež vedou konečně i k pádu. Poučuje při tom poutavě o životě praobyvatelů našich zemí, o jejich náboženských zvycích a slavnostech i o poměrech římských, pokud zasahovaly do osudu Marobudova. Román, o němž definitivní úsudek možno pronésti ovšem až po jeho ukončení, jest vyzdoben četnými obrazy akad. malíře Jiřího Wowka. *B. J.*

Hrabě Villiers de l'Isle Adam, Axel. Přeložil Josef Florian. Edice „Prsten" svazek 9. Stran 244. Cena 27 Kč. Vydal Lad. Kuncíř v Praze 1930. – V Kuncířově „Prstenu", edici krásných knih, přichází po Mériméovi a Mussetovi na řadu Villiers de l'Isle Adam, a to plnějším jistě právem než oba předcházející francouzští klasikové, dosti již u nás známí z hojných překladů. Z V. vyšly dosud jen některé drobnější práce ve Světové knihovně a v Knihách dobrých autorů („Kruté povídky" v překladu M. Kalašové), takže teprve Kuncířův soubor ukáže nám v celé velikosti tohoto hluboce originelního umělce i myslitele, psychologa a básníka směru ryze idealistického, romantika i ironika, jenž celým svým životem i svou spisovatelskou činností potíral současný, vše ovládající positivismus a prospěchářství, sám žije většinou v hmotné bídě. Není tedy divu, že překladu jeho díla ujal se nyní právě – Jos. Florian, jenž tak po prvé začíná spolupracovati s L. Kuncířem. I to je radostné! Původní, čisté, místy až jaksi nadzemsky krásné umění básníkovo ukazuje význačně již I. svazek souboru, mohutné drama arcijáhna Axela, jehož životní cesta vede ze světa řeholního světem tragickým a okultním až k temným propastem světa vášní, aby tu vydal konečně spolu se svou družkou duši „exilu Nebe". Kouzlo slova, jemuž nemožno odolati, a hloubka myšlenek pojí se v tomto díle v jediný podivuhodný celek. *M.*

Hartley Alexander, Jak smrt přišla do světa. Indiánské mysterium. Přeložil Otto F. Babler. Edice „Hlasy" svazek 11. Stran 29. Samotišky 1930. – V tomto zajímavém „indiánském mysteriu" zpracoval autor dvě pohádky primitivních národů, jež se pokoušejí svým originelním způsobem vysvětliti záhadu o původu smrti. Dílko upoutá i filosofa a literáta, zvláště když je vydáno v tak pěkné a vkusné úpravě, jakou se vyznačují všechny publikace Bablerovy, s ilustrační výzdobou A. J. Haugsetha. Knížka dělá čest i Lidovým závodům tiskařským a nakladatelským v Olomouci.

Robert H. Benson, Obyčejný člověk. Román. Přeložil L. Hronek. Stran 398. Cena 25 Kč. – *Týž, Zkouška.* Román. Přeložil L. Hronek. Str. 267. Cena 18 Kč.

Obě knihy vydala Československá akciová tiskárna v Praze 1929. – Oba nové svazky souborného díla slavného anglického konvertity obírají se těžkým a v Anglii nyní stále ještě časovým problémem konverse a života podle víry. V prvním jde o mladého, mravně ušlechtilého londýnského úředníka, jenž chodí se svým přítelem-konvertitou do katolického kostela, stýká se delší dobu s františkánským mnichem a byl by se stal katolíkem, kdyby nebyl právě – obyčejným člověkem slabé povahy, na niž více působilo anglikánské prostředí a změna ve hmotných poměrech. K pravému obrácení je třeba velké duševní síly – chtěl asi říci Benson svým románem. K tomuto problému přistupuje ve druhém románě ještě problém slibu, jejž učiní manželka za smrtelné nemoci svého muže, vlažného katolického statkáře, ale pak z přílišné lásky k pozemskému světu slibu nedostojí, až teprve přivede ji k tomu těžká zkouška bolestných výčitek svědomí a životních ran. V obou románech ukázal Benson opět své velké psychologické i beletristické umění, jež dovede ovšem plně oceniti jen vážný a vzdělaný čtenář: v kresbě povah, často tak různorodých, ze světa katolického i protestantského, neutkvívá nikdy na povrchu, ale proniká až k tajemným vnitřním a podvědomým silám, jež často určují jednání člověkovo. Při tom dovede barvitě líčiti i přírodu a s jemným křesťansky shovívavým humorem vystihnouti vady současné společnosti. A při tom všem nevtíravě ukazovati ono neviditelné světlo, jež prosvitá v osudech každého člověka. *M.*

Hans Eschelbach, Za Ním! Román z doby Krista Pána. Přeložil O. S. Vetti. Str. 334. Vydala Občanská tiskárna v Brně 1930. – Překladatel „Ben Hura" a četných jiných náboženských povídek a románů ze světových literatur obohatil naše písemnictví novým dobrým dílem z tohoto oboru. H. Eschelbachovi podařilo se vykresliti názorný obraz společenského, myšlenkového i mravního prostředí doby Kristovy a zachytiti jej životně v osudech několika osob známých z evangelií nebo z legend, jež všechny táhne k sobě různým způsobem božský Učitel, třebas cesta jejich vede také k bolestné Kalvarii. Osudy Šimona Cyrenského a Jidáše Iškariotského jsou kostrou děje, i románově zajímavého a duchovně povznášejícího. Pro mnohé čtenáře bude to jistě milou úlohou, budou-li moci srovnati toto dílo německého spisovatele se současně vyšlým českým dílem Prok. Holého „Suzanna". *B. J.*

Michail Osorgin, Sivcev Vražok. Román. Z ruštiny přeložil dr. Jan Kessler. Stran 428. Cena 21 Kč. Vydalo nakladatelství Šolc a Šimáček v Praze 1929. – Domek slavného ruského učence v tiché moskevské uličce „Sivcev Vražok" je neznámému u nás dosud autoru takovým malým zrcadlem, v němž se odrážejí nejen osudy těch několika lidí, ale celého Ruska v posledních letech tak bolestně stíhaného. Válka prvně rozbila úzký kruh přátel, který se scházel v přívětivé domácnosti starého ornithologa a jeho mladistvé vnučky, a ostatní dokonala bolševická revoluce a krutovláda. Bouře otřásá základy Ruska, kácejí se staré řády, mění se celá struktura společnosti, také lidé v domečku trpí bídou a hladem, důvěrní přátelé stávají se obětí čekistů nebo zoufalství – ale přece jedno neumírá ani v srdci starcově: láska k vědě a lidem a víra v lepší budoucnost Ruska. Přijdou noví lidé, budou chtít dělat podle svého, ale až něco

zakusí, pochopí, že to nové bez starých základů nevydrží, že stará kultura se nedá jen obejít nebo vyhodit, jak to myslí dnešní vládcové Ruska. Tak smírným výhledem do budoucna končí se tento román, kde nevšední jistě autor v pestrém kaleidoskopu postav a drobných výjevů, mnohdy idylických, jindy zase až drtivých svou krutou životní pravdivostí, zobrazil osudný pokus o přestavbu velké slovanské země. Škoda, že krvavý výjev zachycený na obálce jemnějšího čtenáře spíše odrazí od knihy. *M.*

POZNÁMKY A ZPRÁVY

Janina Brzostowska, mladá básnířka polská, debutovala r. 1925 v „Czartaku", skupině básníků kolem Em. Zegadlowicze, sbírkou básní „Szczęście w cudzem mieście" (Warszawa-Kraków, str. 64), k níž předmluvu napsal Edward Kozikowski. Následovala téhož roku a rovněž nákladem „Czartaku" sbírka „O ziemi i mej miłości" (str. 32) a r. 1926 opět v „Czartaku" kniha „Erotyki" (str. 48). Nákladem čilého vydavatele F. Hoesicka, který má nemalou zásluhu o propagaci moderní poesie polské, vyšla konečně první její větší sbírka veršů „Najpiękniejsza z przygód" (Warszawa 1929, str. 80, cena zl. 5), z níž je přeložena také báseň „Žaloba". *B.*

Lidové umění polské. Polský znalec lidového umění na Podhalu St. Barabasz podává třetí díl své veliké publikace „Sztuka ludowa na Podhalu" (vydává Książnica-Atlas, Lwów-Warszawa 1930, formát 34×24 cm, str. 18 a 38 obrazových příloh). Do prvního svazku snesl Barabasz materiál ze Spiše a Oravy, tentokrát je předmětem jeho badání víska Witów, ležící v údolí Černého Dunajce, v područí Tater, v lesnaté krajině. Kromě na zvonici a na Božích mukách lidoví umělci uplatňují svou většinou jen ornamentální výzdobu na štítech dřevěných domů, na dveřích, na příčném trámu ve stěnách pokojů a pak na některých kusech nábytku a nářadí, především na lžícových policích. Mistrů, kteří tvoří tato skromná umělecká díla, si lid příliš neváží, říká o nich, že si „rolí ani hospodářství nehledí a mají v hlavě jenom samé figle..." Ale hojné ukázky jejich tvorby, které přinášejí obrazové přílohy Barabaszova díla, jeví nám umělce prosté, avšak věřící: ústředním motivem těchto řezeb je nejčastěji kříž anebo iniciály IHS, také zbožné průpovědi, mnohdy latinské. Lituje-li autor naší publikace, že lidové umění zvolna, ale nezadržitelně zaniká a ustupuje městským průmyslovým výrobkům, jeví se nám dílo, jako je „Sztuka ludowa na Podhalu", pomníkem, který nám uchová mnoho z umělecké tvořivosti prostého lidu. *ofb*

Polští sonetisté. Romanista University Jagiellońské Wladyslaw Folkierski pořídil pro „Biblioteku Narodowu" velikou antologii polských sonetů („Sonet polski", vydala Krakowska Spolka Wydawnicza, str. XXXII + 370). Jsou tu zastoupeni všichni významní sonetisté od renaissančního mistra Jana Kochanowského přes Adama Mickiewicze, Julja Slowackého, Franciszka Nowického až po Leopolda Staffa. Pořadatel, který měl předchůdce v básníku Antoni Lange-ovi, vydavším roku 1899 podobnou sbírku „Księga sonetu polskiego", předeslal své knize úvod o dějinách sonetu italského, francouzského

i polského a zvláště cenné poznámky k estetice znělky. Výběr sám, přihlížející i k básníkům, kteří jen příležitostně použili sonetové formy (na př. Emil Zegadlowicz a j.), je velmi bohatý a přispěje nemálo k poznání dějin lyrické poesie polské. *ofb*

Vera Obrenović-Delibašić je mladá sarajevská básnířka srbská. Do své antologie „Srbské básnířky (Samotišky r. 1929) pojal jsem drobnou její báseň „Mimochodem" a v „Arše" XVII. na straně 295 registroval jsem první její sbírku „Nemiri mladosti" z r. 1927. Nyní vydala Grupa Sarajevskih Književnika její druhou knihu lyriky „Pesme" (Sarajevo 1930, str. 56, cena 15 dinarů). Základní notou této poesie je pesimismus, jaký v srbském ženském básnictví byl již kdysi hlásán básnířkou Danicí Markovićovou. Z tohoto citu píše Vera Obrenović-Delibašić takovéto verše: „Padala noc na srdce mé – nad duší mou se rozestřel mrak . . ," a také nad kolébkou dítěte se jí nebe zdá těžkým. Tato kalným světobolem, pochybnostmi a tušením zlého osudu mučená žena „bez víry v život přede života niti . . .", milujíc pouze „píseň a rytmus dalekých hvězd;" útočiště jí nabízí jenom „hrob ze živé hroudy", a jedinou útěchou je jí, že se na ni jednou, až bude dovršena její sudba, usměje Bůh, k němuž se nyní obrací její modlitba: „Zvedni mne, Pane, s špinavé cesty, nevidím očima slunce . . ." – Jako se u naší básnířky od její první sbírky jeví nemalý pokrok v poetické technice, tak bychom jí přáli, aby se dopracovala také k positivnějšímu světovému názoru, aby mohla čerpati z kladných inspiračních fondů. Stan. Brzozowski praví kdesi, že lyrika jen a jen vítězná a triumfující je zbytečným usnadňováním života. Tak je také poesie jen a jen pesimistická plnýma zatěžováním citového života, omezováním tvůrčích možností. Jeden z největších typů moderních básníků byl by ten, jehož cesta by vedla od skepse a pesimismu k víře a radosti. Bude míti básnířka, která napsala: „Všechno je bláhový klam! . . ." dosti síly k vykonání takovéto cesty? *O. F. B.*

Z polského Parnasu. Tak nazval spisovatel dr. Josef Svítil-Karník svou anthologii polské poesie, která vyjde v květnu nákladem L. Kuncíře. Kniha pěkně vypravená obsáhne zejména meditativní lyriku a lidové tatranské motivy Jana Kasprowicze, výbor z nábožensky inspirované lyriky Staffovy a Zegadlowiczovy a menší ukázky z básní M. Konopnické, L. Rydela a J. Tuwina. „Archa" přinesla již řadu ukázek překladatelského umění Karníkova, možno se tudíž jen právem těšiti na tento soubor, jenž bude zaokrouhleným celkem. – Spisovatel, neúnavný tlumočník polské poesie a zanícený přítel polského národa, pracuje také o překladu vzácné básně St. Wyspiańského „Kazimír Velký".

Oprava. Kromě šotků, pohrávajících v sazečských kasetách, jsou také takoví, kteří provádějí své šibalské kousky na psacích stolech spisovatelů. Nevíme, který z těchto dvou druhů zasáhl a vytvořil v prvním čísle letošní „Archy" na straně 67 bibliografickou kuriositu první třídy; aby však některý horlivý čtenář marně nepídil po knize a autoru imaginárním, opravujeme, že jde o anglický překlad Lesageova slavného románu „Les aventures de Gil Blas de Santillane", který nám česky vydal Kuncíř v „Kozorohu" – čili anglicky: „The Adventures of Gil Blas of Santillane". *–er*

Za redakce Em. Masáka vydala Družina literární a umělecká v Olomouci. – Zodpovědný redaktor Ladislav Zamykal. – Vytiskla Lidová tiskárna v Olomouci.

Družina literární a umělecká,

aby umožnila nákup hodnotných knih, které má na skladě, roztřídila je v šest serií a nabízí je za značně sníženou cenu. Možno však jednotlivé knihy v seriích vyměniti za jiné téže ceny.

Serie 1.

Bazin René: *Davidka Birotová* . 7·70
Kalus Josef: *Přímořské dojmy a elegie* . . . . . 1·60
Cankar J.: *Z cesty*, přel. B. Vybíral 12·—
Anthony Trollope: *Cestou ke klidu*, přeložil Boh. Kyselý . . . 8·—
Ronaj Gabriel: *Sluneční píseň* . . 2·—
Roč. Archy 1921 – 24 (à Kč 36·–) 36·—
Roč. Evy 1911 – 25 (à Kč 15·–) . 15·—
Zýbal František: *Pěl ptáček* . . . 5·20
Kč 87·50

Serie 2.

Benson Hugh Rob.: *V rozbřesku budoucnosti*, přel. Prokop Holý 15·—
Kašpar Frant.: *Zastavené hodiny* 10·—
Střížovský Frant.: *Mariánský sloup* 7·80
Horáček Frant.: *Žena, její úkol a vychování* . . . . . 2·20
Jiříček Bedřich: *Vznik a konec světa* 1·90
Roč. Archy 1921 . . . . . 36·—
Roč. Evy 1921 . . . . . 15·—
Kč 87·90

Serie 3.

Bělohlávek Václav: *Oheň Eliášův* 14·—
Wárosy Gyula: *Kaplan, farář a kanovník*, přel. B. Kyselý . . . 10·—
Kyselý Frant.: *Z říše světla* . . . 18·—
Cinek Fr.: *K náboženské otázce v prvních letech naší samostatnosti 1918-1925* . . . . . 18·—
Jiříček Bedřich: *Žalmy kosmické* 1·60
Roč. Archy 1917 . . . . . 5·50
Roč. Archy 1907 . . . . . 2·80
Roč. Obzoru rodinného 1920 . . 18·—
Kč 87·90

Serie 4.

Bruno-Ruby J.: *Příklad abbého Jouvea*, přel. dr. Fr. Odvalil . . 16·—
Ronaj Gabriel: *Vítězná píseň* . . 2·80
Odvalil Frant.: *Co v duši zaléhalo* 8·50
Kavánová Marie: *Naši básníci* . 1·70
Lang Alois: *Otec pouště sv. Jeronym* . . . . . 17·—
Tauber Ot.: *Sektářství u nás* . . 3·—
Roč. Archy 1918 . . . . . 11·—
Roč. Evy 1920 . . . . . 10·—
Roč. Obzoru rodinného 1921 . . 23·—
Kč 93·—

Serie 5.

Hruban Jaroslav: *Pout do Ravenny* 15·50
Kozakiewicz W.: *Návrat* 14·—
Ronaj Gabriel: *Pane, smiluj se nad námi* . . . . . 2·—
Paláu Gabriel S. J.: *Katolík činem*, ze španělštiny přel. Jos. Vraštil S. J., ... 7·—
Šanda Jan: *Drama Golgotské* . . 2·20
Roč. Archy 1920 . . . . . 30·—
Roč. Evy 1921 . . . . . 15·—
D. K. Lutinov: *Orlí fanfáry* . . . 10·—
Kč 95·70

Serie 6.

Hrůza Ant.: *Bludné touhy* . . . 5·80
Pecka Dominik: *Matka Boží v Trní* 15·—
Spalding John Lancaster: *Vyšší vzdělání kněžstva* . . . . . 1·40
P. F. Seeböck: *Plň sliby své*. Přel. dr. Jos. Suchý . . . . . 6·—
Konařík-Bečvan B.: *Hospic u Zlaté hvězdy* . . . . . 18·—
Roč. Obzoru rodinného 1921 . . 23·—
Roč. Archy 1919 . . . . . 20·—
Kč 89.20

Každá serie se expeduje s 20 procentní slevou.

Použijte této příležitosti a obohatíte buď vlastní knihovnu, nebo obecní a spolkovou vskutku dobrými, katolickými knihami, k nimž možno sáhnouti s úplnou jistotou, že vzdělají, pobaví a zušlechtí.
Kupujte, dokud zásoba stačí.

Družinu literární a uměleckou v Olomouci, Wilsonovo n. 16.

Podporujte podnikání Družiny literární a umělecké v Olomouci!

Družina literární a umělecká vydala právě krásný biblický román od *Prokopa Holého „Suzanna"*, který čtenáře svým ušlechtilým a poutavým obsahem plně zaujme. Přečte si jej jistě s uspokojením a za hlubokých dojmů. Prokop Holý není na poli biblické beletrie nováčkem a dovede prostředí doby Kristovy výstižně podati. Krámská cena knihy je 20·60 Kč.

Ale kdo se stane *přispívajícím členem* Družiny literární a umělecké, tu za pouhých 25·60 Kč vedle této knihy obdrží ještě dvě knihy již vyšlé, a to hanácké obrázky *Jana Vyhlídala „Když světová válka zuřila"* a verše *F. B. Děrdy „V bouři života"*. Tyto tři knihy tvoří členský podíl za rok 1929.

Na letošní r. 1930 budou tvořiti členské podíly tyto knihy: *D. Pecky* román „Assunta", kniha povídek z Hané od dr. *Hub. Havránka* a sbírka literárních studií od *Fr. Dohnala*. Příspěvek členský na r. 1930 je stanoven 27·60 Kč.

Podporujte Družinu literární a uměleckou!

Objednejte si knížku Břetislava Štorma:

ZNAKY

stavu kněžského v zemích českých.

Bibliofilská knížka o církevní heraldice s 24 reprodukcemi. – Vyšla v omezeném nákladu. – Pro členy Družiny literární a umělecké a odběratele „ARCHY" stojí tato knížka 12 Kč (bez poštovného) v knihkupectvích 15 Kč.

Družina literární a umělecká v Olomouci, Wilsonovo náměstí 16.

Kněžstvu doporučuje se

„Unitas" v Olomouci.

Sprostředkuje nákup všech kostelních potřeb, pronajímá farní pozemky atd. Peněžní oddělení.